

ØVRE EIKER
KOMMUNE

Helt innåfor

ØKONOMIPLAN 2018-2021 SATSINGSOMRÅDER, MÅL OG TILTAK FOR 2018

Rådmannens forslag

Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker

Innhold

1. INNLEDNING.....	3
1.1. Rådmannens innledning	3
1.2. Befolkningsutvikling.....	4
1.3. Leseveiledning	5
2. STRATEGISKE SATSINGER 2018-2021.....	7
3. HVOR ER VI – OG HVOR SKAL VI?	9
3.1. Regional drivkraft	10
3.2. By- og tettstedsutvikling.....	11
3.3. Barn og unge.....	12
3.4. Levekår og livskraft	17
3.5. Miljø, klima, energi og beredskap	31
3.6. Næringsliv, sysselsetting og kompetanse.....	32
3.7. Øvre Eiker kommune som organisasjon.....	33
4. DRIFTSBUDSJETT 2018-2021.....	38
4.1. Statsbudsjettet	38
4.2. Driftsbudsjettet 2018	40
4.3. Driftsbudsjett og noter (1A og 1B)	43
4.4. Driftsbudsjettet i økonomiplanperioden 2019-2021	51
4.5. Seksjonenes økonomi for 2018	58
5. INVESTERINGSBUDSJETTET 2018 - 2021.....	67
5.1. Handlingsregel for låneopptak	67
5.2. Investeringsbudsjettet (Budsjettskjema 2A og 2B) for perioden 2018-2021.....	70
5.3. Gjeldsutvikling	72
5.4. Investeringsprosjektene i 2018	73
6. STATSBUDSJETT, HANDLINGSREGLER, BEGREPSFORKLARINGER	79
6.1. Statsbudsjettet 2018	79
6.2. Handlingsregler.....	81
6.3. Begrepsforklaringer	82

1. INNLEDNING

1.1. Rådmannens innledning

Gode skoler og barnehager, trygge veier å ferdes på, gode møteplasser og en helse og omsorgstjeneste som bistår slik at vi kan leve det livet vi ønsker oss, også når vi blir gamle og skrøpelige, betyr mye for oss mennesker. Folk har i all hovedsak ansvar for å skape seg gode liv sjøl gjennom familie, utdanning, jobb og fritidsaktiviteter. Men mye av det som danner rammene for livet vårt, er det kommunen som har ansvar for.

De ansatte i Øvre Eiker kommune bidrar til at livet er godt å leve for våre innbyggere. Ansattes innsats betyr mye for mange. Derfor er kommunen en viktig og interessant arbeidsplass.

Øvre Eiker har besluttet å fortsette som egen kommune. Kommunen samarbeider mye med våre naboer i Drammensregionen. Når det nå blir endring i strukturen rundt oss, krever det nytenkning og nyorientering også av oss. Vi må tenke nytt for å opprettholde tjenestenes kvalitet. Vi må ha økt oppmerksomhet på driftssikkerhet og sårbarhet. Og vi må styre stramt for å ha en bærekraftig økonomi i årene som kommer.

Øvre Eikers befolkning vokser. Vi kan bli 19 000 innbyggere før nyttårsrakettene fyres opp ved inngangen til 2018. Vekst i befolkningen er både positivt og utfordrende. Vi får økte inntekter og flere mennesker som kan bidra i lokalsamfunnet. Men det innebærer også økte utgifter til skoler og barnehager, til vei, vann og avløp – og til helse- og omsorgstjenesten.

Det er et betydelig press på kommuneøkonomien. Vi er i gang med omstilling i tjenestene:

- ✓ Omstilling fra dyre hjelpetiltak til familierådsmodell i barnevernet
- ✓ Hverdagsmestring og etablering av trivselssenter, for å lette presset på Eikertun
- ✓ Etablering av en sammenhengende kjede fra plan, via byggesak til prosjektutførelse
- ✓ Sikre tidlig og koordinert innsats i oppveksttjenestene gjennom tverrfaglig arbeid
- ✓ Økt innsats på digitalisering og innovasjon i hele organisasjonen

Disse grepene er ikke “quick fix”. Det krever tid og utholdenhet hos ledere, ansatte og folkevalgte. Og kan hende krever det en pukkelkostnad før vi kan ta ut gevinster.

Vi har skoler som snart er for små og et rådhus med et betydelig vedlikeholdsbehov. Store investeringer i bygg de nærmeste årene forutsetter imidlertid økte inntekter. Rådmannen anbefaler derfor ikke slike investeringer i denne økonomiplanperioden.

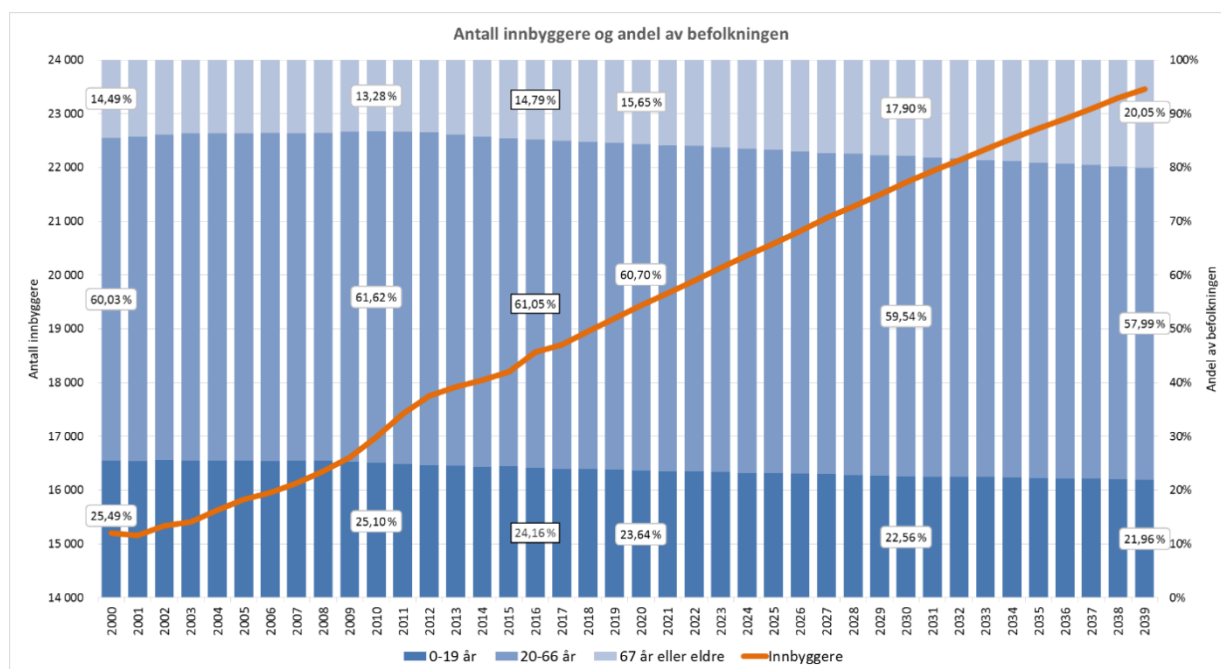
Rådmannen legger her fram et svært stramt budsjett med konkrete innsparingstiltak i hver seksjon. For å gå i balanse er det i tillegg lagt inn et generelt effektiviseringskrav på 0,7 % i seksjonene. Dette er i øvre del av hva som anses gjennomførbart. Det er lite rom for å takle uforutsette hendelser i løpet av året som kommer, og lite rom for langsiktig utviklingsarbeid som krever nye investeringer.

For å bevare de gode kvalitetene og det unike i Øvre Eiker, vil vi fortsette arbeidet med medvirkning og samspillet med lokalsamfunnet – og stadig spørre oss sjøl: Er det vi gjør “helt innafor” – for å sikre at innbyggerne i kommunen blir godt ivaretatt og ikke faller utenfor på livets viktige arenaer.

Hokksund, 1. november 2017

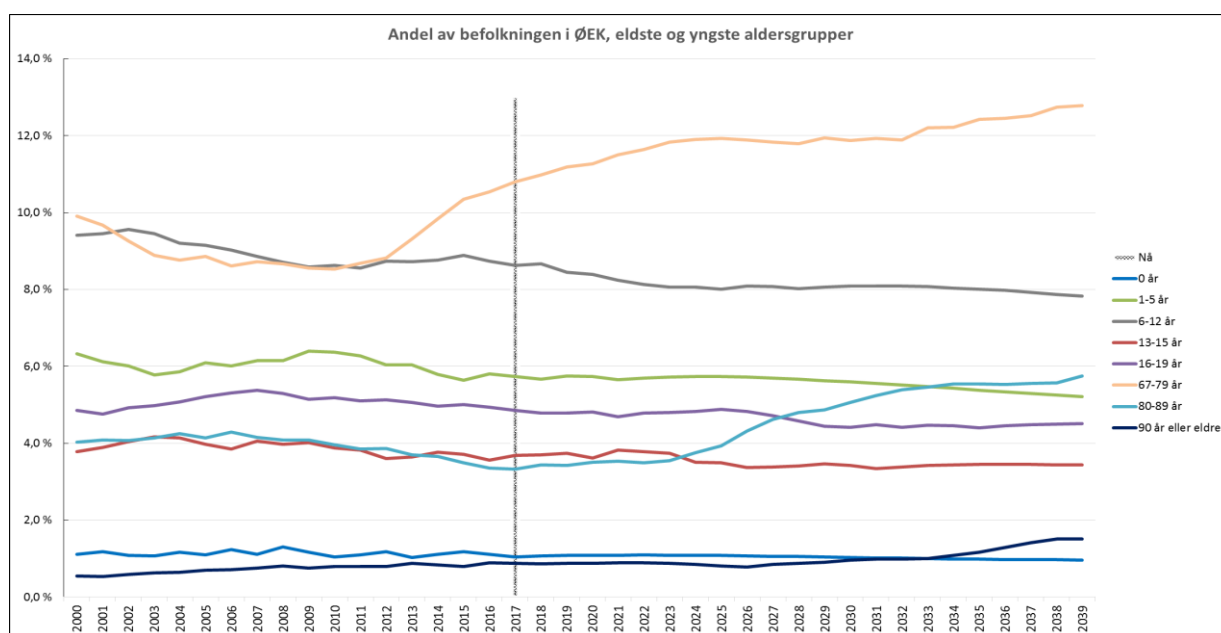
Trude Andresen, rådmann

1.2. Befolkningsutvikling

Figur 1 - Kilde: SSB – fremskrevet befolkningsvekst middels nasjonal vekst

Den røde linjen viser beregnet total vekst i innbyggertall frem mot 2040. De blå feltene viser alderssammensetningen i befolkningen. Det er en svak forholdsvis nedgang i aldersgruppen 0-19 år, mens det er i aldersgruppene 20-67 år og 67 år og eldre hvor andelen endres mest. Vi får en forholdsvis større andel av innbyggere over 67 år, mens andel av innbyggere i arbeidsfør alder reduseres.

Figur 2

Figur 2 viser kun forholdsmessig andel av befolkningen. Det er forventet antallsvekst i alle aldersgrupper frem mot 2040. I figuren ovenfor er aldersgruppen 20-67 år fjernet og de øvrige aldersgruppene er splittet noe mer enn i figur 1. Små barnekull under 2. verdenskrig og tilsvarende store barnekull i årene etter krigen vises tydelig for aldersgruppen 67- 79 år og 80-89 år.

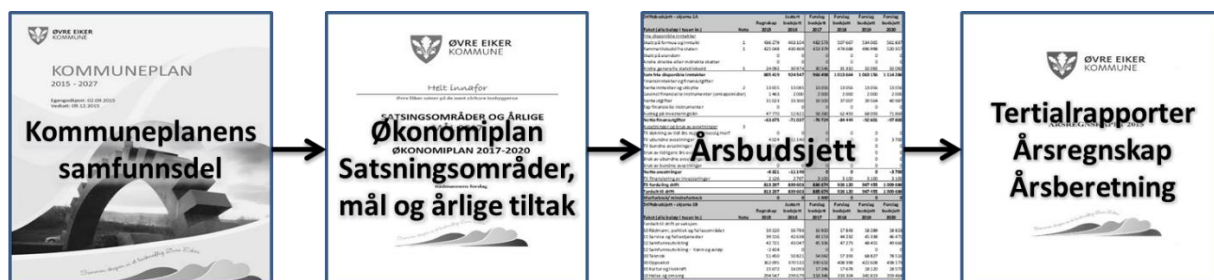
Dette er viktig informasjon når tjenestene skal planlegges på lang sikt. Omstillingen som pågår i Helse og omsorg knyttet til eldreomsorgen er avgjørende for at kommunen skal kunne møte de økte hjelpebehovene i årene som kommer. Det tar tid å planlegge, og å etablere nye barnehage- og skoleplasser. Gode prognoser er viktige for å kunne foreta de riktige beslutningene om, og ikke minst hvor i kommunen det er behov for utvidelser.

1.3. Leseveiledning

1.3.1. Kommuneplan

Kommunestyret vedtok Kommuneplan 2015-2027 desember 2015, og Planstrategi 2016-2019 i oktober 2016.

Økonomiplanen er handlingsprogrammet til kommuneplanens samfunnsdel.

1.3.2. Hva omtales i hvert kapittel?

- Kapittel 2 Strategiske satsinger 2018-2021
- Kapittel 3 Hvor er vi - og hvor skal vi?
Ståsted, hovedmål, indikatorer og hovedtiltak med utgangspunkt i Kommuneplanens satsingsområder. Det angis et sett indikatorer som er ment å være med over tid, som skal bredde kunnskapen og bygge opp under de strategiene angitt i kapittel 2. For noen områder vil indikatorer bli utviklet i løpet av 2018. Der det finnes gode indikatorer i offentlig statistikk er disse valgt. Det forenkler og gir en mulighet til sammenligning med andre kommuner.
- Kapittel 4 Driftsbudsjettet 2018-2021
- Kapittel 5 Investeringsbudsjettet 2018 - 2021
- Kapittel 6 Beskriver årshjulet for økonomien for kommunesektoren, innhold i årets statsbudsjett, begrepsforklaringer og beskrivelse av kommunens handlingsregler.

I flere av kapitlene er det benyttet KOSTRA-indikatorer og andre sammenligningstall for å

belyse eller underbygge det som omtales. Sammenligningskommuner skal være konsistent over tid og der det er mulig, legger Øvre Eiker disse kriteriene til grunn:

- Sammenligne Øvre Eiker kommune med seg selv over tid
- Kostragruppe 7* (gruppen består av 31 kommuner)
- Landet ekskl. Oslo

* Statistisk sentralbyrå (SSB) grupperer sammenlignbare kommuner. Øvre Eiker er plassert i gruppe 7 for mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger og lave frie disponible inntekter.

2. STRATEGISKE SATSINGER 2018-2021

I kommuneplanen vedtatt i desember 2015 slås det fast at vi skal holde visjonen høyt, og fornye den i takt med utviklingen i samfunnet. Kommunen skal styrke lokaldemokratiet ved god dialog og samarbeid, og vi skal videreføre stedsutviklingen i samme ånd.

Kommuneplanen understreker også viktigheten av omstilling for å møte framtidens utfordringer.

Dette dokumentet har som mål å videreutvikle intensjonene i Kommuneplanen. Strategiene som er valgt er resultat av kommunens tidligere prioriteringer og vår historie, samt analyser av våre utfordringer, våre framtidige behov og våre rammebetingelser i årene som kommer. Kommunens 1200 ansatte er det viktigste redskapet for å få til den utviklingen vi ønsker.

Deres kompetanse, kapasitet og motivasjon avgjør om kommunen klarer å levere de tjenestene innbyggerne har krav på i årene framover. Kommunen skal bestrebe å være en god arbeidsgiver med interessante oppgaver for alle ansatte.

Den vedtatte planstrategien 2016-2019 peker på noen endringsbehov som vi i økonomiplanperioden vil forsøke å imøtekomme: Vi skal jobbe mer på tvers i kommuneorganisasjonen, vi må invitere til medvirkning på nye måter når tjenester og lokalmiljøer skal utvikles, vi må tenke folkehelse i "alt" vi gjør og digitalisering blir en viktig faktor for effektivisering og kvalitetsheving.

Kommunen vil ha fire hovedstrategier i perioden 2018-2021:

- a) **Ett lag for god oppvekst** - gjennom tverrfaglig samarbeid om barn og unges oppvekstvilkår. Kommunen skal jobbe så godt forebyggende og tverrfaglig, at vi tidlig fanger opp sårbare barn, ungdom og familier. Vi har som mål at flest mulig skal vokse opp i familien sin. Da er det viktig at tjenestene våre jobber godt sammen – sammen med familiene og deres nettverk. Tett samarbeid mellom familiesenteret og barnevernet om tiltak er nødvendig, i tillegg til at skoler og barnehager har lav terskel for å ta kontakt med hjelpetjenestene når en bekymring oppstår. Kommunen skal ha gode leke- og læringsarenaer i barnehager og skoler, der hele barnet blir sett.
- b) **Hva er viktig for deg?** Kommunen har i sine vedtatte prinsipper for tildeling av helse- og omsorgstjenester vektlagt hjemmebaserte tiltak gjennom hverdagsmestring og riktig bruk av omsorgstrappen. Våre tjenester skal være mindre opptatt av hva brukeren feiler, og legge mer vekt på innbyggernes mulighet for å mestre hverdagen. Kommunen ønsker å legge til rette for et aktivt liv slik at innbyggerne kan bo hjemme lengst mulig. Mestringsteam, korttidsplasser, trivselssenter og boligsosialt arbeid er noen viktige grep for å lykkes med dette.
- c) **Livskraftige steder.** Kommunen har over lang tid arbeidet aktivt med stedsutvikling. Fysisk tilrettelegging og aktiviteter i bygda i samarbeid med grendeutvalg, lag og

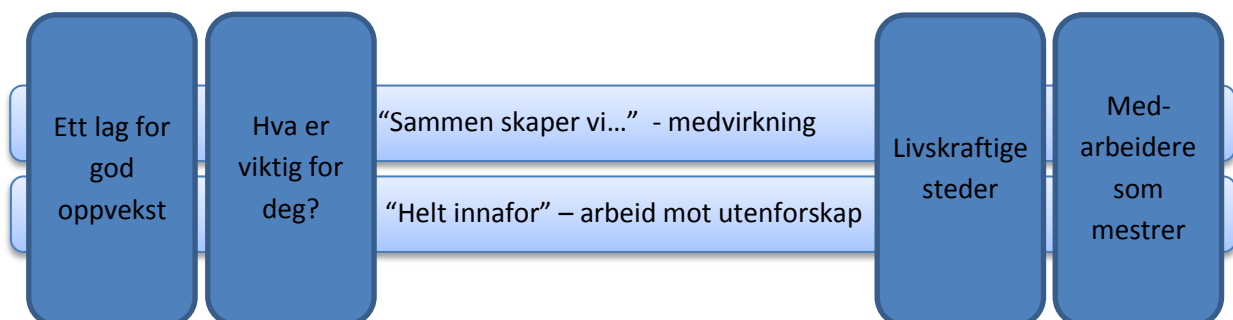
foreninger har hatt mye oppmerksomhet. Skolene har vært sentrale møteplasser på hvert sted. Gode bomiljø og gode tjenester henger tett sammen. I de neste årene ønsker vi derfor å koble stedsutvikling og tjenesteutvikling enda tettere sammen. De kommunale tjenesters samspill med bygdas innbyggere, lag og foreninger skal fornyes. For å forebygge utenforskap skal vi i økende grad mobilisere bygdas ressurser for å bidra inn mot familier og unger som har ekstra behov.

- d) **Medarbeidere som mestrer.** For å lykkes med oppgavene som venter kommunen, vekst og kvalitetsarbeid, må vi ha medarbeidere som har rett kompetanse for den oppgaven de skal løse og som opplever mestring. Ledere i kommunen skal skape kultur for mestring og utvikling gjennom å anerkjenne hver enkelt, peke retning og etterspørre resultater. Kommunen må derfor fortsatt satse på lederutvikling med fokus på mestring, god faglig og økonomisk styring, og jobbe riktig for å opprettholde et lavt sykefravær og levere gode og effektive tjenester.

For å lykkes med hovedstrategiene ligger **to hovedprinsipper** i bunn:

- a) **Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker.** Vår visjon er ikke bare en visjon, men også en kultur, en holdning og en arbeidsmetodikk. Medvirkning og samskaping som arbeidsmetode og tenkning skal være rettesnor for alt vi gjør. Det betyr ikke at de vi involverer i medvirkningsprosesser alltid skal få det de ønsker, men at vi finner bedre løsninger når flere er med i diskusjonen. Høsten 2017 vedtar kommunestyret strategi for medvirkning. Den vil ligge til grunn for vårt arbeid med medvirkning og samskaping i årene som kommer.
- b) **Helt innafor.** Fra 2017 har kommunen hatt som overordnet mål at alle deler av kommuneorganisasjonen skal jobbe for å motvirke utenforskap i befolkningen. Dette er et langsiktig arbeid som vil fortsette. Når vi i kommunen diskuterer prioritering av ressurser, skal vi vurdere om prioriteringen fører til at noen faller utenfor en viktig arena og konsekvensene det eventuelt får.

- c) Hovedstrategier og hovedprinsipper kan illustreres på følgende måte:

3. HVOR ER VI – OG HVOR SKAL VI?

Øvre Eiker kommune vil være avhengig av å ta ut en effektiviseringsgevinst årlig i lang tid framover. Såkalt "ostehøvelkutt" vil ikke alltid være mulig eller hensiktsmessig. Kommunen må i tillegg eller i stedet se seg om etter nye løsninger. Organisasjonen må ta i bruk metoder og teknikker for å drive endringsarbeid.

Digitale verktøy og kompetansen til å benytte dem er helt sentralt for alle som jobber i kommunale tjenester. Utviklingen går raskt. Det krever høy strategisk og teknisk kompetanse å ta gode valg fortløpende. Kommunen har per i dag ikke tilstrekkelig strategisk kompetanse innen digitalisering.

Innovasjon innebærer å gjøre noe som er helt nytt i organisasjonen. Det skiller seg fra kontinuerlig forbedring ved at det ikke nødvendigvis tar utgangspunkt i dagens løsninger. Innovasjon er orientert mot innbyggers/brukers behov. Kommunen er i gang med, og vil over tid bygge innovasjonskompetanse for å finne nye løsninger på våre utfordringer. Kommunen innfører fra 2018 bruk av utvalgte indikatorer for de viktigste tjenestene våre. Dette for å rette oppmerksomheten mot de viktigste målene – og kunne følge med på utviklingen fra år til år. Seksjonene vil bruke flere indikatorer for å følge med på sine tjenester enn det som kommer fram i dette dokumentet.

Strategiske mål for Øvre Eiker kommune for perioden 2018-2021		2016	2018	2019	2020	2021
Ett lag for god oppvekst						
1	Gjennomsnittlige grunnskolepoeng over landsgjennomsnitt (-/+ = under/over)	-0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
2	Antall nye omsorgstiltak i barnevernet - gjennomsnitt siste 4 år	24	16	13	10	10
Hva er viktig for deg?						
3	Antall plasser med heldøgns bemanning i prosent av antall innbyggere over 80 år	15,2 %	15,2 %	15,2 %	15,2 %	15,2 %
4	Dagtilbud for eldre øker. Andel dagplasser i % av hjemmeboende over 80 år	1,8 %	3,7 %	4,0 %	4,5 %	4,5 %
Livskraftige steder						
5	Befolkningsvekst, også vekst i alle tettstedene	1,96 %	1,80 %	1,80 %	1,80 %	1,80 %
6	Boligbygging, boliger med ferdigattest	78	133	133	133	133
Medarbeidere som mestrer						
7	Sykefravær lavere enn snittet for kommunesektoren (-/+ = lavere/høyere)	-0,33 %	-0,45 %	-0,50 %	-0,55 %	-0,60 %
8	10-faktor medarbeiderundersøkelse - bedre enn landsgjennomsnittet	+0,07 i 2017		+0,09		+0,11
Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker						
9	Snittskåre i lokaldemokratiundersøkelsen på fornøydhet med muligheten til å påvirke kommunale beslutninger bør være vesentlig høyere enn	+0,1 i 2014		+0,3		
10	Snittskåre i lokaldemokratiundersøkelsen på enighet i at politikerne involverer innbyggerne i å finne løsninger på lokale problemer bør være vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet	+0,3 i 2014		+0,5		
11	Økning i medlemstallet i frivillige organisasjoner som mottar tilskudd fra kommunen			Basis år	2019 + 2 %	2019 + 4 %
Helt innafor						
12	Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggerne i alderen 20-66 år	4,8 %	4,7 %	4,6 %	4,5 %	4,4 %
13	Andel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet	21 % i 2017				15 %
14	Frafall i videregående skole reduseres (folkehelsebarometeret)	28 %	27 %	26 %	25 %	24 %
Økonomi - opprettholde et moderat økonomisk handlingsrom						
15	Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i % av driftsinntekter	85,1 %	82,5 %	80,0 %	77,5 %	75,0 %
16	Netto driftsresultat inkl. netto bundne avsetninger i % av driftsinntekter	1,2 %	0,0 %	0,3 %	0,6 %	1,0 %
17	Disposisjonsfond inkl. regnskapsmessig mer/mindreforbruk i % av driftsinntekter	6,7 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %

3.1. Regional drivkraft

Ståsted

Hokksund og Øvre Eiker er et regionalt knutepunkt mellom de 3 andre byene i Buskerud. Vekstkraften i Osloregionen omfatter også Øvre Eiker. De store samferdselsutbyggingene for vei og jernbane som planlegges, vil forsterke denne posisjonen.

Regional vekst og utvikling og de store samferdselsprosjektene skaper press på verdifull dyrka jord og kulturlandskapet.

Målet om 0-vekst i biltrafikken krever nye samarbeidsformer for å sikre god utbygging av veier, jernbane og kollektivtrafikk. Buskerudbyen er i 2018 i en kritisk fase. Det skal gjøres vedtak om en revidert Buskerudbypakke 2, som skal sendes statlige myndigheter for videre behandling fram mot forhandlinger om Byvekstavtale.

Kommunereformen utfordrer det etablerte og omfattende regionale og interkommunale samarbeidet i vårt område. Øvre Eiker leverer gode tjenester til våre innbyggere. Men kommunen har en svært sårbar økonomi og som et resultat av det, stramme rammer for drift og investeringer. Utviklingsarbeid og investeringer i tjenestene som det tar tid å realisere, er derfor meget krevende å få til. Kommunen vil være helt avhengig av å samarbeide med kommunene rundt oss i årene som kommer. Dette er uavhengig av kommunereform. Kommunen samarbeider i dag i all hovedsak med Drammensregionen. Kommunen er en del av Vestregionen, som strekker seg fra Bærum til Sigdal og omfatter 15 kommuner. Kommunene i Vestregionen vil i 2018 ta en beslutning om samarbeidet skal fortsette og i så fall på hvilken måte.

Hovedmål 2018-2021

- Hokksund planlegges og utvikles som en livskraftig by og regionalt knutepunkt for administrasjon, tjenester og kollektivtrafikk og er klar til å ta i mot 2 tog i timen.
- Øvre Eiker kommune bidrar til gode regionale løsninger for riksveiprosjekter, jernbaneutbygging og redusert bilbruk gjennom Buskerudbypakke2/Byvekstavtale.
- Øvre Eiker kommune har avklart tjenlige og funksjonelle løsninger for regionalt og interkommunalt samarbeid.

Hovedtiltak 2018

- Etablering av Buskerudbypakke2/belønningsordning er avklart og grunnlaget for byvekstavtale er utredet og avklart gjennom oppfølging av Byutredningen.
- Grunnlaget for å kunne gjennomføre 2 tog i timen til Hokksund er avklart gjennom nødvendig planlegging av dobbeltspor, hensetting og utbygging av knutepunktet.
- Kommunedelplan for ny trase rv. 35 Hokksund – Åmot er igangsatt og det er gjort nødvendige avklaringer med planlegging av jernbane (tilsving) og øvrig veisystem (E 134)
- Kommunestyret har avklart strategi for regionalt og interkommunalt samarbeid.

3.2. By- og tettstedsutvikling

Ståsted

Stedsutvikling er den styrende strategien for samfunnsutviklingen i Øvre Eiker. Dette perspektivet kan utvikles videre ved i enda større grad å veve det sammen med tjenesteutvikling, samt vektlegge levekår og livskraft, inkludering og bekjempelse av utenforskap.

Øvre Eiker kommune har hatt en årlig vekst i folketallet på mellom 1 og 2 % i den siste 10-årsperioden. Kommuneplanen legger opp til at denne veksten skal fortsette i årene framover. Det er arealer klare for utbygging og fortetting i Hokksund og alle tettstedene. Befolkningsveksten utfordrer tjenestene og det er krevende å sikre nødvendig kompetanse og kapasitet i hele organisasjonen i planlegging og gjennomføring av utbygginger. Rulleringen av kommuneplanen vil kreve betydelige ressurser, selv om rulleringen i første omgang avgrenses til samfunnsdelen. Oppdatert planverk er en nødvendig forutsetning for god planlegging og effektiv framdrift i utbyggingsprosjekter.

Øvre Eiker kommune har en høy andel eneboliger, og det må være et mål å øke andelen leiligheter og konsentrert bebyggelse, spesielt rundt knutepunktene, nettopp for å ha et boligtilbud som treffer behovene familiemessig og aldersmessig.

Hovedmål 2018-2021

- By- og stedsutviklingsarbeidet videreføres med en enda sterkere vekt på å knytte det sammen med utvikling av tjenestene.
- Mål for befolkningsvekst opprettholdes med vekst i alle stedene, og med forsterket fokus på utbygging i tilknytning til kollektivknutepunktene.
- Økt oppmerksomhet på at innbyggernes behov skal synliggjøres sterkere i planlegging av boligbyggingen.
- Et oppdatert planverk som gir godt grunnlag for politisk styring og framtidsrettet utvikling i Øvre Eiker, og som sikrer god flyt i prosjekter fra plan til ferdigstilling.
- Kommunal infrastruktur skal bygges ut, fornyes og vedlikeholdes

Indikatorer

Status og indikatorer for om vi lykkes	2016	okt 2017	Mål 2018
Folketall	18.562	18.862	19.400
Antall boliger med ferdigattest	78	114	133
Andel nye boliger Hokksund/Vestfossen	73 %		80 %
Fornyelse av vannledninger	1900 m (1,6%)		1,2 %
Fornyelse av avløpsledninger	1500 m (1,3%)		1,0 %
Andel byggesaker med fristoverskridelse skal ned	39 %		0

Hovedtiltak 2018

- Kommuneplanens samfunnsdel skal rulleres.
- Selvkostregime skal innføres i byggesak og oppmåling.
- Det etableres elektronisk byggesaksbehandling.
- Gamle og utdaterte reguleringsplaner skal oppheves.

3.3. Barn og unge

Overordnet ståsted – ett lag for god oppvekst

Visjonen for grunnskolen “Kunnskap gir muligheter” og visjonen for barnehage “Kompetanse for framtida” uttrykker en langsiktig holdning og siktepunkt for arbeidet med barn og unge i Øvre Eiker. Det å løfte elevenes læringsutbytte vil på sikt positivt påvirke lokalsamfunnet innenfor folkehelse, næringsliv og det at innbyggerne i større grad skal kunne velge det livet de ønsker. Barnehagenes arbeid med omsorg, lek, læring, sosial kompetanse og kommunikasjon og språk skal ses i sammenheng og samlet bidra til barns allsidige utvikling både i barnehagealder og videre som grunnlag for læring i skolen. Innunder begrepet læringsutbytte inkluderes også barn og unges læringsmiljø som er en betingelse som i stor grad påvirker den faglige utvikling. Kompetente voksne i skole og barnehage er i tillegg avgjørende for barns utvikling.

Omgivelsene til barna er av avgjørende betydning, og det er vesentlig at både hjemmet og de profesjonelle tjenestene legger til rette for en best mulig utvikling for alle barn og unge. Å fullføre det videregående skoleløpet er et svært godt utgangspunkt for ikke å “falle utenfor” i samfunnet, og dermed innta livsposisjoner hvor stønader fra NAV er bærebjelken.

For å lykkes i arbeidet med å øke barn og unges læringsutbytte fokuseres det derfor også på å styrke foreldrekompetansen. Innsatsen rettes mot hjemmet, med tiltak rettet mot foreldre, og ved å styrke nettverk rundt de som sliter. Det legges dessuten til rette for et allsidig fritidstilbud. Det etableres samhandlingsarenaer hvor tjenestene møtes på tvers for å tilpasse tiltakene til den enkeltes situasjon.

3.3.1. Barnehage

Ståsted

Barnehagene har ingen undersøkelser som på tilsvarende måte som skole kan si noe om tjenestenes kvalitet. Det er gjennomført foreldreundersøkelser med gode resultater, og det er lagt til rette for til dels omfattende kompetanseheving for de ansatte. Kompetanseplan og satsingsområder for 2018 er under arbeid. Dette gir grunn til å tro at kommunen har et kvalitativt godt barnehage tilbud. Det jobbes med å etablere et tettere samarbeid mellom helsestasjon og barnehagene, for å sikre de gode overgangene, samt gi familier med ekstra oppfølgingsbehov helhetlig og koordinert hjelp.

Barnehagesektoren kan også bli utfordret på kapasitet, og det blir nå utredet for å identifisere framtidige behov.

Hovedmål 2018-2021

- Flere barn har god helse og opplever livsmestring

Indikatorer

- Høy brukertilfredshet, målt ved foreldreundersøkelse

Hovedtiltak 2018

- Barnehagepersonalet videreutvikler sin kompetanse i å tilrettelegge for et tydelig leke- og læringsmiljø.
- Utvikle tverrfaglige samhandlingsarenaer som fanger opp barn og familiers hjelpebehov, og setter inn tilpasset innsats på et tidlig stadium.

3.3.2. Skole

Ståsted

Skolene i kommunen er i positiv utvikling med resultatframgang år for år de siste årene. Skolene ligger over nasjonalt nivå på grunnskolepoeng i 2017. Den langsiktige retningen og arbeidet med innholdet i denne gir grunn til å tro at den positive utviklingen vil fortsette. Dette gjelder også for faktorer som trivsel, mobbing, mestring osv. under fanen læringsmiljø. Faglig scorer elevene svært godt på småskoletrinnet, noe lavere på mellomtrinn mens vitnemålet etter 10. trinn viser at ungdomsskolen klarer å tilpasse undervisningen sin godt. Kapasitetsmessig utfordres flere av skolene på plassbehov. Både Vestfossen barneskole og Hokksund barneskole har behov som utredes.

Hovedmål 2018-2021

- Elevenes faglige og sosiale læringsutbytte øker.
- Grunnskolepoeng ligger over landsgjennomsnittet.
- Elevundersøkelsen i skolene viser høy trivsel, og liten grad av opplevd mobbing.

Indikatorer

Status og indikasjon på om vi lykkes					
Grunnskolepoeng ligger over nasjonalt nivå	Indikator og nøkkeltall	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17
	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt				
	Øvre Eiker kommune skoleeier	39,4	40,2	40,8	41,5
	Kommunegruppe 07	39,9	40,4	40,9	41,0
	Nasjonalt u/Oslo	40,3	40,7	41,1	41,4
Elevundersøkelsene i skolen viser høy trivsel	Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17
	Trives du på skolen?				
	Øvre Eiker kommune skoleeier	4,1	4,2	3,9	4,3
	Kommunegruppe 07	4,2	4,1	4,1	4,2
	Nasjonalt u/Oslo	4,2	4,2	4,2	4,2
Elevundersøkelsen viser at en ligger under nasjonalt nivå på opplevd mobbing	Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17
	Er du blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene?				
	Øvre Eiker kommune skoleeier	1,3	1,2	1,3	1,2
	Kommunegruppe 07	1,3	1,3	1,2	1,3
	Nasjonalt u/Oslo	1,3	1,2	1,2	1,3

Hovedtiltak 2018

- Videreutvikle skolene som fellesskap som tar et kollektivt ansvar for alle elevers læringsutbytte.
- Utvikle tverrfaglige samhandlingsarenaer som fanger opp barn og familiers hjelpebehov, og setter inn tilpasset innsats på et tidlig stadium.

3.3.3. Familiesenteret, barnevern og PP-tjenesten

Ståsted

Brukerundersøkelsen på Familiesenteret har gode resultater. Helsestasjonen jobber målrettet med lovpålagte oppgaver og tilpasser oppfølgingsbehovet ut fra familiens behov. Det er utviklet mange samhandlingsarenaer både internt, og med eksterne samarbeidspartnere for å sikre tidlig hjelp til familier i risiko. Familiesenteret har de siste årene satset på ulike kompetansehevningstiltak innen psykisk helse, tilknytningsteori og familierapi. De tilbyr ulike foreldrekurs som lavterskeltilbud slik at flere familier får styrket foreldrekompetansen. Familieteamet gir i samarbeid med barnevernet, flere familier tilbud om samtaler og foreldreveiledning. I saker det besluttes at barnevernet avslutter, går Familieteamet inn med ulike foreldreveilednings- og oppfølgingsstiltak.

Innenfor barnevernet viser KOSTRA-tallene at Øvre Eiker kommune, relativt sett, har et dyrt barnevern. Det er veldig mange faktorer som påvirker utfallet av saker i barnevernet, og statistikk alene kan aldri gi den fulle sannheten for en slik tjeneste. Det er utarbeidet en strategi for et forebyggende barnevern som innebærer et godt samspill med andre tjenester, tidlig inn i sakene, bruk av nettverk og familieråd, samt brukermedvirkning.

7,8 % av elevene i grunnskolen har spesialundervisning. PP-tjenesten er en viktig kompetanseleverandør til skoler og barnehager utover sitt sakkyndighetsarbeid. PP-tjenesten etablerte tverrfaglig fraværsteam høsten 2016. Teamet jobber intensivt i fraværssaker som ikke løses på skolen.

Hovedmål 2018-2021

- Flere barn og unge lever sitt liv i sin naturlige omsorgssituasjon
- Flere barn og unge har god helse og opplever livsmestring
- Andelen elever med spesialundervisning ligger under landsgjennomsnittet

Indikatorer

		2016	Mål 2018
Andelen elever med spesialundervisning ligger på landsgjennomsnittet	ØEK	7,8 %	som landet
	Landet	7,8 %	
Andel henvisningssaker i PPT med mer enn 10 uker behandlingstid		Ca. 15 uker	12 uker
Antall familier som benytter foreldrekurs øker		38	120
Frafall i videregående skole reduseres (folkehelsebarometeret)		28 %	27 %

Hovedtiltak 2018

- Familieråd-/nettverk brukes som den foretrukne modell i barnevernsaker.
- Barnevernet har iverksatt flere vedtak om hjelpetiltak vs omsorgstiltak
- Utvikle tverrfaglige samhandlingsarenaer som fanger opp barn og familiers hjelpebehov, og setter inn tilpasset innsats på et tidlig stadium.
- Legge til rette for ulike foreldrekurs, og økt veiledning for å øke foreldrekompetanse

3.3.4. Barn og ungdoms fritid

Ståsted

Det kommunale ungdomstilbudet består høsten 2017 av ungdomsklubb i Skotselv og i Vestfossen, i tillegg til utprøving av et midlertidig tilbud i Hokksund. Som følge av utprøvingen er det endringer i åpningstider. Kommunen og idrettslagene legger til rette for egenorganisert og organisert aktivitet gjennom utbygging av nærmiljø- og idrettsanlegg både på og utenom skoleområder. Idretten gir barn og unge et bredt tilbud av aktiviteter og i 2016 ble det registrert 2454 medlemmer under 19 år, en liten nedgang fra året før.

Besøkstallene i biblioteket for befolkningsgruppa 13-18 har vært fallende i flere år, også nasjonalt. Biblioteket i Hokksund har i samarbeid med Ung Kultur Møtes (UKM) startet arbeidet med å utvikle scenen i biblioteket som konsertarena for aldersgruppa.

Det er stort frivillig engasjement i Øvre Eiker. I kommunens egne, frivillige registrering er det 240 aktive lag og foreninger, hvorav 20 % har barn og unge involvert.

Det foreligger ikke registerdata på medlemskap i frivillige organisasjoner i Øvre Eiker som andel av befolkningen 6-18 år. I henhold til Ungdata-undersøkelsen er det 47 % av ungdommer på Eiker videregående skole som deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Dette er på nivå med landsgjennomsnittet. På ungdomstrinnet er det 62 % i Øvre Eiker som deltar i organiserte fritidsaktiviteter, mot 65 % på landsbasis.

Besøkstallene i kommunale fritidssenter per 1000 innbyggere har blitt nesten halvert i perioden 2014-2016, og andelen unge plaget av ensomhet i Øvre Eiker har i perioden 2013-2017 økt.

Bemanningen og ressursbruk i fritidstilbud til ungdom i Øvre Eiker er kraftig redusert de senere år, til og med 2016. Fra og med august 2017 er antallet årsverk i tjenesten 1,42, inkludert 1 årsverk aktivitetskoordinator, som leder tilbudene både til unge og psykisk utviklingshemmede. I tillegg kommer 0,52 årsverk til aktivitetstilbud til psykisk utviklingshemmede.

Elevtallsutviklingen i Kulturskolen har vært positiv til tross for reduksjon i antall årsverk siden 2014-2015. Antall elevplasser har ligget stabilt rundt 300 de siste 3 årene. Antall individer som benytter disse ligger på ca. 275 (flere barn er med på flere tilbud).

Kulturskoleelever deltar på UKM (storsamling), UKM (Tussmørk jr. konserter på biblioteket), samt nyttårskonsert, Sommertoget m.m. Kulturskolen har 20-årsjubileum i 2018.

Mange ungdommer har et høyt aktivitetsnivå, og det er ofte slik at de som er brukere av ett

tilbud gjerne bruker flere. Det vil være utfordrende å treffe den gruppen som i liten grad deltar i aktiviteter organisert av frivillige organisasjoner, samtidig som det er grunn til å anta at det er denne gruppen som trenger tilbudene mest. På samme tid er det viktig å utvikle tilbud som er attraktive i seg selv for brede grupper av ungdom, som har et klart livskvalitetsaspekt og som ikke primært eksisterer for et forebyggende formål.

Utvikling i driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger 6-18 år i Øvre Eiker, Kostragruppe 7 og landet uten Oslo

Kr per innbygger 6-18 år - ungdomstilbud	2014	2015	2016
Øvre Eiker	451	618	341
Kostragruppe 07	957	968	901
Landet uten Oslo	1024	960	998

Kilde: KOSTRA/SSB. Merknad: i 2016-regnskapet ble det skilt tydeligere mellom kostnader til ungdom og til psykisk utviklingshemmede.

Hovedmål 2018-2021

- Barn og unge i Øvre Eiker opplever en meningsfylt fritid, hvor gode, mellommenneskelige fellesskap, også utenfor hjemmet, står sterkt.
- Kommunen legger primært til rette ved å støtte opp under etableringen av et mangfold av frivillige arenaer, men også ved å drive egne aktivitetstilbud.

Indikatorer

Indikator og retning	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Besøkstallene ved aktivitetstilbud til barn og unge per 1000 innb 6-20 år øker	1141	528	2154	1932	1186	-
Andelen av ungdomsskoleelever som er ganske eller veldig mye plaget av ensomhet siste uke i Ungdataundersøkelsen går ned	-	15%	-	-	-	21%

Hovedtiltak 2018

- Videreføre arbeidet med utvikling av ungdomstilbudene. Det tas sikte på uttesting av mulige nye løsninger gjennom skoleåret 2017-2018, med sikte på iverksetting av ny modell fra skoleåret 2018-19.

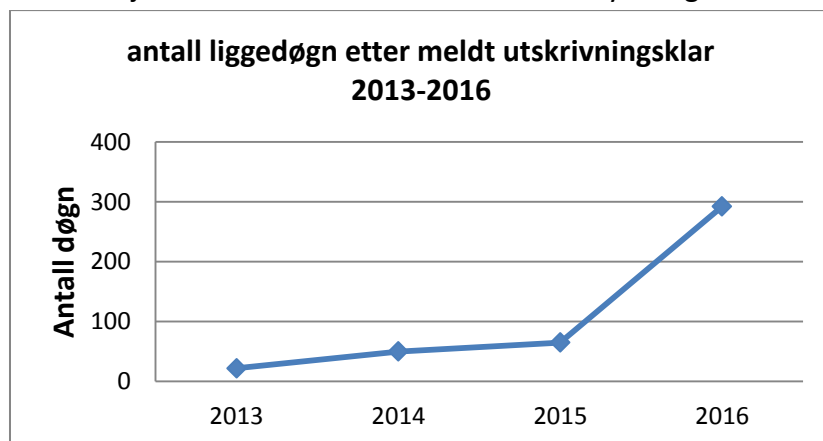
3.4. Levekår og livskraft

3.4.1. En helse- og omsorgstjeneste for framtida

Ståsted

Hjemmetjenesten er helse- og omsorgs mest komplekse tjenesteområde, med store mengder oppdrag, varierende behov, mange ansatte og døgntkontinuerlig drift. For å bidra til helhetlige pasientforløp har Tjenester til hjemmeboende også ansvar for korttidsavdelingene.

Innbyggernes behov for helse- og omsorgstjenester er økende. De aller eldste er ofte skrøpelige og antall innbyggere over 90 år øker. Et annet talende bilde er økningen i liggedøgn på sykehuset etter at pasienten er meldt utskrivningsklar, som viser at mange pasienter er så syke at de trenger kortere eller lengre opphold på Eikertun helsehus før de kan dra hjem. Disse trendene forventes å øke ytterligere i årene som kommer.

Kilde: Vestre Viken HF/Øvre Eiker kommune

Omstilling til en mer mestringsorientert tjeneste, med tydeligere forventningsavklaringer mellom innbyggere og kommune er godt i gang. Mestringsteam følger opp enkeltbrukere og høsten 2017 startet satsingen Samhandling for hverdagsmestring, der 5 endringsagenter bidrar til å motivere brukere og kolleger om hva det innebærer at tjenesten skal stille spørsmålet "Hva er viktig for deg?"

Rådmannen mener en kompetent og sterk hjemmetjeneste er helt nødvendig for å holde fremtidige kostnader nede og sikre bærekraftige helse- og omsorgstjenester. Kommunen har ikke tilstrekkelig tilbud på alle trinn av omsorgstrappen, det er mangel i aktivitetstilbud, velferdsteknologiske løsninger og korttidsplasser. Rekruttere og beholde kompetente fagfolk er en økende utfordring.

Status:	2016	2017 – per august
Antall innbyggere som mottok hjemmesykepleie (Profil)	637 personer	572 personer
Antall innbyggere som mottok praktisk bistand (Profil)	155 personer	199 personer
Antall personer som har BPA eller personlig assistent totalt gjennom året og sum timer (Profil)	21 personer BPA / Personlig assistent 32.865 timer	21 personer BPA / Personlig assistent 25.594 timer
Antall brukere av Mestringsteam (ØEK)	47 personer	27 personer
Antall innvilgede søknader om korttidsopphold (Profil)		229
Antall liggedøgn etter at pasienten er meldt utskrivningsklar (=betalingsdøgn) (Vestre Viken/ØEK)	292 døgn	198 døgn

Hovedmål 2018-2021

- Sammensettingen av tjenestetilbudene i omsorgstrappen styrker innbyggernes mestring og mulighet til å bo lengst mulig i eget hjem

Indikatorer

Indikatorer	2016	2017 per august	Mål 2018
Hjemmetjenesten prioriteres relativt ift andre utgifter innen pleie- og omsorg. Målt ved at andel av utgiftene innen pleie/omsorg til institusjon (f253+261) ikke øker (KOSTRA)	42,6 %	-	41,6 %
Velferdsteknologi tas i bruk og breddes – antall medisindispensere, GPS, døralarm, sengematter (manuell telling)		14	40
Antall besøkende i Trivselssenteret per uke (manuell telling)	-	-	100 besøkende
Aktivitetstilbud for eldre med vedtak øker	13 plasser pr dag	-	30 plasser per dag
Antall plasser per dag i prosent av antall innbyggere over 80 år (Profil)	1,8 % dekning		3,7 % dekning

Hovedtiltak 2018

- Kommunen skal delta aktivt i Nasjonalt program for velferdsteknologi, samarbeide med nabokommuner og følge opp strategi for velferdsteknologi
- Trivsels- og mestringssenter skal etableres
- Det skal legges til rette for økt samarbeid mellom helse- og omsorg og frivillige
- Satsingen Samhandling for hverdagsmestring gjennomføres med endringsagenter og mestringsteam

3.4.2. Livsglede på Eikertun

Ståsted

En langtidsplass på Eikertun helsehus er i øverste del av omsorgstrappen og er et tilbud til personer med store behov for trygghet, pleie og omsorg hele døgnet. Livsglede er sentral verdi for Eikertun. God mat, hverdagslige aktiviteter, fred og ro, mulighet til å komme ut i frisk luft og møte pårørende og venner er av stor betydning for gleden i livet. God medisinsk pleie og en verdig avslutning på livet er vesentlig.

Rådmannen er av den oppfatning at Eikertun helsehus gir beboerne god pleie og omsorg. De fleste beboerne er meget skrøpelige med mange diagnoser og en stor andel lider av demenssykdom. Middagen er nylig flyttet til ettermiddagen, dette er godt mottatt og har styrket ernærings situasjonen for beboerne. Virksomheten har lav pleiefaktor og god økonomisk kontroll. Det er imidlertid behov for å styrke fagutvikling og videreutvikle sosiale aktiviteter tilpasset beboerne.

Antallet personer med demens forventes å øke i takt med økningen i antallet av de eldste eldre. Frem mot 2024 viser framskriving en forventet økning på henimot 30 flere innbyggere med demenssykdom sammenlignet med 2017. Personer med fremskreden demenssykdom har som regel behov for omsorg gjennom hele døgnet. Det er derfor nødvendig å sikre noenlunde konstant dekningsgrad for plasser med heldøgns omsorg.

Per i dag er flere av korttids plassene ved Eikertun Helsehus belagt med personer med langtidsvedtak. For å avhjelpe situasjonen er det i 2017 tatt i bruk 3 ekstra langtids plasser i gamle Eikertun, samt 5 plasser i dobbeltrom. Målsettingen har vært at kostnadene skulle dekkes gjennom reduserte utgifter til betalingsdøgn ved sykehuset. Alle plassene er innenfor eksisterende avdelinger og driftes med meget høye krav til effektivisering.

Status sykehjem og bolig med heldøgns omsorg	Antall plasser 2017
Sykehjem langtid (somatisk)	34
Sykehjem langtid (personer med demens)	37
Tatt i bruk flere rom i gamle Eikertun etter oppussing mv	3
Korttid-/rehabilitering/ø-hjelp (inkl. 5 dobbeltrom varierende bruk)	28
Kjøp av institusjonsplasser eksternt	2
Totalt antall institusjonsplasser	104
Bofellesskap for personer med demens Grevlingstien 1	20
Totalt antall plasser med heldøgns bemanning	124

I 2018 vil flytting av botilbudet for personer med demens fra Grevlingstien 1 til Eikertun få stor oppmerksomhet. Flytteprosessen skal gjennomføres skånsomt og vil kreve sitt både av beboere, pårørende og ansatte. Det vil bli lagt vekt på å bevare de gode kvalitetene ved dagens tilbud i Grevlingstien 1 og samtidig oppnå en styrking gjennom tilgangen på fagkompetanse ved Eikertun (PS 115/17 kommunestyret 20.9).

Riktig fagkompetanse er vesentlig for forsvarlige og gode tjenester innen alle omsorgstjenestene. Et godt fagmiljø, med kompetente kolleger og tilstrekkelig konkurransedyktige betingelser er det aller viktigste for å rekruttere og beholde gode

fagfolk. Helse- og omsorg satser på utvikling av kompetanse og er en aktiv lærebedrift. I 2016 -17 har 28 tatt fagbrev som helsefagarbeider. Seksjonen er med i det nasjonale prosjektet Menn i helse og har hatt 5 menn i praksis ved Eikertun i 2017 og det tas inn 3 mannlige lærlinger i 2018.

Status helsefagarbeidere	2016	2017	mål 2018
Lærlinger fullført m/fagbrev	4	7	5
I lære	18	23	21
Fra assistent til fagarbeider	6	11	10
Menn i Helse i praksis		5	4
Menn i Helse - lærlinger			3

Hovedmål 2018-2021

- Tilrettelegging for livsglede og mestring i livets siste fase

Indikatorer

Indikatorer	2016	Mål 2018
Dekningsgrad heldøgns omsorg for eldre skal være stabil. Antall personer over 80 år som er beboere i institusjon eller bolig med heldøgns omsorg i prosent av antall innbyggere over 80 år	11,3 %	11,3 %
Antall plasser med heldøgns bemanning i prosent av antall innbyggere over 80 år	15,2 %	15,2 %
Beleggsprosenten ved Eikertun Helsehus skal være høy	96 %	97 %
Helse- og omsorg skal være en kompetansebedrift. Andel årsverk i brukerrettede tjenester m/ fagutdanning skal øke	77 %	78 %

Hovedtiltak 2018

- Øke antall institusjonsplasser innenfor eksisterende avdelinger
- Være en aktiv og god bedrift for lærlinger og praksiskandidater
- Satse på kompetanseheving og fagutvikling

3.4.3. Godt boligsosialt arbeid

Ståsted

Det er gjennomført en behovsanalyse og framskriving for ulike botilbud i Øvre Eiker. Analysen viser doubling i behov for pleie og omsorgstjenester fram til 2040 på grunn av økt antall eldre innbyggere. For personer med utviklingshemming viser analysen opp mot 130 % økning i behov for bemannede botilbud det nærmeste ti-året. For personer med psykiske vansker og/eller rusavhengighet er det særlig behov for større grad av differensiering i botilbudene. Kommunen har ikke tilstrekkelig botilbud for personer med større psykiske problemer kombinert med kognitiv svikt. I dag ivaretas målgruppen på

Eikertun helsehus eller ved kjøp av private plasser. Nedbygging av døgnplasser i sykehus og DPS medfører flere alvorlig psykisk syke med behov for bemannet døgntilbud i kommunen. Rådmannen legger samtidig med budsjett 2018 fram et eget boligsosialt handlingsprogram for perioden fram mot 2028.

Status: Boliger med kommunal tildelingsrett	Brukergruppe	År 2017
Bolig med heldøgns bemanning - eksterne kjøp	Psykisk syke/ rusavhengige	5
Bolig med bemanning dagtid	Psykisk syke/ rusavhengige	26
Andre kommunale boliger uten bemanning	Psykisk syke/ rusavhengige	24
Nød-boliger	Bostedsløse	2
Andre kommunale boliger uten bemanning	Flyktninger / vanskeligstilte	57

Enkelte beboere i kommunale boliger har problemer med å innordne seg ordinære boforhold. Kostnader forbundet med ødelagte boliger og forstyrrelser i nabolaget kan oppstå. Det er særlig behov for å gjennomgå botilbudet for rusavhengige og vurdere om Haugveien er framtidsrettet botilbud for målgruppen. Kostnader ved ødeleggelser belaster i dag helse- og omsorgstjenestens drift og bør vurderes i forbindelse med endringer i kommunens bolig- og eiendomsforvaltning.

Styrking av boligsosialt arbeid pågår. Et av tiltakene under utvikling er ordning med leie til eie, der flere innbyggere gis mulighet til å kjøpe egen bolig fremfor å leie (PS 4/17 Kommunestyret 22.2). Et annet tiltak er tverrfaglig bo-team som nylig er etablert, finansiert via tilskudd. Teamet skal særlig følge opp barnefamilier og flyktninger, men også andre som har behov for bo-veiledning.

Hovedmål 2018-2021

- En trygg bolig er grunnlag for hverdagsmestring, gir mulighet for bedring og reduserer utenforskap

Indikator

Indikatorer	2016	Mål 2018
Flere personer får mulighet til å eie egen bolig. Målt ved antall personer som ved startlån/leie til eie ordning kjøper/holder egen bolig	19	25
Reduserte utgifter til ødelagte boliger (ØEK -kartlegger kostnader i 2017, måler nedgang i 2018 fra 2017 nivå)	-	15 % reduksjon

Hovedtiltak 2018

- Målrettet bruk av Husbankens virkemidler, herunder leie til eie ved bruk av startlån
- Organisere og koordinere bo-oppfølging og boligsosialt arbeid i kommunen
- Etablere dialog med utbyggere om muligheter for utvikling av sentrumsnære boligprosjekter med universell utforming, velferdsteknologi og fellesarealer tilrettelagt for eldre og funksjonshemmede

- Utredning av behov og muligheter for etablering av heldøgns bemannet bo-tilbud for psykisk syke

3.4.4. Trygghet og mestring for alle

Ståsted

Øvre Eiker står overfor store utfordringer for å dekke behovet for tjenester og boliger til personer med funksjonshemming de nærmeste årene. Etablering av bemannet botilbud i Grevlingstien 5, åpning av avlastningsboligen på søndager og flytting av avlastningstilbudet til Grevlingstien 1, er viktige vedtak som vil bidra til å styrke tjenestetilbudet vesentlig. Disse tiltakene gir dessuten betydelig effektivisering. Etablering av Grevlingstien 5 som del av Faasen, gir større driftsenhet med flere heltidsstillinger og innsparing i turnus. Det forventes effektivisering ved flytting av avlastningsboligen til Grevlingstien 1 og åpning på søndager. Effektivisering tas ut i forbedret avlastningstilbud til innbyggerne, og reduksjon i eksterne kjøp. Det vil fremdeles være udekkede behov for bemannede botilbud i økonomiplanperioden, nærmere omtalt i boligsosialt program.

Status: Bemannet botilbud og ambulant tjeneste til mennesker med nedsatt funksjon og behov for langvarige og koordinerte tjenester	2016	2017
Samlokaliserte boliger med heldøgns bemanning	32	38
Frittstående boliger med heldøgns bemanning	4	2
Ambulante tjenester i kommunale boliger	8	14
Sum tjenester i heldøgns bemannet bolig eller ambulant	44	54
Kartlagte personer uten botilbud mv 18 år over	44	41

Nedre Eikers nedtrapping mot fullstendig avvikling ved utgangen av 2019 av kjøp av plasser ved Eiker aktivitetssenter, gir reduserte inntekter, men også mulighet for tilbud til flere av Øvre Eikers innbyggere.

Rekruttering av erfarne vernepleiere og annen kompetanse på høgskolenivå er vanskelig. Brukerbehovene krever god kompetanse i miljøarbeid og oppfølging av brukerne. I noen tilfeller er det nødvendig å benytte tvang og makt overfor brukere som kan være til skade for seg selv eller andre. Slike virkemidler følger strenge lovkrav og krever god planlegging og dokumentasjon. Fylkesmannen gjennomførte tilsyn i 2016 og arbeidet med forbedring pågår fremdeles. Rådmannen mener det er behov for å styrke fagutvikling og fagkompetanse i tjenesten for å sikre riktig håndtering av lovkrav og kontinuerlig utvikling av tjenestene. Høyesterett har avsagt en dom som medfører at personer som yter helgeavlastning o.l. for pårørende til personer med funksjonsnedsettelse i en del tilfeller er å regne som arbeidstakere i stedet for oppdragstakere. Konsekvensene av dommen ser ut til å være at den tradisjonelle måten å gjennomføre avlastning på står i fare og kostnader til tilbudet kan

øke. Det er sannsynlig at bruk av avlastning i private hjem må reduseres og erstattes med institusjonsavlastning. Det er risiko for at kommunen får kostnader knyttet til oppfølging av dommen og tilpasning til ny forskrift om arbeidstid for avlastere. Rådmannen følger situasjonen gjennom KS.

Hovedmål 2018-2021

- Funksjonshemmede med behov for heldøgns omsorgstjenester skal ha tilbud om et trygt bo- og tjenestetilbud

Indikatorer

Indikatorer	2016	2017	Mål 2018
Dekningsgrad: Antall personer som mottar tjenester i bemannet bolig eller ambulant i prosent av antall personer med behov for slike tjenester	52 %	57 %	59 %
Sum mottakere av tjenester i heldøgns bemannet bolig eller ambulant	44	54	58

Hovedtiltak 2018

- Helårsdrift av ny bolig med heldøgns omsorg i Grevlingstien 5
- Flytting av avlastningsboligen til Grevlingstien 1
- Utredning av flere bo- og tjenestetilbud for mennesker med nedsatt funksjon og behov for langvarige og koordinerte tjenester

3.4.5. Velferdstjenester når det er nødvendig

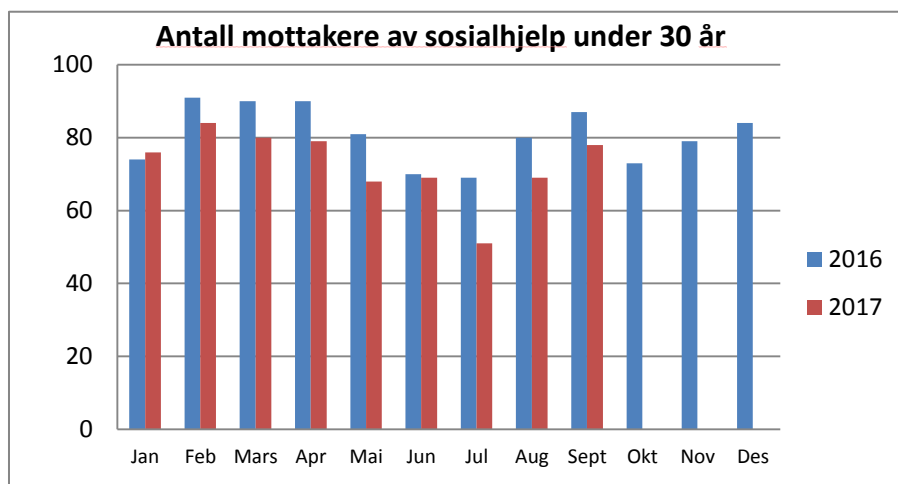
Ståsted

Å forsørge seg selv er for de fleste helt grunnleggende. Det er likevel situasjoner i livet der behovet for velferdsytelser er viktig sikkerhetsnett. Folkehelseindikatorene viser at Øvre Eiker kommune har innbyggere med utfordringer innen helse og utdanning.

Arbeidsledigheten i kommunen er for tiden lav og et variert næringsliv er en styrke. En del unge sliter med rus, med psykisk helseproblemer, og utenforskap kan følge med. Integrering av flyktninger går i all hovedsak bra, men rådmannen får også rapporter om flyktninger med traumer etter opplevelser fra krig og flyktningeleir.

Aktivitetsnivået i introduksjonsprogrammet er høyere enn noensinne. Det er nå om lag 70 personer som går på introduksjonsprogram og nivået vil vedvare i 2018 og 2019. Arbeidet med selve bosettingen er redusert. Tverrfaglig integreringsteam følger opp en rekke enkeltsaker og har blitt en etablert arbeidsform. Sammen med Voksenopplæringen deltar Flyktningetjenesten i Effektiviseringsnettverk i regi av KS, for å lære av andre kommuner og beste praksis. Introduksjonsprogrammet, inkludert språkopplæringen for flyktninger skal være arbeidsrettet og det er et mål at alle flyktninger etter 5 års botid i kommunen skal være i jobb eller under utdanning.

Status:	2016	2017 per sept
Antall mottakere av sosialhjelp (snitt pr måned, ØEK/Velferd)	200	210
Antall mottakere av sosialhjelp under 30 år (snitt pr måned, ØEK/Velferd)	80	73
Personer under 25 år med øk.sos. hjelp som viktigste kilde til livsopphold (snitt pr måned, ØEK/Velferd)	30	22
Antall flyktninger i introduksjonsprogram	53	57

Det er gledelig at antall unge på sosialhjelp jevnt over er færre i 2017 enn i 2016. Det er også færre unge helt avhengig av sosialhjelp. Et godt ungdomsarbeid i alle ledd i kommunen bidrar til denne positive utviklingen. Ungdomskontaktene og 15-24 ressursteam er blant de som følger opp en rekke sårbare unge, har oversikt over ungdomsmiljøene og samarbeider tett med skole og politi.

Høsten 2017 har kommunen inngått kontrakt med Stiftelsen Kirkens Sosialtjeneste (nå Crux) om levering av tiltak for aktivitetsplikt for personer med større rus og psykisk helseutfordringer under 30 år. Dette gjelder en liten gruppe personer, som de ordinære tiltakene for aktivitetsplikt ikke har vært egnet for. NAV benytter en rekke ulike tiltak for å oppfylle kravene til lovpålagt aktivitetsplikt, ved denne kontrakten er lovkravene ivaretatt fullt ut.

I Øvre Eiker ses en økning av saker der noen få, men synlige, unge fra 14 år og oppover ruser seg på cannabis men også tyngre stoffer som MDMA og amfetamin. Det rapporteres om uheldig utvikling der etablerte rusmisbrukere i alderen 18 - 40 årene er i kontakt med søkende og sårbar ungdom.

Rådmannen mener oppmerksomheten mot de unge ved tett tverrfaglig arbeid må fortsette, samtidig som ressursbruk og samarbeidsrutiner kan forbedres. Det er ønskelig å gjennomføre kartlegging av situasjonen innen rusavhengighet i kommunen gjennom verktøyet Brukerplan.

Hovedmål 2018-2021

- Andelen innbyggere som kan forsørge seg selv ved eget arbeid øker, det gis særlig oppmerksomhet mot unge.

Indikatorer

Indikatorer	2016	Mål 2018
Andel mottakere av sosialhjelp av innbyggere 20-66 år (KOSTRA)	4,8 %	4,7 %
Snitt stønadslengde for mottakere mellom 18-24 år (KOSTRA)	3,8 måneder	3,5 måneder
Snitt stønadslengde for mottakere mellom 25-66 år (KOSTRA)	4,7 måneder	4,5 måneder
Andel flyktninger i jobb/utdanning etter 5 år etter avsluttet introduksjonsprogram (IMDI)		81,8 %

Hovedtiltak 2018

- Tett oppfølging av unge med risiko for å falle utenfor utdanning og arbeid
- Ressursbruk og arbeidsmåter i kommunens ungdomsarbeid skal gjennomgås for å identifisere mulige forbedringsområder
- Introduksjonsprogrammet (herunder norskopplæring) skal være mest mulig arbeidsrettet

3.4.6. Alle har en psykisk helse

Ståsted

Øvre Eiker-hjelpa er etablert etter inspirasjon og mønster av Stange kommunes psykiske helsetjeneste "Stangehjelpa". Det innebærer omstilling av tilbudet til personer med psykiske vansker, til mer vekt på lavterskel hjelp og systematiske tilbakemeldinger fra brukerne. Rådmannen har store forventninger til omlegging av arbeidsmetodene og tilføring av psykologkompetanse i 2018. Det er et krevende omstillingsarbeid og medarbeiderne har hatt mye kontakt med ledelsen ved Stangehjelpa og gjennomført kompetansehevende tiltak. Ipader til alle ansatte er en nødvendig investering for full effekt av verktøyet FIT (Feedback Informerte tjenester).

Status: Antall brukere av psykisk helse/rustjenesten	2016
Psykisk helsetjeneste	94
Rus	75
Lavterskeltilbud	16
Ressursteam 15-24 år	47

Aktiv Eiker har bidratt med viktige gruppetilbud for personer med ulike utfordringer og også psykiske vansker. Det er ikke minst viktig å ivareta Aktiv Eikers tilrettelegging for

brukererfaringer og frivillighet inn i ny driftsform etter avslutning av samarbeidet med Nedre Eiker.

Spesialisthelsetjenesten reduserer liggedøgn ved Distriktpsikiatrisk senter (DPS) og dette merkes ved økt press på kommunale tjenester. Flere personer med mer alvorlige psykiske lidelser må ivaretas i kommunen. Det er nødvendig å vurdere om kommunen må etablere et botilbud med heldøgns bemanning, eventuelt i samarbeid med andre kommuner. Per i dag kjøper kommunen slike tjenester eksternt. Kongsberg DPS skal arbeide mer ambulant og har invitert kommunen til samarbeid om etablering av såkalt FACT-team (fleksible ambulerende team). Rådmannen mener det er bra at spesialisthelsetjenesten er mer tilgjengelig for kommunen, men er noe avventende til hvilken form dette samarbeidet vil få.

Hovedmål 2018-2021

- Øvre Eiker-hjelpa bidrar til at innbyggerne får forebyggende og rask hjelp til å mestre psykiske plager og rusproblemer

Indikatorer

Indikatorer	2016	Mål 2018
Øvre Eiker-hjelpa innhenter systematiske tilbakemeldinger fra brukerne (ØEK)	-	Verktøyet FIT benyttes i 80 % av konsultasjonene

Hovedtiltak 2018

- Innføring av FIT (Feedback Informerte Tjenester) for systematisk tilbakemelding fra brukerne av Øvre Eiker-hjelpa
- Øvre Eiker-hjelpa er aktiv pådriver for å definere samarbeidet med DPS ved innføring av FACT-team

3.4.7. Folkehelse

Ståsted

Folkehelsearbeid omfatter alt som skjer i kommunen som påvirker innbyggernes helse i positiv retning. Utenforskap gir ofte dårlig helse. "Helt innafor" er en paraplybetegnelse for tiltak som bekjemper utenforskap. Det er viktig å bevare allsidigheten og mangfoldet i folkehelsearbeidet samtidig med at vi i kommunen prioriterer våre tiltak for å bruke kommunale budsjetter og personalressurser på best mulig måte.

Det er en rekke positive folkehelsefaktorer i Øvre Eiker: Kommunen har over 240 frivillige organisasjoner, et godt utbygd sykkelveinett, flere turområder i nærområdet, nærhet til natur, god og trygg drikkevannsforsyning og godt utbygd kloakksystem, samt høy vaksinasjonsdekning. Det er imidlertid også mange faktorer det er grunn til å være bekymret for: Det er stort frafall blant elever i den videregående skole, og et lavere andel elever i 10. trinn som trives på skolen enn landsnittet. Det er en for stor andel elever i 10. trinn som opplever mobbing i skolen. Befolkningen har et lavt gjennomsnittlig utdanningsnivå og

andelen av uføretrygdde er høyere enn i landet for øvrig. Kommunen har også en høy andel eneforsørgere, en større andel som røyker, flere med psykiske symptomer og lidelser, flere med hjerte- og karsykdommer, flere med KOLS og astma og flere med muskel- og skjelettlidelser.

Hovedmål 2018-2021

- Et lokalmiljø preget av trivsel, inkludering, integrering og gode relasjoner.
- Aktiviteter, gode møteplasser og kulturtilbud som treffer bredden av befolkningen.
- Et tilgjengelig natur- og friluftsliv.
- Opplevd god helse i befolkningen
- Bedre tilrettelagt for sykling og gange
- Redusert bilbruk

Indikatorer

Følgende indikatorer er prioritert i kommunens folkehelsemelding:

Prio	Indikator	Beskrivelse
1	Mobbing	Andel elever i 10. trinn som opplever mobbing
2	Trives på skolen	Andel elever i 10. trinn som trives på skolen
3	Årlig beskrivelse av satsingsområde for neste år	Beskrivelse av kommunens satsingsarbeid innen folkehelsearbeid i kommuneplan, langtidsbudsjett, årsbudsjett og årsmelding.
4	Frafall i videregående skole	Andel elever som ikke fullfører videregående utdanning
5	Høy utdanning	Andel av befolkningen som har videregående eller høyere utdanning
6	Uføretrygdde	Andelen uføretrygdde
7	Kommunal støtte til lag og foreninger	Kommunens økonomiske bidrag til frivillige lag og foreninger
8	Antall kommunale folkehelseprosjekter	Antall prosjekter som bidrar til folkehelsearbeidet (Årsmelding) og hvor innbyggerne har deltatt og bidratt.
9	Tjenestenavn og viktige bidrag	En beskrivelse av tjenestens viktigste bidrag til folkehelsearbeidet
10	Uorganisert aktivitet	Tilrettelegging av uorganiserte aktiviteter
11	Muskel og skjelett	Utbredelse av muskel- og skjelettlidelser i primærhelsetjenesten
12	Kolesterol, hjerte-kar, KOLS	Forekomst av hjerte- og karsykdommer i spesialisthelsetjenesten. Brukere av legemidler mot KOLS/astma. Brukere av kolesterolsenkende midler.
13	Antall medlemmer i lag og foreninger	Samlet medlemstall i lag og foreninger
14	Antall lag og foreninger	Kulturkontorets oversikt over lag og foreninger
15	Antall helsenæringsbedrifter	Antall helse- og kultureller relaterte næringsbedrifter. Variasjon - gruppering
16	Antall nye helsenæringsbedrifter	Antall nyetablerte bedrifter som er helse- eller kultureller relatert
17	Røyking	Andel kvinner som røyker ved svangerskapets begynnelse
18	Psykisk sykdom	Andel personer med psykiske symptomer og lidelser i primærhelsetjenesten
19	Barn til enslige	Andel barn av eneforsørgere
20	Kreft	Nye tilfeller av kreft, dødelighet kreft

Hovedtiltak

Oppfølgingsarbeidet ligger i hver enkelt seksjon og inngår i det helhetlige "Helt innafor"-arbeidet

3.4.8. Kultur og idrett

Bibliotekstjenesten er i kjølvannet av ny biblioteklov inne i et utviklingsløp som stiller større krav til bibliotekenes lærings- og møteplassfunksjoner. Tjenesten har på grunn av formidlingstiltak som Bokbamsen, leseombud og arbeid inn i skolene relativt sett høy ressursinnsats sammenlignet med andre kommuner, samtidig som dette arbeidet ikke direkte fanges opp av nøkkeltallsindikatorer. Imidlertid har tjenesten svært høyt utlån av barnelitteratur. Biblioteket har godt besøk på sine arrangementer samtidig som den utadrettede virksomheten mot barnehager og SFO gir et deltakertall langt over gjennomsnittet.

Det er et aktivt kulturliv i Øvre Eiker med konserter, foredrag og en rekke andre arrangementer. Kommunen skal legge til rette for gode møteplasser hvor folk kan møtes på like fot og skape noe sammen. Kommunen bør være en tilrettelegger og støttespiller som inviterer og stimulerer skaperkraft.

Innbyggere og kommunens egne ansatte kan ha for store forventninger om at kommunen skal "ordne opp" eller sette i gang et tilbud. Dette stiller store krav til kommunens evne til god forventningsavklaring.

Seksjon Kultur og livskraft er under omstilling fra å være en ren kulturseksjon til å være en seksjon som også skal ha en pådriverrolle for innovasjon, samskaping og utvikling i kommunen. Dette innebærer andre roller og krav i møtet med omverdenen.

Det foreligger i dag ikke statistikk på det totale besøkstallet i kulturtilbud i Øvre Eiker kommune, eller på medlemskapet i frivillige organisasjoner i kommunen.

Hovedmål 2018-2021

- En meningsfylt fritid er viktig for god helse og livskvalitet. De tilbudene som finnes i kommunen skal være attraktive for flest mulig, og til sammen gi hele befolkningen muligheter for deltakelse.

Indikatorer

- Andelen av befolkningen som er medlemmer i frivillige organisasjoner som mottar tilskudd fra kommunen øker. Tidsserien blir påbegynt i 2019, forutsatt vedtak av helhetlig tilskuddspolitik.

Hovedtiltak 2018

- Påbegynne et prosjekt om utvikling av biblioteket som lærings- og møteplass på det enkelte sted i samarbeid med lokal frivillighet og næringsliv
- Videreutvikle og effektivisere kommunens løypenett.
- Påbegynne et prosjekt om samling av ulike kommunale aktivitets- og møteplasstilbud i én organisasjon og på ett sted med sikte på økt kvalitet og redusert ressursbruk.

3.4.9. Medvirkning, samskaping, frivillighet

Ståsted

Øvre Eiker kommunes verdimanifest innledes med disse ordene: «Sammen med enkeltmennesker, lag, foreninger, organisasjoner, institusjoner og Øvre Eiker kommune vil vi ut fra vårt ståsted og vår målsetting være med å arbeide for et inkluderende fellesskap i Øvre Eiker.»

Medvirkning handler både om å sikre at alle innbyggere i praksis har like forutsetninger for å kunne påvirke beslutninger som blir tatt, og å sikre at de beslutninger som tas i kommunen tas med tilgang til best mulig informasjon om hvordan beslutningene vil virke. Samskaping handler om å utvikle gode ideer sammen, på tvers av sektorer, og på like fot. Sentralt står spillet mellom kommune, frivillig sektor og næringsliv.

I KS' lokaldemokratiundersøkelse 2014 var snittet for hvor godt fornøyd innbyggerne er med muligheten til å påvirke kommunale beslutninger som engasjerer dem for landet på 2,5, mens Øvre Eiker hadde en verdi på 2,6. Skala 1-4 hvor 4 var best. I samme undersøkelse var snittet for hvor godt fornøyd innbyggerne er med kommunens tjenestetilbud 3,0 for landet og 3,1 for Øvre Eiker.

Øvre Eiker kommune har hatt et langsiktig arbeid med medvirkning og samskaping gjennom over 20 år. Det har skapt en aksept i kommuneorganisasjonen for at medvirkning er verdifullt og nødvendig. Det har også skapt en forventning om gode møter mellom kommune og innbygger. Kommunen har også tatt i bruk eller hatt i bruk en lang rekke virkemidler for å styrke innbyggernes medvirkning og for å invitere til samskaping. Særlig viktig er de 16 råd og utvalg kommunen har for innbyggere.

I arbeidet med Øvre Eikers strategi for medvirkning og samskaping er følgende utfordringer identifisert:

- Det er ikke kapasitet til å sikre tilstrekkelig deltagelse i, og oppfølging av, de formelle organer og mekanismer som finnes i kommunen i dag.
- Det varierer sterkt mellom tjenester hvor systematisk brukererfaringer samles inn og brukes i tjenesteutvikling. Kommunen mangler med andre ord en helhetlig tilnærming til hvordan innbyggerne som brukere av tjenester kan være med på å drive utviklingen av kommunens tjenester framover.
- Kommunen har fragmenterte tilskuddsordninger med liten grad av indre sammenheng. De er vanskelige å sette seg inn i, og kommunen har en uklar rolle utad som myndighetsutøver, tjenesteutøver eller samskaper.

Demografiske endringer tilsier at presset mot kommunens tjenester i framtida vil øke. Et sterkere sivilisert samfunn vil kunne redusere behovene, og et godt utviklet samspill mellom kommune, næringsliv og sivilsamfunnet kan også forløse nye ideer.

Øvre Eiker kommune ligger i øvre sjikt hva angår tilskudd til alle lag og foreninger. Når det gjelder tilskudd til rene barne- og ungdomsforeninger ligger Øvre Eiker i øvre halvdel blant kommune-Norge og på nivå med kommunegruppa, men lavt sammenlignet med landet. Antall lag og foreninger som mottar kommunale driftstilskudd har i perioden 2014-2016 økt

fra 29 til 44, men lå for ti år siden mellom 60 og 70. Kommunen bør – med sin stramme økonomi – bestrebe å holde tilskuddsnivået konstant eller noe lavere enn i dag.

Hovedmål 2018-2021

Øvre Eikers innbyggere opplever det som meningsfylt å forsøke å påvirke kommunale beslutninger, og de opplever god kvalitet på de tjenestene de får.

Indikator

Indikator og retning	Landet 2014	Øvre Eiker 2014
Snittskåre for hvor fornøyd innbyggere i lokaldemokratiundersøkelse er med muligheten til å påvirke kommunale beslutninger som engasjerer seg bør være vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet (skala 1 – 4, 4 er best)	2,5	2,6
Snittskåre for hvor enig innbyggere i lokaldemokratiundersøkelse er i at politikerne involverer innbyggerne i å finne løsninger på lokale problemer bør være vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet (samme skala)	2,5	2,8
Snittskåre for hvor fornøyd innbyggere i lokaldemokratiundersøkelse er med kommunens tjenestetilbud i det store og hele bør være vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet (samme skala)	3,0	3,1

Hovedtiltak 2018

- Gjennomføre omlegging av tilskuddsordninger til kultur- og idrettsformål i tråd med føringer i helhetlig tilskuddspolitik.
- Teste ut og etablere møteplasser for gjensidig læring, samskaping og nettverk mellom aktører fra ulike sektorer i kommunen.
- Iverksette kommunens medvirkningsstrategi, med særlig vekt på samskaping og på utvikling av brukermedvirkning i kommunale tjenester.

3.4.10. Innovasjon og tjenesteutvikling

Ståsted

Kommunen står i en brytningstid hvor flere strategier må tas i bruk for å sikre god tjenestekvalitet til innbyggerne samtidig som kommunens økonomi blir strammere.

Kommunale ledere og ansatte må prioritere tjenesteutvikling, og organisasjonen må sørge for at de har gode verktøy i dette arbeidet. Kontinuerlig forbedring, innovasjon og digitalisering er tre viktige strategier i så måte, og forutsetter et tett samspill mellom kommunale medarbeidere, innbyggere, frivillighet og næringsliv.

Øvre Eiker kommune har kultur for innbyggermedvirkning, samskaping og tjenesteutvikling. Samtidig har kommunen i liten grad noe støtteapparat for ledere og medarbeidere som vil

drive systematisk utviklingsarbeid over tid, og det er høy risiko for at gode initiativer strander. Det er i liten grad utviklet systematisk bruk av medarbeideres og innbyggers ideer, innspill og erfaringer til utvikling av tjenester.

Det er ikke utviklet egnede indikatorer for å måle innovasjon. Rådmannen anbefaler ikke å innføre indikatorer for innovasjon i 2018, men det skal vurderes for 2019.

Hovedmål 2018-2021

- Øvre Eiker kommune skal ha en kultur preget av mot til å våge å innovere; av kompetanse til å drive god samskaping; av bevissthet om nødvendigheten av innovasjon og mulighetene for innovasjon; og kapasitet til å drive fram innovasjonsprosjekter som skaper verdi for innbyggerne.

Hovedtiltak 2018

- Det skal utvikles en egen innovasjonsstrategi for Øvre Eiker kommune.
- Det skal testes og etableres møteplasser for innovasjon, gjensidig læring, idéfangst og kreativitet på tvers av kommuneorganisasjonen, og mellom kommune, sivilsamfunn og næringsliv.
- Det skal startes opp minst to innovasjonsprosjekter i organisasjonen.
- Kommunen skal fortsette deltakelse på Nasjonal innovasjonsskole for kommunesektoren.

3.5. Miljø, klima, energi og beredskap

Ståsted

Kommunene har en sentral rolle i den nasjonale klimapolitikken. Krav om utslippsreduksjoner og forebyggende arbeid for å møte konsekvenser av klimaendringer vil stille nye krav til mange av kommunens tjenester. Det vil snarlig bli vedtatt statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing i kommunene som innebærer krav til mål, strategier og handling. Dette vil gi Øvre Eiker kommune betydelige utfordringer på en rekke områder. Rulleringen av kommuneplanens samfunnsdel vil måtte ivareta kommunens overordnede grep på området.

Samarbeidet om areal og transport i Buskerudbyen er kommunens hovedsatsing i å nå 0-vekstmålet for klimagassutslipp.

Forvaltningen av vassdragene i kommunen skal ivaretas gjennom vannområdene Eikeren og Drammenselva.

Kommunen har de siste årene jobbet systematisk med beredskap. Det er behov for satsing på opplæring og å gjennomføre øvelser, både tabletop øvelser og praktiske øvelser. Satsing på disse områdene er i tråd med anbefalingene fra Fylkesmannen i tilsynsrapport fra 2017. Kommunen vil anskaffe et nytt system for befolkningsvarsling. Lokasjonsbasert varsling er tenkt brukt som befolkningsvarsling i beredskapssammenheng ved kritiske hendelser som f.eks. evakuering, terror, flom, skred, brann og større ulykker. Når f.eks. større folkemengder

er samlet under ulike arrangement, vil man raskt og effektivt kunne få varslet disse om en kritisk hendelse skulle oppstå.

Hovedmål 2018-2021

- Øvre Eiker kommune skal utvikle trygge og helsefremmende lokalsamfunn og ivareta nasjonale mål for klimapolitikken
- Øvre Eiker kommune er beredt på en krise ved å ha gode systemer for beredskap, og personell som er trent for ekstraordinære hendelser.

Hovedtiltak 2018

- Beredskapsplanen med temaplaner er ferdig rullert
- System for befolkningsvarsling er etablert
- Modell for simulering av flom og overvann er etablert
- Grunnforhold er avklart for viktige områder
- Vannområde Drammenselva er organisert og arbeidet med tiltaksplan er igangsatt
- Prioriterte klimatiltak er planlagt i kommunal virksomhet
- Grunnlaget for nødvendige tiltak for å sikre normal og stabil vannstand i Hoensvannet/Hoensvannsløken sammen med Øvre Eiker energi AS er utredet

3.6. Næringsliv, sysselsetting og kompetanse

Ståsted

Øvre Eiker kommune er en integrert del av arbeidsmarkedet i Osloregionen, og har stor ut- og innpendling. Antall arbeidsplasser i kommunen er snaut 6000. Det betyr at antall arbeidsplasser har sunket noe, samtidig som antall innbyggere øker. Strategisk næringsplan ble rullert i 2016, og gir klare mål og ambisjoner for at Øvre Eiker kommune skal legge til rette for næringsutvikling.

Øvre Eiker er en viktig landbrukskommune. Landbrukskontoret har god kontakt med næringen, og det er ca. 200 aktive jordbrukere og 550 skogeiere som skjøtter alt landbruksarealet i kommunen. Kommunen tilrettelegger for næringsutvikling på gårdene, og et resultat av dette er etablering av foreningen Ekte Eiker. Denne foreningen består av 16 lokalmatprodusenter som fremmer kvalitet, lokal mat og innovasjon. Øvre Eiker Bondelag ble kåret til årets lokallag i 2017 av Norges Bondelag.

Hovedmål 2018-2021

- Øvre Eiker er Buskeruds mest attraktive næringskommune
- Flere gårdbrukere skal få anledning til å satse på gården som hovedinntektskilde
- Dyrka og dyrkbar jord skal ivaretas

Indikatorer

Ranking i Kommune NM i regi av NHO	2016	2017	Mål
Status og indikatorer for om vi lykkes			2018
Rangering i Kommune NM i regi av NHO	83	76	50
Omdisponering av dyrka jord	6 daa		
Nydyrking	16 daa		

Hovedtiltak 2018

- Gjennomføre ny attraksjonsanalyse for Øvre Eiker kommune
- Forsere byutvikling Hokksund med ny sentrumsplan
- Tilrettelegge samarbeidsplattform for kommunen, grendeutvalget, frivilligheten og næringslivet som koordinerer og videreutvikler innholdet i Kulturhovedstaden Vestfossen (jf Næringsplanen).
- Gjennomfører utdanningsmesse og andre tiltak som gir oppmerksomhet på næringslivets behov for kompetanse og den enkeltes mulighet til å utvikle kompetanse som næringslivet trenger.
- Bidra til videre utvikling av mat-nettverket Ekte Eiker.
- Sikre regionale løsninger for å gi nødvendig støtte til etablerere og grundere.

3.7. Øvre Eiker kommune som organisasjon

3.7.1. Forvaltning, drift og vedlikehold av bygg

Ståsted

En analyse gjennomført i 2017 viser at det er betydelig vedlikeholdsetterslep på kommunens bygg. Det er gjennomført en egen tilstandsanalyse for rådhuset, som viser et større vedlikeholdsetterslep enn forventet.

Rapport om konkurranseutsetting viste at renholdstjenestene i kommunen drives effektivt og at det sannsynligvis er lite å hente på konkurranseutsetting av denne tjenesten.

Avdeling for forvaltning, drift og vedlikehold avventer utredning om skattefritak. Ref. punkt 1 i politisk vedtak: "Øvre Eiker kommune skal iverksette en prosess med sikte på å overføre alle formålsbygg med tilhørende eiendommer til Eiker Eiendomsutvikling AS (EEU AS) eller gjennom disse til ett eller flere av dets datterselskaper. Det forutsettes at det kan oppnås skattefritak."

Forutsatt positivt svar fra skatteetaten, anser rådmann det allikevel ikke realistisk at alle formaliteter er i orden før 1.1.2019. Budsjettarbeidet må ta utgangspunkt i to parallelle løp: skattefritak og overgang til AS, eller hvis negativt svar knyttet til skattefritak, videreutvikle driften i enten kommunalt foretak eller linjen.

Hovedmål 2018

- Avdelingen leverer på løpende driftsoppgaver
- Eiendommer som er vedtatt solgt, er solgt

Indikatorer

- Antall kvm bygningsmasse reduseres

Hovedtiltak 2018

- Opprydning i kontraktsforhold, leieforhold, leiesatser
- Vedlikeholdsarbeid gjennomføres innenfor vedtatt budsjetttramme
- Informasjonsmøter gjennomføres løpende med alle ansatte om omstilling
- Forsterket innsats i sykefraværarbeid
- Iverksetting av tiltak knyttet til mulighetsstudiet av rådhuset, basert på vedtak i AMU og Multiconsults rapport
- Selge bygninger som kan avhendes

3.7.2. Støttetjenester

Seksjon service og fellestjenester (Ansvar 11) kan kategoriseres som støtte i organisasjonen, samt system- og prosessansvar for en rekke områder. Seksjonen består av servicesenter, arkiv, personal, IKT, økonomi, innkjøp, kommunikasjon/digitalisering og skatteoppkrever. I tillegg har personalavdelingen ansvar for å koordinere beredskapsarbeidet i kommune, ansvar for å koordinere arbeidet med kommunens 20 lærlinger samt hovedansvar for dialog og samhandling med fagorganisasjonene.

Ståsted

KOSTRA-tall viser at Øvre Eiker kommune bruker lite penger på administrasjon. Deler av seksjonen har bekymringsfull sårbarhet. Det gjelder spesielt IKT og arkiv, men også økonomiavdelingen er under sterkt arbeidspress.

Når det gjelder IKT, følger seksjonen opp politisk vedtak: "Det er nødvendig med videre utvikling av IKT-området. Et strategisk arbeid bør iverksettes og kommunestyret ber rådmannen snarest legge fram en strategi for digitalisering, en risikoanalyse av sårbarhet knyttet til kompetanse og bemanning og en vurdering av om Øvre Eiker bør inngå samarbeid med andre kommuner og/eller private aktører på området". Digitaliseringsstrategi er vedtatt, og et arbeid med ROS-analyse er igangsatt. Det foretas også sonderinger mot nabokommuner om mulig samarbeid om IKT-funksjonen. Kommunen har styrket arbeidet med kommunikasjon og digitalisering. Det jobbes aktivt med web og sosiale medier. Servicesenteret tar et større ansvar for å veilede publikum over på digitale flater. Bemanningen på arkivet reflekterer ikke befolkningsvekst i kommunen over mange år. Flere innbyggere resulterer i flere saker og nye byggefelt fører til mange byggesøknader som må registreres i arkivet. Mulighet for samarbeid med andre kommuner vurderes. Deler av oppgavene under økonomi kan også egne seg for samarbeid med andre kommuner.

Det gjelder både fakturering, regnskap og innkjøp. Kommunen har en svært sårbar situasjon når det gjelder innkjøp. Det er kun en ansatt med nødvendig kompetanse.

Økonomiavdelingen ivaretar systemansvaret for kommunens eierskap til Øvre Eiker Energi AS og Eiker Eiendomsutvikling AS på vegne av rådmann. Rådmann anser eierskapsarbeidet for godt ivaretatt, men det er svært sårbart slik ressurssituasjonen i seksjonen er.

Personalavdelingen leverer utviklingsarbeid/lederstøtte innenfor mange felt:

- Lederutvikling/lederopplæring
- Beredskapskoordinering
- Systemarbeid og lederstøtte for sykefraværsoppfølging
- Tariff og avtaleverk
- Krevende personalsaker
- Retningslinjer og reglementer
- VIP 24 – dialogverktøy til bruk i rekruttering, teamutvikling, personalsaker
- 10 faktor – medarbeiderundersøkelse i regi av KS

Det er ansatt ny skatteoppkrever og gjennomført et stort organisasjonsutviklingsarbeid hos kemneren. Nedre Eiker kommune har sagt opp avtalen med Øvre Eiker kommune, med virkning fra 1.1.2020. Det jobbes med å se på konsekvenser og muligheter. Kommunen har samtidig et prosjekt med å vurdere om Modum, Sigdal og Krødsherad skal bli en del av Skatteoppkrever i Eiker.

Nedre Eiker kommune er vertskommune for lønningskontoret. Lier er også med i denne avtalen. Avtalen er ennå ikke sagt opp, og oppsigelsestiden er ett år. Seksjonen jobber med andre løsninger.

Hovedmål 2018-2021

- Kommunen har en robust Digitaliseringsstrategi som følges opp i alle seksjoner
- Seksjonen har utredet ulike samarbeidsløsninger med andre kommuner når det gjelder arkiv og deler av økonomiarbeidet og IKT
- Lederutvikling og lederopplæring er videreført med tilfredse ledere
- Det samlede sykefraværet i kommunen går ned
- Økt fokus på kompetanse – utviklet strategisk kompetanseplan for hele kommunen
- Arbeidsgiverstrategien etterleves i hele kommunen
- Hjemmesiden og sosiale medier øker i bruk
- Økonomi- og innkjøps-systemene er fullt ut digitalisert

Indikatorer

	Anslag 2017	2018
Sykefraværsstatistikk	7,9 %	7,7 %
Antall besøk på hjemmesiden	390.000	430.000
Antall følgere sosiale medier (Facebook)	2.800	3.000
Postføring; antall dager etterskudd med post	7	3

Hovedtiltak 2018

- Følge opp og iverksette tiltak knyttet til politisk vedtak om digitalisering
- Kontakt med nabokommuner for å sonde mulighet for samarbeid
- Planlegge beredskapsøvelsen Bjørn, som gjennomføres i 2019
- Følge opp resultatene av 10-faktor medarbeiderundersøkelse og planlegge ny
- Videreutvikle lederutvikling – og lederopplæringsprogram
- Gjennom HMS-planer bidra til at det settes avdelingsvise mål på sykefravær
- Implementere KS Læring (e-læring) i hele organisasjonen.
- Følge opp sykemeldte på individnivå – bla. Gjennom etablert Team sykefravær og HMS- samarbeidsforum.
- Slutføre arbeidet med ny arbeidsgiverpolitikk
- Slutføre arbeidet med nye varslingsrutiner og etiske retningslinjer
- Fortsatt øke antall fortellinger om de gode historiene fra alle seksjonene på hjemmesiden og i sosiale medier
- Innføre ny e-handelsplattform
- Ta i bruk flere digitale funksjoner i sak/arkivsystemet

Medarbeidere som mestrer. For å lykkes med oppgavene som venter kommune, vekst og kvalitetsarbeid må vi ha medarbeidere og ledere som opplever mestring. Forutsetninger for mestring:

Ledelse

Ledere i kommunen skal skape kultur for mestring og utvikling gjennom å anerkjenne hver enkelt, peke ut retning og etterspørre resultater. Vi skal derfor fortsatt satse på lederutvikling og lederopplæring.

Kompetanse

Kompetansebegrepet inneholder kunnskap, ferdigheter og evner. Kompetanse erverves gjennom utdanning, opplæring, arbeidserfaring, løpende kompetanseutvikling på arbeidsplassen og gjennom forskjellige typer etter- og videreutdanning. Noen ganger vil kompetanseutfordringene for Øvre Eiker kommune handle om å oppfylle krav til formell utdanning på utvalgte sektorområder, andre ganger handler det mer om nødvendig kompetanseutvikling for å sikre mestring for arbeidstakerne og lederne for å gi god kvalitet på tjenestene som utføres.

Strategisk kompetansestyring kan både handle om å identifisere manglende formell kompetanse i virksomheten og legge planer for å rette på det, men like viktig er å legge til rette for kontinuerlig kompetanseutvikling og læring. Dette ansvaret tilligger de ulike kommunalsjefområdene. Kommunen mangler en overordnet strategisk kompetanseplan. I 2018 vil kommunen ta i bruk e-læring fra KS læring som en supplerende læringsarena.

Plattformen til KS Læring gir oss mulighet til å systematisere og samle de ansattes kompetanse. Deretter kan vi starte arbeidet med å utarbeide en overordnet strategisk kompetanseplan.

Arbeidsmiljø

Gode arbeidsmiljøer er en avgjørende faktor for at medarbeidere skal mestre. Ansvar for gode arbeidsmiljøer ligger i linjen. Vi har gode, formelle samarbeidsarenaer gjennom AMU og Samarbeidsmøte rådmann/vernetjeneste. HMS-koordinator spiller en viktig rolle når det gjelder å peke ut retning og etterspørre resultater.

Nærvær/sykefraværsoppfølging

All forskning viser at god ledelse, godt arbeidsmiljø, godt internt støtteapparat og utviklingsmuligheter gir høyt nærvær. I tillegg må det arbeides systematisk med sykefraværsoppfølging. Kommunen skal prioritere arbeid med sykemeldte, NAV og behandlingsapparat.

10 faktor medarbeiderundersøkelse fra KS

Kommunen har tatt i bruk "10 faktor". Ca 90 % av alle ansatte svarte på undersøkelsen i 2017. Resultatet viser høyere score enn landsgjennomsnittet blant kommuner som bruker undersøkelsen. Undersøkelsen gjentas i 2019. Da får vi mulighet til å følge vår egen utvikling.

Internt støtteapparat

Øvre Eiker kommune driver effektivt og billig når det gjelder administrasjon. Gode tjenester til befolkningen krever at organisasjonen fungerer internt. Støttefunksjoner som IKT, arkiv, økonomi og personal er avgjørende for at seksjonene kan levere kvalitet til innbyggerne.

4. DRIFTSBUDSJETT 2018-2021

4.1. Statsbudsjettet

Kort om forslaget til statsbudsjett:

- Vekst i frie inntekter er på 2,6 % til kommunene
- Veksten i frie inntekter er regnet fra inntektsanslaget i 2017 beregnet i revidert nasjonalbudsjett. Skatteinntektene øker mer enn forventet og reell vekst i kommunenes inntekter fra 2017 til 2018 blir dermed lavere enn angitt i statsbudsjettet
- Diverse mindre innlemminger, korreksjoner og satsinger
- Innslagspunktet for refusjon til ressurskrevende tjenester foreslås økt med 50.000 kr mer enn lønnsveksten
- Deflator 2,6 %, lønnsvekst 3 %

Detaljert anslag på frie inntekter:

Nominelle priser ¹	Kommunene ²			Fylkeskommunene ²			(i mill. kr)		
	2017 ³	2018	Pst. endr.	2017 ³	2018	Pst. endr.	2017 ³	2018	Pst. endr.
Skatter i alt	168 001	172 133	2,5	32 400	33 200	2,5	200 401	205 333	2,5
<i>Herav skatt på inntekt og formue</i>	<i>154 740</i>	<i>158 500</i>	<i>2,4</i>	<i>32 400</i>	<i>33 200</i>	<i>2,5</i>	<i>187 140</i>	<i>191 700</i>	<i>2,4</i>
Rammetilskudd	127 161	130 801	2,9	33 151	33 604	1,4	160 312	164 405	2,6
Sum frie inntekter	295 162	302 934	2,6	65 551	66 804	1,9	360 714	369 738	2,5

¹ Prisveksten i kommunesektoren i 2018 (deflator) er anslått til 2,6 pst.

² Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel

³ Anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer.

⁴ Omfatter ikke midler bevilget på kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Kapittel 6.1 har en nærmere omtale av årshjulet for stortingets håndtering av kommuneøkonomien og mer utfyllende beskrivelse av satsinger og endringer i statsbudsjettet for 2018. Nedenfor angis virkningen for Øvre Eiker kommune av endringene i forslag til statsbudsjett.

Endringer i statsbudsjett har følgende virkning i rammetilskuddet for Øvre Eiker i 2018:

Satsinger, korreksjoner og innlemminger i forslag til statsbudsjett i 1000 kr:	Øvre Eiker	Landet
Rådmann, politisk	10	3 000
Overføring av vigselsmyndighet	10	3 000
Oppvekst	918	264 200
Barnehage - økt makspris med 110 kr pr måned	-1 051	-301 500
Barnehage - økt kontantstøtte gir redusert etterspørsel	-446	-127 900
Barnehage - gratis kjernetid, helårseffekt	28	7 900
Barnehage - botidskrav for kontantstøtte, helårseffekt	65	18 500
Barnehage - flere barnehagelærere (pedagognorm), helårseffekt	862	247 200
Overgang barnehage-skole - tidlig innsats	70	20 000
Familiesenteret - økn Helsestsjons- og skolehelsetjenesten	85	
Statlige og private skoler	-89	
Forebyggende tiltak barn, unge og familier*	697	200 000
Tidlig innsats*	697	200 000
Kultur og oppvekst	27	15 000
Frivillighetssentralene ovf til kommunene	27	15 000
Helse og omsorg	1 199	344 000
Boligsosialt kompetansetilskudd	54	15 500
Boligsosialt tilskudd	99	28 500
Opptappingsplan rus*	1 046	300 000
Trekk i rammen, delvis uten direkte tallfesting pr kommune	0	-65 900
Servicehunder ovf Arbeids- og sosialdepartementet		-5 000
Tilskudd for plasser til enslige mindreårige flyktninger, ikke i bruk		-20 500
Helsenett, ny finansieringsmodell		-32 600
Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenester		-7 800
Sum alle endringer	2 154	560 300

*) Satsinger som dekkes av kommunenes økte frie inntekter

Forslag til innlemminger, korreksjoner og satsingene i statsbudsjettet er lagt inn i den aktuelle seksjons ramme slik tabellen ovenfor viser.

I tillegg til endringene ovenfor foreslår regjeringen at innslagspunktet for refusjon knyttet til ressurskrevende tjenester økes med 50.000 kr utover deflator.

Kommentarer til noen av endringene i forslag til statsbudsjett:

- Satsinger i statsbudsjettet er å lese som regjeringens signaler til kommunene, men det er opp til kommunene selv å bestemme hva den enkelte kommune er best tjent med å prioritere.
- Ressurskrevende tjenester. Refusjonen for 2017 utbetales fra staten i 2018 og er således en del av statsbudsjettet for 2018. Kommunene er imidlertid pålagt å inntektsføre refusjonen knyttet til utgifter påløpt i 2017 i regnskapet for 2017. Det medfører en endring i forventet inntekt i 2017 med kort varsel. Endringen vil kunne medføre redusert refusjon for Øvre Eiker kommune på ca. 1,25 mill.kr. Dette er ikke medregnet i prognosen i 2. tertial 2017.

4.2. Driftsbudsjettet 2018

4.2.1. Forutsetninger for kommunens budsjett for 2018

Rammetilskudd og skatteinntekter

I rådmannens budsjettforslag er regjeringens anslag på rammetilskudd og skatteinntekter for 2018 lagt til grunn. Dette er i tråd med tidligere års praksis.

Pensjonskostnader

Pensjonskassenes prognoser for 2018 er lagt til grunn for beregning av pensjonspremie, pensjonskostnad, premieavvik og amortisering av premieavvik.

Kommunen har to pensjonsleverandører. Statens pensjonskasse (SPK) for pedagogisk personell og KLP for resten av arbeidstakerne.

Nettorammer

Seksjonenes budsjetter blir vedtatt på nettoramme (utgifter - inntekter = netto). For seksjonene medfører dette at de blir ansvarliggjort i forhold til den totale disponering av sine ressurser. Man oppnår ved dette en stimulering til å bruke handlingsrommet kreativt. Økte inntekter kan finansiere økt ressursbruk og tilsvarende kan lavere kostnader omprioriteres til andre innsatsområder innenfor samme ansvar. Det er for 2018 lagt inn forventninger til alle seksjonene om innsparinger.

Lønns- og priskompensasjon

Deflator er et teknisk begrep som skal uttrykke summen av lønns- og prisvekst. For 2018 er lønnsveksten anslått til 3 %.

De enkelte seksjonene har fått kompensasjon for lønns- og prisvekst på sine nettorammer i henhold til deflator på 2,6 %.

Driftsvolum 2018

Budsjettrammene for seksjonene i 2018 tar utgangspunkt i rammene etter justering ved behandling 2. tertial 2017. Rammene justeres deretter med endringer i tjenestevolum og behov, innsparingstiltak, lønns- og prisvekst og endringer fra statsbudsjettet.

Detaljert informasjon om endring i rammene er gitt under hver seksjon i kapittel 4.5

4.2.2. Gebyrer og betalingssatser i 2018

Gebyrene er justert med utgangspunkt i følgende kriterier:

- 2,6 % økning i samsvar med deflator
- For en del små gebyrer gir påslag i henhold til deflator svært små påslag og "urunde" beløp. Det kan derfor vurderes å ikke justere dem årlig.
- Ta hensyn til barn og unge og frivillig sektor i egen kommune
- Statlige satser følges
- Selvkostområdene vann- og avløp, byggesak og oppmåling justeres i henhold til

kostnadsbildet. Store investeringer fortrinnsvis i vann og avløp gir gebyrøkninger utover deflator.

- Harmonisering mot sammenlignbare og/eller nabokommuner.
- For tjenester som leveres av interkommunale selskaper (IKS'er) er selskapenes forslag til satser benyttet.

Kommentarer til enkelte gebyrer:

- Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD)

I henhold til RfDs eierstrategi (vedtatt av kommunestyret i Øvre Eiker jf. PS 139/16) skal renovasjonsgebyrene være basert på et felles selvkostregnskap for alle eierkommunene, mens den enkelte kommune kan vedta tilleggstjenester som påvirker gebyret.

Styret i RfD foreslår følgende renovasjonsgebyr for 2018 som er likelydende for alle kommuner og som tilfredsstiller reglene for selvkost:

	Kr. eks. mva.	Kr. inkl. mva.
Standard renovasjonsgebyr, grunntjeneste	2 525	3 156
Tillegg for hageavfallsinnsamling	37	46
Tillegg for sommertømming	107	134
Kostnad inklusive alle tilleggstjenester	2 669	3 336

Øvre Eiker kommune har i dag tillegg for hageavfallsinnsamling og sommertømming. Det foreslåtte renovasjonsgebyret innebærer en økning på 5,4%. Økningen skyldes at gebyret gjennom flere år har vært satt lavere enn kostnadene for å bygge ned et opparbeidet selvkostfond. Selvkostfondet vil bli avvirket i 2018, og refundert den enkelte abonnent. Det gebyret som den enkelte abonnent skal betale, vil derfor bli 20 – 30 % lavere i 2018 enn i tidligere år.

RfDs eierkommuner, med unntak av Modum, har vedtak om ukentlig tømming av matavfall/restavfall i sommermånedene. RfD har ikke oppfattet at normal tømmefrekvens på sommeren har vært noen utfordring i Modum. Det er vanskelig å dokumentere noen helsemessige gevinster av sommertømming. Problemer med lukt dreier seg oftest om renhold av beholder. Sommeren er samtidig den perioden hvor avfallsmengden er minst. Bortfall av sommertømming vil gi en betydelig miljømessig gevinst ved redusert kjøring.

Rådmannen foreslår derfor at Øvre Eiker kommune for 2018 velger Standard renovasjonsgebyr, grunntjeneste og tillegg for hageavfallsinnsamling.

- Forutsetninger for selvkost på områdene byggesak og oppmåling

Selvkost på områdene byggesak og oppmåling er prøvd ut i 2017 og foreslås innført fra 2018 i henhold til kommunestyrets vedtak. Erfaringene fra 2017 er at gebyrene i hovedsak synes å reflektere den reelle tidsbruken for ulike typer saker. Det er krevende å sette et riktig nivå spesielt for de felleskostnadene som skal regnes inn i timepris og gebyrsatser. Dette krever tidsstudier og registrering som ikke er fullt ut

gjennomført enda. Samtidig gjennomføres det kontinuerlig endringer som effektiviserer saksbehandlingen, og som også skal reflekteres i gebyrene. Elektronisk utsendelse (SvarUt), digitalisering av papirarkivene og innføring av E-byggesak i 2018 er eksempler på slik effektivisering.

Det foreslås derfor bare en forsiktig økning av gebyrene for disse selvkostområdene i 2018. Beregningene har vist at enkelte av gebyrene for byggesak skal økes ut over deflator, slik at den gjennomsnittlige gebyrøkningen blir vel 4 %. For oppmåling ligger forslaget til gebyr i gjennomsnitt på deflator.

- Endringer i gebyrene i Helse og omsorg

Helse- og omsorg har gjennomgått gebyrer og betalingssatser som oppfølging av sak om bærekraftig og mestringsorientert omsorgstjeneste (PS 85/17 Kommunestyret 21.6.2017). Det er innhentet erfaring fra andre kommuner. Forenkling og sammenslåing av gebyrer er foreslått for å effektivisere fakturering. Nytt gebyr foreslås innført for transport og monter/justering av hjelpemidler til korttidsutlån fra Eikertun. Målsetting er at flere innbyggere henter hjelpemidlene selv gratis og teknisk personale kan bruke mindre tid på kjøring.

De foreslåtte prisene er lagt inn i heftet "Gebyrer og betalingssatser 2018".

4.3. Driftsbudsjett og noter (1A og 1B)

Driftsbudsjett - skjema 1A				Forslag	Forslag	Forslag	Forslag
		Regnskap	Justert	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	Note	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>Frie disponible inntekter</u>							
Skatt på formue og inntekt	1	475 477	492 797	509 298	533 235	558 297	584 537
Rammetilskudd fra staten	1	430 982	447 935	460 810	470 026	479 427	489 015
Skatt på eiendom		0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter		0	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	1	31 340	38 738	34 551	35 449	36 371	37 317
Sum frie disponible inntekter		937 799	979 470	1 004 659	1 038 711	1 074 095	1 110 869
<u>Finansinntekter og finansutgifter</u>							
Renteinntekter og utbytte	2	14 620	14 556	8 682	8 682	8 682	8 682
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)		2 957	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Renteutgifter		31 660	32 600	30 770	32 957	34 214	35 655
Tap finansielle instrumenter		0	0	0	0	0	0
Avdrag på investeringslån		52 129	53 898	57 698	61 522	64 516	67 994
Netto finansutgifter		-66 212	-69 942	-77 786	-83 797	-88 049	-92 967
<u>Avsetninger og bruk av avsetninger</u>							
Til dekning av tidl års regnsk.messig merf	3	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger		11 140	5 000	0	0	0	0
Til bundne avsetninger		34	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års overskudd		0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger		0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger		0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger		-11 174	-5 000	0	0	0	0
Til finansiering av investeringer		2 767	3 038	3 400	3 500	3 600	3 700
Til fordeling drift		857 646	901 490	923 473	951 414	982 446	1 014 202
Fordelt til drift		857 406	901 490	923 473	951 414	982 447	1 014 202
Merforbruk/ mindreforbruk		240	0	0	0	0	0
<u>Driftsbudsjett - skjema 1B</u>							
		Regnskap	Justert	Forslag	Forslag	Forslag	Forslag
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	Note	2016	2017	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett
Fordelt til drift pr seksjon:							
10 Rådmann, politisk og fellesområdet		19 120	4 967	-4 499	-4 616	-4 736	-4 859
11 Service og fellestjenester		41 434	42 526	43 871	45 011	46 181	47 382
12 Samfunnsutvikling		46 218	48 749	51 360	52 696	54 066	55 472
23 Samfunnsutvikling - vann og avløp		0	0	0	0	0	0
20 Teknisk - bygning		52 100	53 830	54 800	56 224	57 686	59 186
30 Oppvekst		372 161	391 539	402 426	412 889	423 624	440 850
35 Kultur		16 089	27 765	27 961	28 688	29 434	30 199
50 Helse og omsorg		310 284	332 114	347 554	356 591	372 158	381 834
Sum drift på ansvar		857 406	901 490	923 473	947 483	978 414	1 010 065

Kolonnen *Justert budsjett 2017* inneholder budsjettendringer vedtatt til og med rapport 2. tertial 2017 som ble behandlet i kommunestyret 31.oktober 2017.

De enkelte postene/linjene i driftsbudsjettet kommenteres etter presentasjonen av de obligatoriske notene.

Note 1 - Skatt, rammetilskudd og andre generelle statstilskudd

	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Skatteinntekter	475 477	492 797	509 298	533 235	558 297	584 537
Rammetilskudd	409 116	423 300	435 946	444 516	453 253	462 161
Inntektsutjevning	21 866	24 635	24 864	25 510	26 174	26 854
Sum skatt og rammetilskudd	906 459	940 732	970 108	1 003 261	1 037 724	1 073 552
Andre generelle statstilskudd:						
Kompensasjon reform 97	639	450	500	450	400	350
Kompensasjon omsorgsboliger	3 339	3 245	3 236	3 194	3 152	3 110
Rentekompensasjon skolebygg	1 006	851	815	734	653	572
Integreringstilskudd	26 356	34 192	30 000	30 173	30 346	30 519
Sum generelle statstilskudd	31 340	38 738	34 551	34 551	34 551	34 551
Sum frie disponible inntekter	937 799	979 470	1 004 659	1 037 812	1 072 275	1 108 103

Note 2 - Renteinntekter og utbytte

	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Ordinære renteinntekter	6 192	5 700	5 340	5 340	5 340	5 340
Inntekter konsesjonskraft	351	200	200	200	200	200
Aktiv forvaltning renter/verdiøkning	2 957	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Utbytte	6 000	6 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Renteinntekter Startlån	2 077	2 156	1 642	1 642	1 642	1 642
Sum renteinntekter og utbytte	17 577	16 556	10 682	10 682	10 682	10 682

Note 3 - Bundne avsetninger

	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Sum til bundne avsetninger	34	0	0	0	0	0
Sum bruk av bundne avsetninger	0	0	0	0	0	0

4.3.1. Frie disponible inntekter**Skatt og rammetilskudd**

Sum skatt og rammetilskudd for kommunen er beregnet til 970 mill.kr og av dette er 460,8 mill.kr rammetilskudd inkludert inntektsutjevning på 24,9 mill.kr. Anslaget på skatteinntektene er 509 mill.kr.

Veksten i skatteanslaget for Øvre Eiker er på 3,3 % fra justert budsjett pr. 2. tertial 2017.

Dersom anslaget også omfatter inntektsutjevning er veksten på 3,4 %. På landsbasis er veksten i skatteinntektene anslått til 2,4 %.

Innbyggervekst over landsgjennomsnittet gir en høyere vekst i skatteanslaget for Øvre Eiker.

Volumet på inntektsutjevningen er høyt og viser at Øvre Eiker kommune har lavere direkte

Driftsbudsjett - skjema 1A		Justert	Forslag
	Regnskap	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Frie disponible inntekter			
Skatt på formue og inntekt	475 477	492 797	509 298
Rammetilskudd fra staten	430 982	447 935	460 810

skatteinntekter enn landsgjennomsnittet. Sist kjente skattetall på landsbasis (september 2017) viser at vår kommune ligger på 91,4 % av landsgjennomsnittet før inntektsutjevning. Etter inntektsutjevning ligger vi på 95,4 % av landsgjennomsnittet.

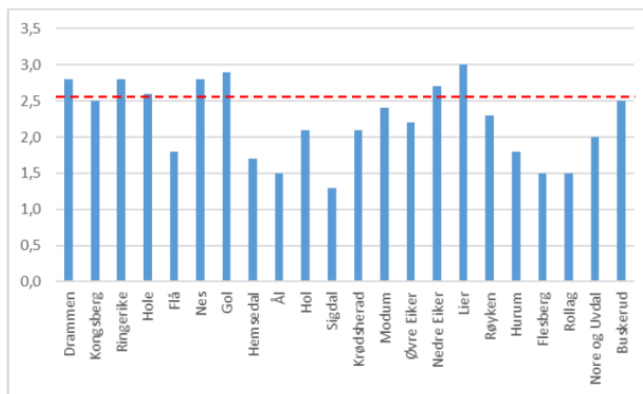
Før inntektsutjevning er det Nedre Eiker 82,6 %, Modum 86,1 % og Ringerike 87 % som har de prosentvis laveste skatteinntektene i Buskerud. De tre høyeste er Hol 131,1 %, Nore og Uvdal 119,1 % og Hole med 117,5 % av landsgjennomsnittet.

Rammetilskuddet viser en vekst for Øvre Eiker på 1,8 %. Veksten på landsbasis er på 2,9 %. Lavere vekst enn gjennomsnittet skyldes blant annet beregnet utgiftsnivå. Øvre Eiker kommune beregnes til å være en forholdsmessig rimeligere kommune å drive i 2018 enn i 2017. Se omtale av inntektssystemet i kapittel 6.3.4. Kommunen har hatt en god vekst i innbyggertall siste året frem til 1.7.2017, som er utgangspunktet for rammetilskudd 2018. Veksten veier imidlertid ikke opp for endret utgiftsbehov. I 2017 viste beregningene at Øvre Eikers utgiftsbehov var på 99,3 % av landsgjennomsnittet på 100 %. For 2018 er utgiftsbehovet beregnet til 98,4 %.

Samlet gir dette en vekst i de frie inntektene for Øvre Eiker på 2,2 %. Landsgjennomsnittet har en vekst på 2,6 % og gjennomsnittlig vekst i Buskerud er på 2,5 %.

Vekst i frie inntekter i Buskerud.

Den røde streken er deflator på 2,6 %.

	Ø.Eiker 2014	Ø.Eiker 2015	Ø.Eiker 2016	Gruppe 7 2016	Landet 2016
Brutto driftsinntekter i kroner per innbygger	61 950	63 908	65 873	69 446	78 668
Frie inntekter i kroner per innbygger	45 847	47 351	48 840	49 315	52 158

Kostratallene over viser at Øvre Eiker ligger under kommunegruppe 7 og landet når det gjelder brutto driftsinntekter pr. innbygger.

Kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet kommer også ofte dårlig ut når det beregnes frie inntekter pr innbygger. Det er krevende fordi innbyggerne i Øvre Eiker har de samme rettigheter og krav på tjenester som innbyggere i kommuner med høyere inntekter.

	Ø.Eiker 2014	Ø.Eiker 2015	Ø.Eiker 2016	Gruppe 7 2016	Landet 2016
Brutto driftsutgifter i kroner per innbygger	61 537	62 622	64 057	66 696	75 948
Netto driftsutgifter i kroner per innbygger	46 602	47 346	48 757	49 438	54 667

Brutto driftsutgifter er samlede driftsutgifter inkl. avskrivninger. Netto driftsutgifter er brutto driftsutgifter med fradrag av øremerkede tilskudd og andre direkte inntekter. Det vil si at netto driftsutgifter er det som skal dekkes av de frie inntektene.

Andre generelle statstilskudd

Posten omfatter kompensasjon for Reform-97, kompensasjonsordninger for skole og omsorg og flyktningetilskudd. Reform-97 er beregnet til 0,5 mill.kr. Kompensasjonsordning for omsorg er lagt inn med 3,2 mill.kr og for skole med 0,8 mill.kr. Kompensasjonsordningene er avhengig av rentenivået i markedet og Husbanken. I rådmannens budsjett er det lagt inn en gjennomsnittlig rentekompensasjon på 1,5 %.

I rådmannens forslag er det lagt inn et forventet statstilskudd, integreringstilskudd for flyktninger på ca. 30 mill.kr. Tilskuddet er 4 mill.kr lavere enn budsjettet for 2017.

Anmodningen fra IMDi om mottak av flyktninger er ikke ventet å komme før i desember og det er varslet at behovet for bosetting er

Driftsbudsjett - skjema 1A		Justert	Forslag
	Regnskap	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Andre generelle statstilskudd	31 340	38 738	34 551

sterkt synkende. Rådmann må komme tilbake til dette ved tertialrapportene.

4.3.2. Finansinntekter og finansutgifter

Renteinntekter og utbytte

Midler til likviditetsformål er budsjettert med en avkastning på gjennomsnittlig 0,65 % og utgjør 0,6 mill.kr.

Fastrentelånet til Eiker Eiendomsutvikling AS (EEU) på 58,4 mill.kr ligger inne med 4,6 % rente. Låneavtalen utløper 30.4.2018. Både fordi en reforhandling skal gjennomføres og på grunn av usikkerhet vedrørende

organisering av eiendomsområdet har rådmannen halvert disse renteinntektene. Inntektene er budsjettert med 1,3 mill.kr. Renteinntekter på lån til Eiker Omsorgsbygg AS, vedtatt 19.2.2014 i PS 13/14, er beregnet til ca. 1,5 mill.kr.

Driftsbudsjett - skjema 1A		Justert	Forslag
	Regnskap	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
<u>Finansinntekter og finansutgifter</u>			
Renteinntekter og utbytte	14 620	14 556	8 682
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmi	2 957	2 000	2 000
Renteutgifter	31 660	32 600	30 770
Tap finansielle instrumenter	0	0	0
Avdrag på investeringslån	52 129	53 898	57 698
Netto finansutgifter	-66 212	-69 942	-77 786

Langsiktige plasseringer er under "aktiv forvaltning". Pengemarkedsfond og obligasjoner har

en forventet avkastning på 2 mill.kr (2,4 %). Aksjeandelen av porteføljen har en forventet avkastning på 0,1 mill.kr (3 %). Pengemarkedsfond og obligasjoner utgjør pr september 2017 ca. 96 % og aksjeandelen ca. 4 % av porteføljen.

Styret i Øvre Eiker energi AS har klart signalisert at dersom driften fortsetter som i dag vil det ikke være muligheter for utbytte over 1,5 mill.kr. Rådmann har lagt dette til grunn i budsjettet. Eiker Eiendomsutvikling AS (EEU) har varslet at det kan bli muligheter for et større utbytte i 2018 som følge av at selskapet har flere næringseiendommer ute for salg i 2017. For begge selskapene pågår det endringsprosesser og når rådmann legger frem sitt budsjett er dette meget uoversiktlig. Rådmann har ikke lagt inn utbyttekrav til EEU, men legger som en premiss at dersom det utbetales et større utbytte i 2018, så disponeres det til nødvendige investeringer.

Renteutgifter

For å ivareta Finansreglementets krav om at 1/3 av låneporteføljen knyttet til investeringer skal ha fast rente, er det inngått følgende rentebytteavtaler:

Varighet	Beløp (mill.kr)	Gjennomsnittlig rente for alle avtalene
23.4.2007 – 22.4.2022	100	3,98 %
19.1.2009 – 20.1.2019	60	
1.6.2011 – 1.6.2018	70	
2.12.2013 – 3.12.2018	100	

Som ovenstående tabell viser, vil to av rentebytteavtalene avsluttes i løpet av 2018.

I tillegg har låneopptaket i 2014 10 års fastrente. De resterende lån er knyttet til flytende rente (hovedsakelig 3 mnd. Nibor) og er budsjettert med en gjennomsnittsrente på 2 %. Det er lagt til grunn at låneopptaket i 2018 skjer midtveis i året. De siste årene har andelen av låneopptaket med fastrente ligget over finansreglementets minimumskrav.

Rentetilknytningen vurderes ved nytt låneopptak i 2018.

Avdrag

Kommunestyret har vedtatt en handlingsregel for avdragsvolum (se kapittel 6.2.1) – avdrag = avskrivninger. Rådmann foreslår nå en justering av handlingsregelen. I forbindelse med private utbyggingsområder overtar kommunen vederlagsfritt infrastrukturanlegg (vann- og avløpsanlegg og vei, g/s-veier etc.) som aktiveres med brutto kostnad, som igjen er utgangspunktet for avskrivninger. For disse anleggsmidlene og for andre investeringer som finansieres uten låneopptak bør avdragsvolumet fravike fra de totale avskrivningene.

Handlingsregelen ble etablert ut fra en forutsetning om at investeringer lånefinansieres 100 %. Nå foreslår rådmann at avdragsvolumet reduseres til samme nivå som avskrivningene på *lånefinansierte* investeringer, slik opprettholdes hensikten med handlingsregelen – nemlig at ingen anleggsmidler skal være ferdig avskrevet og fremdeles ha lån. For å unngå et stort administrativt oppfølgingsarbeid foreslår rådmann at dersom det aktiveres bygg og anlegg med samlet årlig avskrivning på 1 mill.kr eller mer, skal avdragene reduseres tilsvarende.

Tall i 1000 kr

	Aktivert verdi	Avskrivnings- tid	2017	2018	2019	2020	2021
Beregnete avskrivninger			56 898	60 698	64 522	67 516	70 994
Ikke lånefinansierte anleggsmidler							
2016 - infrastrukturplanlegg	120 000	40 år	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Beregnete avdrag			53 898	57 698	61 522	64 516	67 994

4.3.3. Netto avsetninger til fond

Avsetning og bruk av fond

Det foreslås ingen avsetning eller bruk av fond for 2018.

Disposisjonsfond der kommunestyret har vedtatt formålet med avsetningen og bundne fond vil bli benyttet i seksjonene og fremkommer derfor ikke budsjettmessig i budsjettskjema 1A.

4.3.4. Til finansiering av investeringer

Det vil årlig være behov for egenkapitalinnskudd til KLP. Disse innskuddene kan ikke lånefinansieres og når investeringsfondene nærmest er oppbrukt, bør driftsregnskapet bære denne kostnaden.

Driftsbudsjett - skjema 1A		Justert	Forslag
	Regnskap	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Til finansiering av investeringer	2 767	3 038	3 400

4.3.5. Fordelt til drift

Beløpet som fremkommer i linjen *Til fordeling drift* er netto inntekter fra budsjettskjema 1A. Linjen *Fordelt til drift* er summen av rammene som er tildelt seksjonene.

Rådmann har fordelt alle tilgjengelig

midler i driftsbudsjettet. For å oppnå balanse har det vært nødvendig med et generellt kutt på til sammen 6,4 mill.kr. Det utgjør 0,7 % av driftsrammene og er i øvre del av hva som anses gjennomførbart.

I tillegg vil merforbruk i seksjonene utover vedtatt budsjett i 2. tertial 2017 være et ekstra innsparingskrav i 2018, dersom det ikke skyldes ekstraordinære forhold. Er merforbruket et resultat av for høyt driftsnivå, blir det i praksis et innsparingskrav i 2018.

Driftsbudsjett - skjema 1A		Justert	Forslag
	Regnskap	budsjett	budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Til fordeling drift	857 646	901 490	923 473
Fordelt til drift	857 406	901 490	923 473
Merforbruk/ mindreforbruk	240	0	0

4.3.6. Økonomisk handlingsrom og fylkesmannens anbefalinger

Økonomisk handlingsrom kan vurderes ut fra 3 kriterier som omtales i fylkesmannens anbefalinger.

Kommuner med begrenset økonomisk handlingsrom kjennetegnes ved at de har:

- korrigert netto lånegjeld på over 75 % av inntektene
- Netto driftsresultat etter avsetning og bruk til bundne fond på under 1 % av

inntektene

- Disposisjonsfond hensyntatt regnskapsmessig mer-/mindreforbruk på under 5 % av inntektene

I KS' notat om kommunenes gjeldsbelastning og økonomisk handlingsrom, datert 21.6.2017 fremkommer følgende:

År	Lite økonomisk handlingsrom	Moderat økonomisk handlingsrom	Stor grad av økonomisk handlingsrom
2016	23	146	259
2015	40	192	196
2014	63	211	154
2013	68	208	152

K.nr.	Kommune	Netto driftsresultat inkl netto bundne avsetninger i pst av driftsinntekter	Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i pst av driftsinntekter	Disposisjonsfond inkl. regnskapsmessig mer-/mindreforbruk i pst av driftsinntekter
-------	---------	---	---	--

	Netto driftsresultat inkl netto bundne avsetninger i pst av driftsinntekter	Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i pst av driftsinntekter	Disp.fond inkl. regnskapsmessig mer-/mindreforbruk i pst av driftsinntekter
Drammen	4,3	105,0	27,3
Kongsberg	1,2	72,7	2,3
Ringerike	4,0	49,1	6,0
Hole	6,7	69,1	-1,9
Flå	4,1	49,4	13,0
Nes	2,9	42,1	4,8
Gol	2,4	87,2	17,5
Hemsedal	4,6	58,7	19,1
Ål	1,3	68,3	9,0
Hol	4,9	61,9	11,5
Sigdal	5,5	41,8	12,4
Krødsherad	6,9	28,8	22,2
Modum	3,6	44,7	5,9
Øvre Eiker	1,2	85,1	6,7
Nedre Eiker	4,1	83,9	0,8
Lier	3,2	84,4	7,1
Røyken	2,7	30,1	8,2
Hurum	3,4	63,9	9,0
Flesberg	1,8	32,8	2,0
Rollag	3,2	38,4	9,3
Nore og Uvdal	2,6	31,3	11,2

	Lavere enn 1 %
	1 - 2 %
	Høyere enn 2 %

	Høyere enn 75 %
	65 - 75 %
	lavere enn 65 %

	Lavere enn 5 %
	5 - 8 %
	Høyere enn 8 %

I sitt informasjonsbrev vedrørende forslag til statsbudsjett for 2018 gir fylkesmannen

følgende anbefalinger til hva kommunene skal legge til grunn for budsjett og økonomiplanarbeidet:

- Netto driftsresultat bør minimum utgjøre 1,75 % av driftsinntektene avhengig av nødvendige avsetninger og investeringer. Buffere er en nødvendighet for å kunne takle svingninger på både inntekts- og utgiftssiden.
- I vurderingen av økonomisk handlefrihet i relasjon til gjeldsbelastning er det i tillegg til handlefriheten i driftsøkonomien også viktig at kommunen har oppsparte reserver for å kunne møte svingninger. Fylkesmannen anbefaler kommunene å bygge opp disposisjonsfond på minimum 5 % av driftsinntektene. Anbefalt nivå bør ligge over 8 %.
- Langsiktig gjeld må holdes på et forsvarlig nivå. Kommunen må i økonomiplanen synliggjøre en forsvarlig betjening av etablert og planlagt lånegjeld.

For 2018 gir rådmannens budsjettforslag et netto driftsresultat på 0 %. Fylkesmannens anbefaling tilsier at netto driftsresultat skulle være i størrelsesorden 20-25 mill.kr.

Disposisjonsfondene vil være på ca. 5 % ved utgangen av 2017. Utlån til idrettslag og bruk av fondsmidler til drift og/eller investeringer medfører at beholdningen vil utgjøre mindre enn 6 % fra 2018 og fremover.

Lånegjelden og investeringsbehovet omtales i kapittel 5.

4.4. Driftsbudsjettet i økonomiplanperioden 2019-2021

4.4.1. Utvikling frie inntekter

Budsjettet er bindende for 2018, men kun retningsgivende for årene 2019-2021.

Driftsbudsjett - skjema 1A	Regnskap	Justert	Forslag	Forslag	Forslag	Forslag
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>Frie disponible inntekter</u>						
Skatt på formue og inntekt	475 477	492 797	509 298	533 235	558 297	584 537
Rammetilskudd fra staten	430 982	447 935	460 810	470 026	479 427	489 015
Andre generelle statstilskudd	31 340	38 738	34 551	34 551	34 551	34 551
Sum frie disponible inntekter	937 799	979 470	1 004 659	1 037 812	1 072 275	1 108 103

For perioden 2019-2021 er det lagt inn en årlig vekst i skatteinntektene på 4,7 % pr år. Rammetilskuddet inkl. inntektsutjevning er justert med 2 % årlig. De prosentvise tilleggene er gjennomsnittlig økning for perioden 2013-2016. På den måten blir både vekst i frie inntekter og befolkningsvekst hensyntatt. Andre generelle statstilskudd er holdt uendret. Dette kan være noe optimistiske anslag. Overføringen til kommunene og endringer i inntektssystemet vil uansett endre disse inntektsanslagene.

4.4.2. Renteutvikling

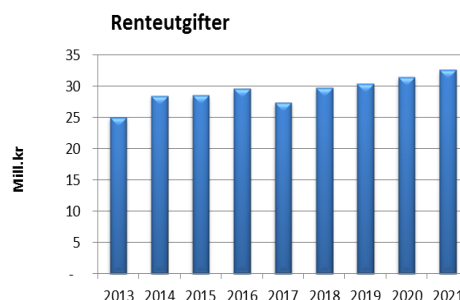
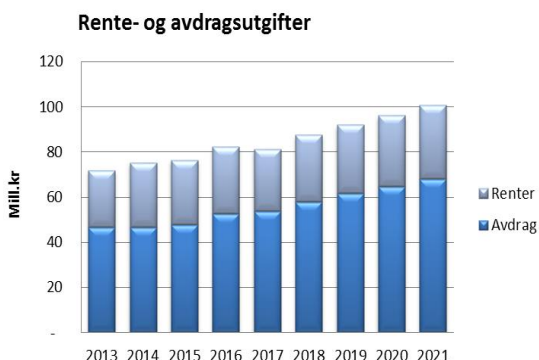
Driftsbudsjett - skjema 1A	Regnskap	Justert	Forslag	Forslag	Forslag	Forslag
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett	budsjett
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>Finansinntekter og finansutgifter</u>						
Renteinntekter og utbytte	14 620	14 556	8 682	8 682	8 682	8 682
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsm)	2 957	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Renteutgifter	31 660	32 600	30 770	32 957	34 214	35 655
Tap finansielle instrumenter	0	0	0	0	0	0
Avdrag på investeringslån	52 129	53 898	57 698	61 522	64 516	67 994
Netto finansutgifter	-66 212	-69 942	-77 786	-83 797	-88 049	-92 967

Rente- og avdragsvolumet i perioden avhenger av finansmarkedet og investeringsnivået. Gjeldsutviklingen kommenteres under investeringsregnskapet i kapittel 5.2 og 5.3. Det er vanskelig å fremskrive forventet renteutvikling. Rådmann bygger sine vurderinger på analyser utarbeidet av finansanalytikere og det er nå ikke forventet vesentlig renteheving før tidligst i slutten av perioden. Rentenivå for 2018 er kommentert under kapittel 4.3.2.

I langtidsbudsjettet (2019-2021) kan det forventes noe høyere nivåer på markedsrentene, men her vil rentebytteavtalene stabilisere rentebelastningen for låneporteføljen. Rådmannen har tatt utgangspunkt i en gjennomsnittlig rente i perioden på 2,6 %. Med utgangspunkt i beregnet totallån i 2021, vil 1 % økning i rentene utgjøre ca. 14 mill.kr.

Grafene nedenfor viser hvilke utfordringer økningen i lånegjelden med et gjennomsnittlig rentenivå på 2,6 % vil gi i driften.

Årlige renteutgifter (her fratrasket renteinntekter Startlån) øker fra 27,4 mill.kr i 2017 til 32,7 mill.kr i 2021. Det vil si en økning i perioden på 5,3 mill.kr.

Netto årlige rente og avdragsutgifter øker fra 81 mill.kr i 2017 til 100 mill.kr i 2021. Det vil si en samlet økning i perioden på 19 mill.kr eller 23,5 %.

4.4.3. Utvikling i driftsvolum i økonomiplanperioden 2019-2021

I økonomiplanen i budsjettskjema 1B, fordeling mellom seksjonene, er rammene tillagt deflator på 2,6 % pr år. Budsjettet er saldert med å tilføre Helse og omsorg 3 mill.kr som oppstart til et nytt bofellesskap for funksjonshemmede i 2019 og med helårseffekt i 2020 på 5,4 mill.kr. I 2021 er oppvekst tilført 5,3 mill.kr som generell styrking for økt antall barn 0-15 år.

Følgende forhold skaper utfordringer for driftsvolumet i økonomiplanperioden:

- Stor befolkningsvekst gir økte frie inntekter, men øker også utgiftsbehovet og ikke minst investeringsbehovet.
- Kommunen har en stor bygningsmasse og et betydelig vedlikeholdsetterslep. Det pågår en omorganisering av eiendomsforvaltningen. I økonomiplanperioden er dagens linjeorganisering videreført for enkelhets skyld.
- Kommunens investeringsbehov, i første omgang på skolene vil skape utfordringer i driftsvolumet i form av økte renter og avdrag dersom utbygging må finansieres med låneopptak. Alternativt vil ny organisering av eiendomsområdet måtte dekke en eventuell utbygging i form av husleiekostnader.
- Befolkningsveksten øker driftsvolumet i alle tjenesteområdene.
- Bemannet bolig til unge funksjonshemmede økes med 10 i perioden 2017-18 og det er stort behov for flere plasser fremover. Denne tjenesten har vært lavt prioritert over lang tid.
- Det er lav bemanning i de kommunale barnehagene, helt i bunnsjiktet i kommune-Norge. Ved økt bemanning i kommunale barnehager vil også tilskuddet til de private barnehagene øke. Virkningen av en eventuell ny bemanningsnorm ser pr d.d. dramatisk ut for kommunene.
- Antall eldre øker i perioden og arbeidet med å etablere nye tiltak for å utsette og redusere behovet for sykehjemsplasser er helt nødvendig.

- Med utbygging av nye boligfelt vil også kommunens infrastruktur og driftsvolum øke
- Befolkningsvekst – perioden 2013-2015 avtok fra tidligere og var i snitt de tre årene på 1,2 %. Som ventet ble veksten høyere i 2016 – 2 %. For 2017 er veksten i 1.halvår på 0,75 % og økningen vil trolig holde seg resten av året. Det er mange boligprosjekter under planlegging og oppføring. Det kan derfor påregnes at befolkningsveksten vil være høy i økonomiplanperioden

4.4.4. Sammenligninger og nøkkeltall

Kommunebarometeret rangerer kommunen ut fra ulike kriterier. I barometeret som ble utgitt i 2017 fremkommer følgende hovedtall:

Plasseringer totalt 2010-2017								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalplassering, justert for utgiftsbehov og inntektsnivå	175	136	64	66	171	122	172	141
Rangering inntektsnivå	408	408	411	410	411	415	413	425

Årene fra 2010 til 2016 er i denne tabellen korrigert for endringer i barometerets nøkkeltall og vekting, slik at tallene er sammenlignbare.

Totalplasseringen for Øvre Eiker kommune synes god når en tar hensyn til inntektsnivået.

Slik oppsummerer kommunebarometeret Øvre Eiker kommune (utdrag):

- Totalt er profilen klart mer positiv enn normalen i Kommune-Norge.
- Nøkkeltallene er klart bedre enn økonomiske forutsetninger skulle tilsi.
- Plassering i toppsjiktet innen enhetskostnader og vann og avløp
- I barnevernet er statistikken for saksbehandling ganske god, men saker med tiltak i hjemmet er lavere enn landsgjennomsnittet.
- Kommunen har lavere bemanning i barnehagene enn de fleste andre kommuner.
- Kostnadsnivået er lavt, særlig innen grunnskole, pleie og omsorg og administrasjon.

Kommunebarometeret er beskrevet i kapittel 6.3.5.

Fremtidsbarometeret er en videreutvikling av Kommunebarometeret som benytter ulike nøkkeltall til fremskriving av utviklingen.

Fra Fremtidsbarometeret om Øvre Eiker kommune ved utgangen av 2020:

Folketallet skal vokse litt mer enn i normal-kommunen, noe som i teorien vil ha en svakt positiv effekt på rammetilskuddet.

Antallet **elever** vokser litt raskere enn i normal-kommunen de neste årene.

Det er ventet en liten økning i antallet **gamle** over 80 år, omtrent som ellers i landet.

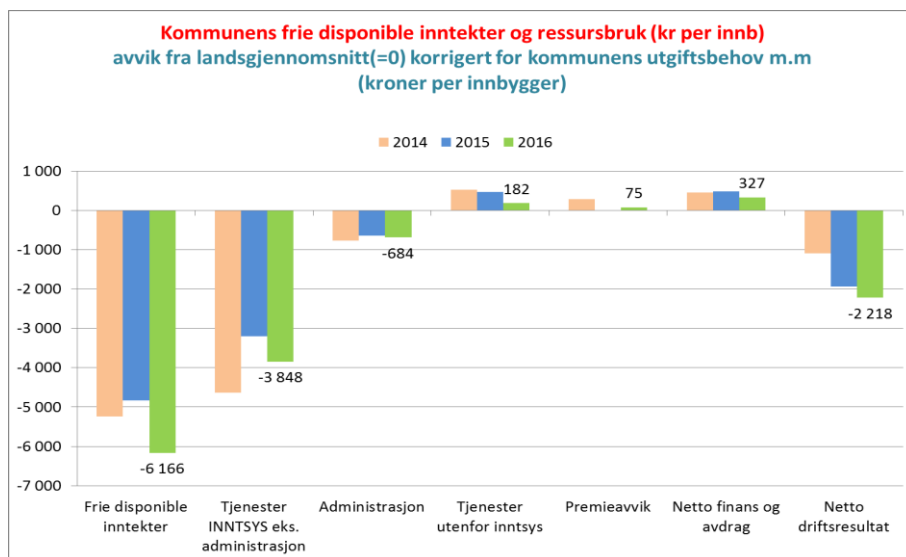
Vi forventer at korrigert netto **driftsresultat** nasjonalt vil falle i årene framover, siden det i 2015 og 2016 ser ut til å være på særlig høye nivåer. I **Øvre Eiker** venter vi et **driftsresultat** i 2020 som kan ligge langt under null. Det er enkelte faresignaler i kommunens økonomi.

Disposisjonsfondet forventer vi kommer til å være middels stort ved utgangen av økonomiplanperioden, målt mot resten av Kommune-Norge. Det er en rimelig sjanse for at kommunen vil ha en viss buffer i regnskapet.

Kostnadsnivået innen de viktigste sektorene, justert for utgiftsbehovet, er svært lavt. Det gir et økonomisk handlingsrom andre ikke har.

Beregningene av **korrigert inntektsnivå** viser at **Øvre Eiker** er blant de kommunene i landet med lavest disponibel inntekt. Kommunen må dermed drive mer effektivt enn andre for å ha råd til et like omfattende tilbud som i normalkommunen.

Utviklingen i Øvre Eiker kommune i årene 2014-2016

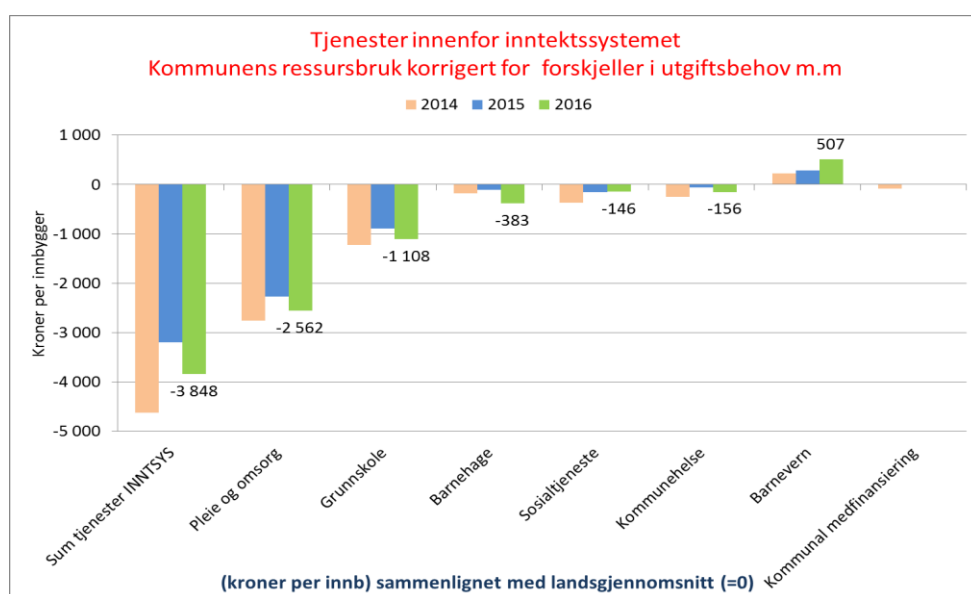

Tjenester innenfor inntektssystemet er: Pleie og omsorg, grunnskole, barnehage, sosialtjeneste, kommunehelse, barnevern, administrasjon/miljø og landbruk.

Tjenester utenfor inntektssystemet er: Fellesutgifter, vann/avløp/renovasjon, fysisk planlegging, kulturminner etc, kultur, kirke, samferdsel, formålsbygg, bolig, næring, brann- og ulykkesvern, interkommunalt samarbeid, tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvar.

Grafen ovenfor viser at områdene tjenester utenfor inntektssystemet benytter kommunen mer enn landsgjennomsnittet. Når man går i dybden på tallgrunnlaget viser det seg at denne størrelsen er misvisende. Det har blant annet med organisering av boligmassen å gjøre. For premieavvik og netto finans og avdrag er det riktig at Øvre Eiker bruker mer eller har lavere finansinntekter/utbytter enn landsgjennomsnittet.

Fremstillingene ovenfor synliggjør at Øvre Eiker kommune driver effektivt både når det gjelder de store tjenestene og på den administrative siden. Det betyr at mye av effektivitetsgevinstene er tatt ut. Imidlertid er det alltid mulighet for å effektivisere og innrette tjenestene på andre måter, for eksempel ved digitalisering, interkommunalt samarbeid, god ledelse og strammere styring.

Denne fremstillingen viser at bare barnevern drives dyrere pr innbygger enn kommunens beregnede utgiftsbehov skulle tilsi. Tallene viser også at det er pleie og omsorg som benytter forholdsvis minst pr innbygger. Det kan være flere årsaker til at det blir slike forskjeller, blant annet kan skolestruktur bidra til mer eller mindre kostbare tjenester. På pleie og omsorg kan det bety at enkelte målgrupper ikke får dekket beregnet hjelpebehov eller at alle tjenester er levert mer effektivt, med mindre volum eller lignende enn gjennomsnittet. For å få helt riktige svar på dette må tallfremstillingene sammenholdes med tjenestedata. Slike analyser er utført på 2015-tall og konklusjonen er at rådmann ønsker en jevnere profil på ressursbruken i forhold til beregnet utgiftsbehov. Samtidig må det presiseres at alle tjenestene må ligge under det statlige beregnede utgiftsnivået på grunn av kommunens lave inntektsnivå.

Rådmann mener likevel at kommunen er ved et veiskille hvor ordtaket "det er dyrt å være fattig" føles gyldig i mange sammenhenger. Utviklings- og endringsarbeid for å oppnå

fremtidige bedre og mindre kostnadskrevende løsninger medfører økte kostnader i en periode. Disse “pukkelkostnadene” er uunngåelige ved større omstillinger.

4.4.5. Hvilke muligheter har Øvre Eiker kommune for å øke det økonomiske handlingsrommet?

Det er i prinsippet bare to måter å øke handlingsrommet på, enten reduserte kostnader eller økte inntekter. Nedenfor har rådmann sett på noen alternativer.

Utgiftssiden:

- Fortsette effektivisering og omstilling i det tempo som økonomien tilsier
 - o I 2018 foretas en gjennomgang av alle merkantile ressurser for å se om organiseringen er hensiktsmessig. Tiltaket er utsatt fra 2017.
 - o Økt digitalisering
- Redusere/fjerne alle tiltak som ikke er helt nødvendig eller lovpålagt
- Alle utgifter til “personalpleie” – kompetansevedlikehold og kompetanseheving, kantine, kommunemarsj etc
- Redusere bemanning
- Redusere kvalitet på tjenester og leveranser av alle slag
- Redusere politisk aktivitet
- Redusere renter og avdrag ved å redusere investeringer. Flere av investeringene er viktige for å redusere driftsutgifter, for eksempel kan dette gjelde IKT-investeringer, investeringer i maskiner og utstyr og også i bygningsmasse
- Inngå flere interkommunale samarbeid

Inntektssiden:

- Øke gebyrene. For å øke handlingsrommet gjelder det for gebyrer utenfor selvkostområdene og andre betalingssatser som ikke har statlige maksgrenser. Egenbetaling for barnehage og noen gebyrer innenfor helse- og omsorgstjenestene har maksgrenser.
- Fortsette salg av kommunale eiendommer. Det vil gi inntekter i investeringsregnskapet og når det selges bygninger, reduseres også driftsutgiftene.
- Pågående prosesser i Eiker Eiendomsutvikling AS og Øvre Eiker energi AS kan komme til å påvirke inntektssiden
- 366 kommuner skriver ut eiendomsskatt i 2017. Eiendomsskatt kan innføres på mange måter og med ulik sats, så det kan ikke enkelt beregnes hvor mye det kan bety for Øvre Eiker kommune. Et anslag fra kommunenes inntektsførte eiendomsskatt i 2015 viser at når kraft- og store hyttekommuner er holdt utenfor, har de aktuelle kommunene en gjennomsnittlig inntekt pr innbygger på 3.000 kr pr år. Det understrekes at variasjonene er store mellom kommunene, men det synliggjør en mulighet. Mange kommuner har nok erfart at den ekstraintekten innføring av eiendomsskatt utgjør er lett å venne seg til. Enkelte kommuner har derimot vært bevisst på hva skatten skulle benyttes til og har f.eks. beholdt den

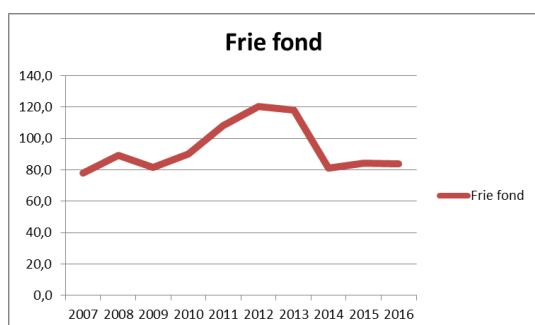
til investeringer. Under forutsetning av at et stramt investeringsnivå videreføres vil det øke driftsvolumet over tid fordi renter og avdrag vil reduseres.

Regjeringen har lagt frem forslag om reduksjoner i muligheten for å ilegge eiendomsskatt. Pr d.d. er det uvisst hvor sterkt dette slår ut.

4.4.6. Utvikling fondsmidler

Øvre Eiker kommune har per 1.1.2017 frie fondsmidler i drift og investering på til sammen 84 mill.kr, likt med 1.1.2016. Herav har kommunestyret avsatt ca. 46 mill.kr til spesielle formål, som 33,8 mill.kr under aktiv forvaltning, næring/reiseliv, næringsfond, premieavvik, landbruksfond etc. Kommunestyret kan selv omdisponere fondsmidlene. I 2017 forventes det at de frie fondene vil reduseres noe. Kommunestyret har vedtatt rentefrie utlån til idrettslag fra fondsbeholdningen som pr d.d. utgjør 35 mill.kr. Av vedtatte utlån er 18,9 mill.kr ikke utbetalt. Lånene gis med 10 års nedbetalingstid og påvirker således fondsbeholdningen i mange år. Lånene kommer til utbetaling når idrettslagene er kommet i gang med prosjektene og behovet for finansiering er tilstede.

Dersom fondsmidler skal benyttes til å finansiere investeringer utover handlingsregelen vil fondsbeholdningen være sterkt redusert i løpet av økonomiplan-perioden. Rådmann har i økonomiplanen forutsatt at dagens fondsbeholdning ikke benyttes til investeringer.

	Ø.Eiker 2014	Ø.Eiker 2015	Ø.Eiker 2016	Gruppe 7 2016	Landet 2016
Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter	6,1	6,3	6,5	10,3	7,2

Rådmann vil foreslå at 6 % benyttes som minimumsnivå for fondsbeholdningen og at dette legges inn som en styringsindikator i økonomiplan perioden.

4.5. Seksjonenes økonomi for 2018

Generell kommentar

I tabellene nedenfor som viser budsjetttrammene, er det netto budsjetttramme som vedtas. Fordeling på inntekter og utgifter er foreløpige frem til detaljbudsjettet er ferdig utarbeidet. Tabellen nedenfor viser endringer i rammene. Endringene er detaljert kommentert under hver seksjon.

Ansvar/Kolonne (1000 kr)	1	2	3	4	5	6	7	Ramme 2018
10 Rådmann, politisk og fellesområdet	4 967	581	-2 187	-7 835	-35	10	0	-4 499
11 Service og fellestjenester	42 526	1 106	539	0	-300	0	0	43 871
12 Samfunnsutvikling	48 749	1 267	1 688	0	-344	0	0	51 360
23 Samfunnsutvikling - vann og avløp	0	0	0	0	0	0	0	0
20 Teknisk - bygning	53 830	1 400	-50	0	-380	0	0	54 800
30 Oppvekst	391 539	10 180	2 552	0	-2 763	-476	1 394	402 426
35 Kultur	27 765	722	-357	0	-196	27	0	27 961
50 Helse og omsorg	332 114	8 635	7 950	0	-2 344	153	1 046	347 554
Sum drift på ansvar	901 490	23 891	10 135	-7 835	-6 362	-286	2 440	923 473

- 1) Justert ramme t.o.m. PS 141/17 - 2. tertial 2017
- 2) Kompensert lønns og prisvekst med 2,6 %
- 3) Justering for volumøkninger og/eller nye tiltak og innsparingskrav
- 4) Fellesområdet økt inntekt VA og premieavvik
- 5) Generelt %-vis fordelt innsparingskrav
- 6) Endringer som følge av forslag til statsbudsjett
- 7) Regjeringens satsinger innenfor veksten i frie inntekter

Rådmann har fordelt alle tilgjengelig midler i driftsbudsjettet. For å oppnå balanse har det vært nødvendig med et generelt kutt på til sammen 6,4 mill.kr. Det utgjør 0,7 % av driftsrammene og er i øvre del av hva som er gjennomførbart.

I tillegg vil merforbruk i seksjonene utover vedtatt budsjett i 2. tertial 2017 være et ekstra innsparingskrav i 2018, dersom det ikke skyldes ekstraordinære forhold. Er merforbruket et resultat av for høyt driftsnivå, blir det i praksis et innsparingskrav i 2018.

4.5.1. Rådmann, politisk og fellesområdet

Seksjonen omfatter rådmann, politisk ledelse og alle politiske styrer, råd og utvalg, politisk sekretariat, kjøp av tjenester fra og tilskudd til Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV), Vestviken 110 IKS og Buskerud kommunerevisjon IKS. I tillegg omfatter ansvaret fellesområdet som består av pensjon/premieavvik og inntektsføring av kalkulatoriske renter og avdrag fra VA.

Økonomi

Rådmann, politisk og fellesområdet

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	31 526	17 766	22 521	26,77 %
Inntekter	-12 165	-12 799	-27 020	111,11 %
Netto driftsutgifter	19 361	4 967	-4 499	-190,57 %

Netto ramme for rådmann og politisk utgjør 22,2 mill.kr, mens fellesområdets ramme er en netto inntekt på 26,7 mill.kr. Fellesområdet består av pensjon/premieavvik og inntektsføring av kalkulatoriske renter og avskrivninger knyttet til VA-investeringene.

Nedenfor kommenteres ansvaret som dekker rådmann og politisk virksomhet.

Pensjonspremie beregnet med utgangspunkt i den enkelte lønnsutbetaling belastes de aktuelle tjenestene, men avvik som måtte oppstå gjennom året håndteres i fellesområdet.

Rådmann og politisk

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	34 635	24 145	22 521	-6,72 %
Inntekter	-816	-285	-292	2,60 %
Netto driftsutgifter	33 819	23 860	22 229	-6,84 %

Avvik i rammen mellom 2016 og 2017 skyldes i hovedsak at tilskudd til Vestfossen Kunstlaboratorium og Kirkelig fellesråd er flyttet til seksjon Kultur og livskraft og varig tilrettelagte arbeidsplasser ved Eiker Vekst AS er overført til Helse og omsorg. Kostnader knyttet til flytting og organisering av Vestviken 110, vedtatt i forbindelse med politireform og plassering av hovedkontor for administrasjonen i Tønsberg, er ikke klarlagt. Det betyr at kostnadsbildet først vil fremkomme i løpet av 2018 og det er varslet økt kostnadsnivå. Rådmann har ikke lagt inn noen økning i budsjettet.

Økning i rammen

- 600.000 kr endret tilskudd til Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV)
Økningen skyldes at DRBV fra 2018 skal betale husleie for alle brannstasjonene. Frem til nå har hver kommune stilt brannstasjonene til DRBV's disposisjon. For Øvre Eiker betyr det at kommunens andel av DRBV's husleiekostnader er høyere enn leieinntekten for egen brannstasjon. Beløpet er redusert med Nedre Eikers kompensasjon for økt beredskap ved å opprettholde brannstasjonen i Mjøndalen.
- 213.000 kr økning på grunn av utgifter til revisjon og kontrollutvalgssekretariatet utover deflator og til nytt system for beredskapsvarsling.
- 10.000 kr tilført via rammetilskuddet for overføring av vigselsmyndighet til kommunene

Reduksjon i rammen

- 1,5 mill.kr Bevilget i 2017 til forberedelse til konkurranseutsetting av 3 tjenester
- 0,5 mill.kr Bevilget til valgavvikling i 2017
- 1 mill.kr seniortiltak. Rådmann foreslår i budsjettet å avslutte seniortiltaket i form av økt lønn etter passert 62 år.

Generelt kutt

- 35.000 kr områdets andel av generell innsparing (ostehøvel) på totalt 6,4 mill.kr

4.5.2. Service og fellestjenester

Ansvar 11 kan kategoriseres som støtte i organisasjonen, samt systemansvar for en rekke områder. Seksjonen består av servicesenter, arkiv, personal, digitalisering, økonomi, innkjøp, kommunikasjon og skatteoppkrever. I tillegg har personalavdelingen ansvar for å koordinere beredskapsarbeidet i kommunen og ansvar for å koordinere arbeidet med våre 20 lærlinger.

(beløp i 1000 kr.)	Regnskap 2016	Justert budsjett per 2.tertial 2017	Forslag budsjett 2018	Endring i % 2017-2018
Utgifter	60 529	55 799	57 489	3,03 %
Inntekter	-19 094	-13 273	-13 618	2,60 %
Netto driftsutgifter	41 435	42 526	43 871	3,16 %

Økning i rammen

- 375.000 kr til KS sitt digitaliseringsprogram. Dette er spleiselag, der hver kommune betaler inn 20 kr pr innbygger til et utviklingsfond. Kommuner som er med på spleiselaget, får i ettertid tilgang til løsninger som utvikles.
- 164.000 kr til Visma e-handel. Seksjonens andel (30 %) av kostnaden.

Reduksjon i rammen

- Ingen tallfestede trekk i rammen

Generelt kutt

- 300.000 kr - Seksjonen har styrt svært stramt gjennom flere år. Det må fortsette. Kutt i rammen må først og fremst tas i lønnsbudsjettet. Det betyr at eventuelle ledige stillinger holdes vakant så lenge dette er forsvarlig. Vikar for eventuelle sykemeldte brukes kun når det er tvingende nødvendig. Utgifter til kompetanseheving og kontor/IT-utstyr holdes på et minimumsnivå. Utgifter til ansattdag, tilskudd til julebord til ansatte og pensjonister søkes redusert.
- I tillegg skal seksjonen innarbeide følgende i rammen:
 - o 650.000 kr til lønn etc. til ansatt kommunikasjons- og digitaliseringsrådgiver. En person i servicesenteret (80 % stilling) går av med pensjon i 1. a sommeren. Denne stillingen erstattes ikke og lønnsmidler som frigis, 227.000 kr, skal være med å dekke lønnskostnader til ny stilling. Det blir ikke helårseffekt av dette før i 2019. Ny stilling er lønnet høyere enn den stillingen som ikke erstattes. Dette er knyttet til høyere kompetanse. Overskytende kostnad må tas som en effektivisering/innsparing. PS 8/17, vedtatt 22.2.2017.
 - o Ny vurdering av overhead-kostnader i skatteoppkreversamarbeidet på grunn av endret arbeidsform, vil redusere inntektsnivået.

4.5.3. Samfunnsutvikling

Seksjonen omfatter: Forebyggende helsearbeid, folkehelsearbeid, legetjenesten, legevakt, miljørettet helsevern, fengselshelsetjenesten, fiske- og viltforvaltning, annen forvaltning av natur og miljø, næringsutvikling, landbruksforvaltning, kommuneskogen, stedsutvikling, fysisk planlegging og overordnet planlegging, kommuneadvokatkontor, geodata og byggesak, vann og avløp, samt forvaltning, drift og vedlikehold av kommunens veier og grøntområder.

Økonomi

Samfunnsutvikling (uten vann og avløp)

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	82 738	76 870	80 213	4,35 %
Inntekter	-36 520	-28 121	-28 852	2,60 %
Netto driftsutgifter	46 218	48 749	51 360	5,36 %

Det har vært viktige omstillinger i seksjonen de siste 2 årene som har som mål å sikre framdrift og flyt i utbygginger fra idé til ferdig prosjekt. Utbygginger og vekst i folketallet øker arbeidsmengde og kostnader for flere av tjenestene. Omstillinger og effektivisering er nødvendig for å holde budsjettet.

Kommunereformen får direkte konsekvens ved at de interkommunale samarbeidene er til vurdering. Felles landbrukskontor og Frisklivssentralen Aktiv Eiker oppløses formelt fra 1.1.2018. Det er enighet om en avtale med Nedre Eiker kommune om at de skal kjøpe tjenester fra vårt landbrukskontor en periode framover. For Aktiv Eiker blir tilbudet til barn og unge videreført i regi av Familiesenteret. Det tas sikte på å videreføre frisklivstilbudet til voksne, og det vurderes en framtidig løsning der vi kan se flere tilbud for disse målgruppene i sammenheng. Rådmannen vil legge fram en sak til kommunestyret om dette tidlig i 2018. Det etableres selvkostområder for byggesak og oppmåling. De gamle papirarkivene digitaliseres, og det skal innføres E-byggesak.

Sykehjemslegene overføres til Helse- og omsorgsseksjonen fra 1.1.2018.

Økning i rammen

- 1,43 mill.kr – Kostnadene for drift av legevakt er foreslått slik det ble vedtatt i PS 55/17 med overføring av nattlegevakt til Kongsberg interkommunale legevakt og egen drift på kveld og dagtid i helgene. 2 mill.kr ble tilført rammen ved behandling av 2. tertialrapport til samme formål.
- 690.000 kr – driftsutgifter som følge av volumøkning for nye kommunale veier og gang/sykkelveier.
- 180.000 kr – økte utgifter til Nødnett
- 780.000 kr – Kommunestyret vedtok ved behandlingen av budsjettet for 2017 at det skulle vurderes behov for en planleggerstilling for spesielt å ivareta de større statlige samferdselsprosjektene og samarbeidet i Buskerudbyen. Det foreslås å opprette en ny stilling, som også skal ivareta planlegging på områder som prioriteres av næringslivet og med basis i strategisk næringsplan. Stillingen finansieres ved å bruke

deler av lønnsmidlene fra 2 årsverk etter medarbeidere som er sluttet i 2017 og som ikke blir erstattet.

Reduksjon i rammen

- 80.000 kr – kontingent til Oslo Regionens Europakontor – medlemsskapet avsluttet (PS 69/17, vedtatt 10.5.2017)
- 1,3 mill.kr - Rammen er justert for 2 årsverk som delvis overføres til planarbeid

Generelt kutt

- 344.000 kr – andel av generelt kutt
- I tillegg skal seksjonen innarbeide følgende i rammen:
 - o etablering av pålagt samarbeid om Vannområde Drammenselva
 - o videreføring av frisklivstilbudet for voksne
 - o reduserte inntekter som følge av avslutning av samarbeidet om felles landbrukskontor med Nedre Eiker
 - o Økte kostnader på ca. 70 000 kr til etablerveiledningen i Drammensregionen som følge av at Buskerud fylkeskommune har trukket tilbake sin del av den felles finansieringen

Vann og avløp

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	39 357	42 568	43 675	2,60 %
Inntekter	-39 357	-42 568	-43 675	2,60 %
Netto driftsutgifter	0	0	0	0,00 %

VA- gebyrene reguleres etter selvkostprinsippet og beregnes ut fra tjenestenes faktiske kostnader. Kostnadene til produksjon av VA- tjenester dekkes direkte av abonnentene. Målet er å sikre godt og trygt drikkevann og gode avløpstjenester til kommunens innbyggere og næringsliv. Dette skal vi sikre gjennom kvalitetssikring av produksjonsprosessene og dokumentere gjennom vannanalyseprogrammet. Samtidig skal vi sørge for å opprettholde tilstrekkelig utskiftingstakt i ledningsnett, slik at vannkvaliteten ikke forringes på vei til abonnentene. Hovedfokus i årene fremover vil være å opprettholde riktig utskiftingstakt. Mye av ledningsnett er fra 50- tallet og enkelte ledninger er i dårlig forfatning. Det arbeides med å etablere gode saneringsplaner som skal legges til grunn for langsiktig planlegging i dette arbeidet. Norsk Vanns arbeidsgruppe for ledningsfornyelse har anbefalt en fornyelsestakt på nasjonalt nivå frem til 2040 på 1,2 % for vannledninger og 1,0 % for avløpsledninger. For Øvre Eikers VA- anlegg vil dette innebære årlig fornyelse av ca. 1500 m for vann og ca. 1200m for avløp.

Det er bygget opp fond både for vann og avløp som gjør at det med planlagt aktivitetsnivå ikke er behov for å øke gebyrene for 2018.

4.5.4. Teknisk

Seksjonen omfatter forvaltning, drift, renhold og vedlikehold av alle kommunale bygg og svømmehaller.

Økonomi

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	75 217	68 530	69 882	1,97 %
Inntekter	-23 117	-14 700	-15 082	2,60 %
Netto driftsutgifter	52 100	53 830	54 800	1,80 %

Økning i rammen

Ingen økning av rammen utover deflator.

Reduksjon i rammen

- 50.000 kr til generelt redusert forbruk.

Generelt kutt

- 380.000 kr - må først og fremst tas fra vedlikehold. Det har som konsekvens at vedlikeholdsetterlepet øker. Eventuelt uttak av AFP i vaktmesterstaben vil medføre at stilling ikke vil bli erstattet. Vikarbruk innen renhold holdes fortsatt på et minimumsnivå. Det er et skjæringspunkt mellom bruk av vikarer og sykemeldinger.
- I tillegg må seksjonen dekke 85.000 kr redusert husleie fra landbrukskontoret når avtalen med Nedre Eiker opphører.

4.5.5. Oppvekst

Seksjonen omfatter:

Ordinært grunnskoletilbud, særskilt tilrettelagt skoletilbud for multifunksjonshemmede, skolefritidsordning (SFO), musikk og kulturskolen, voksenopplæringen, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), ordinært barnehagetilbud (både kommunale og private), tilrettelagt barnehagetilbud (tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne), familiesenteret og barnevernet.

Økonomi

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	462 196	457 395	469 994	2,75 %
Inntekter	-90 036	-65 856	-67 568	2,60 %
Netto driftsutgifter	372 160	391 539	402 426	2,78 %

Økning i rammen

- 1 mill.kr tilført til ny mottaksklasse inkl. lærerressurs
- 924 000 kr til økt pedagognorm i private barnehager. 862 000 kr tilføres via økt

rammetilskudd

- 70 000 kr tilføres flyktningehelsetjenesten i Familiesenteret
- 4 mill.kr full drift i barnehagene inkl. Harakollen FUS barnehage
- 1 mill.kr økt antall stillinger i spesialpedagogisk team i barnehagene vedtatt i PS 84/17, vedtatt 21.6.2017
- 200 000 kr tilføres til jordmortjenesten i Familiesenteret til lovpålagte oppgaver
- 248 000 kr er tilført via økning i rammetilskuddet, se tabell i kapittel 4.1
- 1,394 mill.kr satsinger innenfor økning i frie inntekter knyttet til forebyggende tiltak barn, unge og familier og tidlig innsats

Reduksjon i rammen

- 2,5 mill.kr kutt i rammen til barnevernstjenesten i 2018 da tjenesten har større kostnader enn andre sammenlignbare kommuner i Kostra 07.
- 1,15 mill.kr helårseffekten av nedleggelse av åpen barnehage i 2017 PS
- 130 000 kr ansettelse av ny kommunalsjef oppvekst forventes 1. mars 2018. Dette vil gi en innsparing
- Reduksjoner i rammetilskuddet
 - o 1,051 mill.kr pga. økt foreldrebetaling
 - o 446 000 kr økt kontantstøtte forutsetter redusert etterspørsel etter barnehageplasser
 - o 89 000 kr økt antall elever i private skoler

Generelt kutt

- 2,763 mill.kr er områdets andel av generell innsparing (ostehøvel) på totalt 6,4 mill.kr. For å imøtekomme det generelle innsparingstiltaket vil en se på ulike effektiviserings- og kostnadsreduserende tiltak i hele seksjonen.

4.5.6. Kultur og livskraft

Seksjonen omfatter kulturfaglige aktiviteter for barn og unge, idrett, bibliotek, kulturarv, kultur og næring, samt systemansvar for bruker- og innbyggermedvirkning, frivillighet, innovasjon og samskaping. Seksjonen forvalter tilskudd til Kirkelig Fellesråd og andre tros- og livssynssamfunn.

Økonomi

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	18 513	28 960	29 187	0,78 %
Inntekter	-2 424	-1 195	-1 226	2,60 %
Netto driftsutgifter	16 089	27 765	27 961	0,71 %

Økning i rammen

Økningen i ramme fra 2016 til 2017 skyldes overføring av tilskudd til Vestfossen kunstlaboratorium, grendeutvalg og Kirkelig fellesråd fra andre seksjoner.

- 27.000 kr - økning i statlig overføring til Frivilligsentralene er lagt inn i rammen.

Fra 2018 vil Vestfossen Kunstlaboratorium i henhold til låneavtale påbegynne innbetaling av renter og avdrag. Dette går ikke inn i rammen til Kultur og livskraft.

Reduksjon i rammen

- 50.000 kr i reduserte husleiekostnader grunnet flytting av Kunstkilden. Flyttingen har blitt forsinket, men det antas å få noe økt effekt utover det som ble lagt til grunn for budsjett 2017.
- 100.000 kr i bortfall av husleiekostnader knyttet til Bruhjørnet, hvor det har blitt forsøkt ulike ungdomstilbud.
- 150.000 kr i reduksjon for å fryse alle tilskudd til frivillighet, museer og kulturinstitusjoner på 2017-nivå.
- 57.000 kr i reduserte personalkostnader ved å avvikle 20 % merkantil stilling ved naturlig avgang.

Generelt kutt

- 196.000 kr - i generelt kutt utgjør 0,7 % av rammen. Som følge av dette vil tilskudd til Kirkelig Fellesråd reduseres med 0,7 % - p.t. anslått til 60.000 kr. Dette vil også gi utslag i tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, med anslagsvis 8-10.000 kr. Det resterende vil forsøkes håndtert gjennom reduksjoner i innkjøp av materiell i seksjonen.

4.5.7. Helse og omsorg

Seksjonen består av følgende tjenesteområder: Tjenestetildeling og samordning, Tjenester til funksjonshemmede, Eikertun Helsehus og Grevlingstien bofellesskap for personer med demens, Tjenester til hjemmeboende, Psykisk helse- og rustjenesten og NAV (sosialtjeneste og flyktninger) og varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA) ved Eiker Vekst AS

Økonomi

	Regnskap	Justert budsjett	Forslag budsjett	Endring i %
(beløp i 1000 kr.)	2016	per 2.tertial 2017	2018	2017-2018
Utgifter	400 812	398 365	415 528	4,31 %
Inntekter	-90 529	-66 251	-67 974	2,60 %
Netto driftsutgifter	310 283	332 114	347 554	4,65 %

Økning i rammen

- 1,7 mill.kr - velferdsteknologi og digitale løsninger, kompetanse-/fagutvikling og økonomisk/ administrativt støtte. Det stilles krav om effektivisering og større andel tid til direkte brukerrettet aktivitet. Brukervalg i tjenester til hjemmeboende utredes.
- 1,15 mill.kr - Etablering av trivsels- og mestringssenter ved Eikertun (PS 71/17 Formannskapet 11. oktober), virkemiddel i strategi for hverdagsmestring og brems for framtidige kostnadsøkninger. Ombygging første halvdel av 2018. Gradvis opptrapping av tilbudet med halvårsvirkning 1,15 mill.kr til transport av brukerne og utvidelse av aktivitetstilbudet.
- 0,8 mill.kr - Permanent økning i antall sykehjemsplasser fra 94 til 98, samt 3 fleksible dobbeltrom til korttidsplasser

- 0,5 mill.kr - Opprettholde 20 plasser ved flytting av Grevlingstien 1 til Eikertun (PS 115/17 Kommunestyret 20.9). Etablering av to enheter i første etasje á 6 beboere og én enhet med 8 beboere i andre etasje. Halvårsvirkning i 2018 økning.
- 4 mill.kr - Økning for helårsdrift av Grevlingstien 5.
- 1,2 mill.kr - Til aktivitetstilbud og varig tilrettelagte arbeidsplasser for økt antall unge med spesielle behov.
- 100.000 kr - Økte kostnader til avtale med Crux (tidligere Kirkens Sosialtjeneste) for gjennomføring av aktivitetsplikt og oppfølging av rusavhengige.
- 153 000 kr - I statsbudsjettet for 2018 foreslås ytterligere overføring av Husbankens virkemidler til kommunenes ramme. Midlene vil bli benyttet til pågående utvikling av det boligsosiale arbeidet.
- 1,046 mill.kr - Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet. Det er nødvendig inntekt for å finansiere tjenestetilbud etablert ved tilskudd.

Reduksjon i rammen

- 0,8 mill.kr - Øvre Eiker-hjelpe ble i 2017 redusert med to årsverk og økt med 1 stilling som psykolog, der staten bidrar med kr. 0,4 mill. i tilskudd, er utlyst (PS 118/17 Kommunestyret 20.9). Netto innsparing 0,8 mill.kr.
- 0,2 mill.kr - Kutte tilbudet Ung Jobb, som har vært rettet inn mot ungdommer under 18 år ikke i stand til å skaffe seg sommerjobb selv. Midlene har blitt benyttet til lønn til de unge. Ordningen krever uforholdsmessig mye tilrettelegging og oppfølging hos arbeidsplassene og NAV, samtidig som den når få ungdommer.
- 0,5 mill.kr - Endringer i sammensetting av avdelingene ved Eikertun helsehus gjør det mulig å effektivisere turnus og spare 0,5 mill. kr. Lindrende enhet flyttes til 3 etasje i nybygget slik opprinnelig planlagt.

Generelt kutt

- 2,344 mill.kr er seksjonens andel av den generelle innsparingen i budsjettet. Seksjonen må gjennom året finne tiltak for å oppnå denne innsparingen.
- I tillegg vil seksjonens ramme bli svekket på grunn av at Regjeringens forslag til statsbudsjett øker terskelen (innslagspunktet) for refusjon av utgifter til ressurskrevende tjenester. Dette utgjør om lag 1,3 mill.kr i redusert tilskudd fra staten. Svikten i tilskuddet fremkommer i regnskapet for 2017 i kommunen og vil bli med som redusert inntektsgrunnlag i 2018.
- Konsekvensene av Høyesteretts dom vedr. avlastning, omtalt i kapittel 3.4.4 er ikke tallfestet eller medtatt i budsjettammen. Rådmann kommer tilbake til dette i løpet av 2018.

5. INVESTERINGSBUDSJETTET 2018 - 2021

5.1. Handlingsregel for låneopptak

Dagens handlingsregel for låneopptak gir rom for låneopptak utover det som ligger i rådmannens budsjettforslag for hele perioden 2018-2021.

Da handlingsregelen ble opprettet var forutsetningen at investerings- og lånebehovet skulle variere og at lån knyttet til Eikertun skulle ligge utenfor handlingsregelen i en periode. Handlingsregelens nivå med 38.000 kr pr innbygger var det nivået rådmannen vurderte som et akseptabelt nivå for kommunens økonomi. I ettertid viser det seg at investeringsbehovene er større enn forventet og slik dagens skolebehovsplan ligger vil nivået på 38.000 kr pr innbygger ikke kunne nås før etter 2030.

Forutsetninger for graf 1:

- Investeringene beskrevet i investeringsbudsjettet for 2018-2021.
- Med tillegg av behov og beløpsanslag i eksisterende skolebehovsplan. Inkludert Vestfossenskolene med de beløp som ble lagt inn i økonomiplanen for 2017-2020. Ny revisjon av skole- og barnehagebehovet er under arbeid og forventes ferdigstilt i mars 2018.

Handlingsregel for

låneopptak (se kapittel 6.2.2):

Kommunens totale

låneopptak med fradrag av:

- Startlån

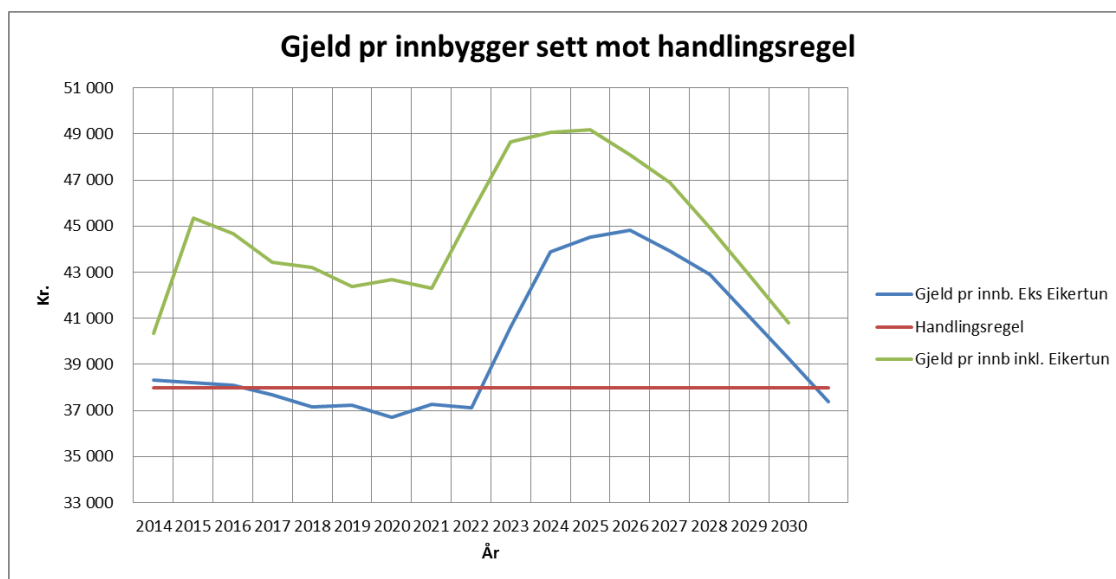
- Utlån

- Lån til vann og

avløpsanlegg

- Lån til Eikertun Helsehus

skal ikke overstige 38.000 kr pr innbygger

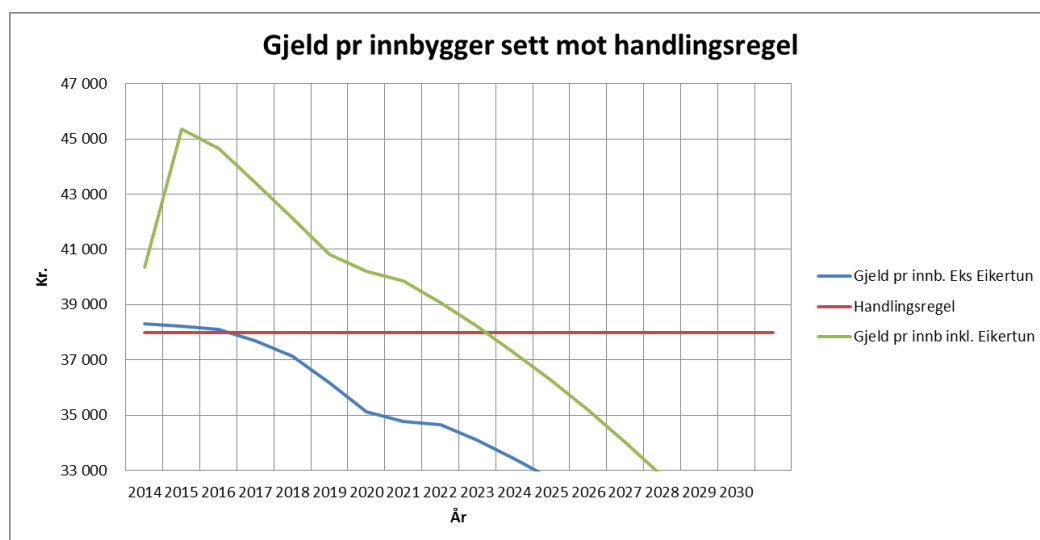
Graf 1

Som graf 1 viser, blir belastningen utover 38.000 kr pr innbygger så stor i så lang tid at rådmann ikke kan anbefale at skoleutbyggingene blir lånefinansiert. Kommunens økonomi tåler ikke denne gjeldsbelastningen over så mange år. Det er flere forhold som har endret seg etter at handlingsregelen ble vedtatt:

- Investeringsbehovet er økt mer enn forutsatt
- Innstrammingene i kommuneøkonomien generelt, som f.eks:
 - o Flere reformer/rettigheter er vedtatt uten at kommunene kompenseres tilstrekkelig
 - o Endringer i kommunenes inntektssystem
 - o Demografisk utvikling
 - o Behovet for organisasjonsendringer, utvikling av arbeidsmetoder og teknologisk utvikling skal alle gi effekt på sikt, men er både arbeids og økonomisk krevende i omstillingsperiodene

Dette medfører at rådmann ikke lenger kan anbefale at låneopptaket knyttet til Eikertun skal ligge utenfor handlingsregelen.

Graf 2 viser utviklingen i låneopptak dersom alle låneopptak knyttet til skolebehovsplanen holdes utenfor.

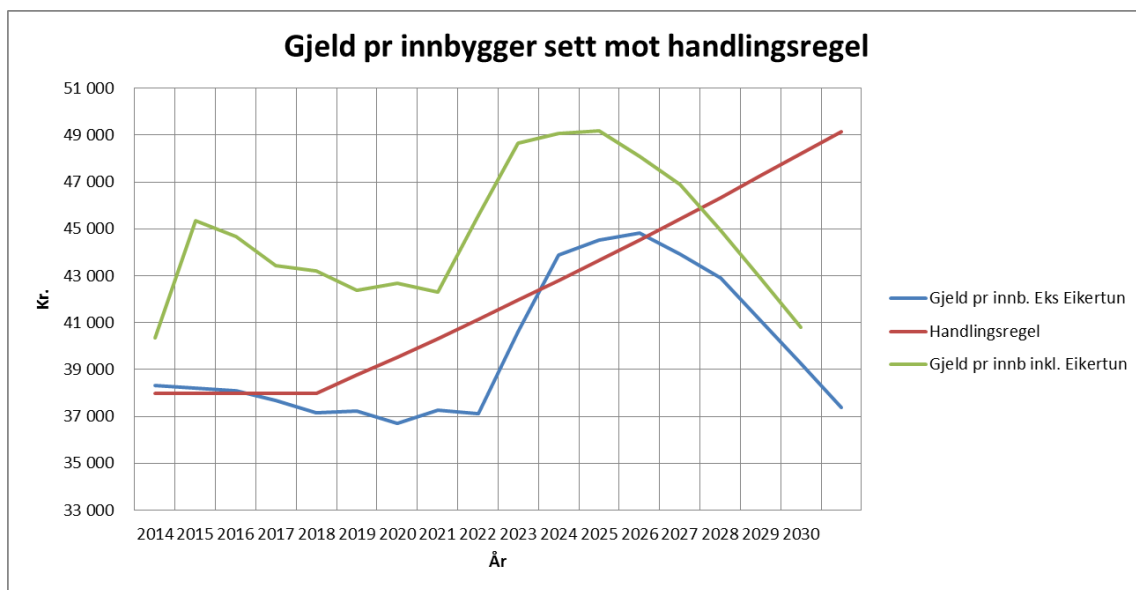

Graf 2

Det betyr at fra 2023 kan det legges inn låneopptak som bidrag til finansiering av skolebehovene og behovene for barnehage som også er under utredning.

Dersom Eikertun tas inn i handlingsregelen, kan det vurderes å legge en prisvekst på handlingsregelens nivå på 38.000 kr pr innbygger.

Graf 3 viser graf 1 (inkl. låneopptak for alle skoleutbyggingene) med tillegg av 2 % påslag på handlingsregelen fra 2018.

Graf 3

I tillegg til at vurderingene av kommunens evne til å betjene lån har vært noe optimistiske og kommunens investeringsbehov har blitt større enn forventet, gir det store økonomiske bildet en grunn til å være mer forsiktig med å øke lånegjelden enn til nå.

Rådmann viser til regjeringens presentasjon av statsbudsjettet som blant annet sier om utsiktene fremover *inntektene avtar og utgiftene øker* og KS sin siste utgave av Kommunene og norsk økonomi 2/2017 med tittel *Økonomisk medvind kan snu til motvind for kommunene*.

Det blir ekstra viktig for en kommune med begrenset økonomisk handlingsrom å sørge for at ikke enda større del av driftsbudsjettet blir bundet til faste utgiftsposter som betjening av lån.

Rådmann anbefaler derfor å innlemme låneopptaket på Eikertun i handlingsregelen fra og med 2018. Samtidig foreslår rådmann å legge en prisjustering på handlingsregelens nivå på 38.000 kr pr innbygger. Det er flere usikre faktorer i prognosen for investeringsvolum og låneopptak, blant annet innbyggertall. Det anbefales derfor å justere med mindre enn deflator. For økonomiplanperioden foreslår rådmann 2 %.

Rådmann foreslår i tillegg å etablere indikatoren *Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i % av driftsinntekter* som et strategisk mål for økonomiplanperioden.

Denne indikatoren inngår i de tre indikatorene som nasjonalt brukes for å beskrive kommunenes økonomiske handlingsrom (se kapittel 4.3.6). Indikatoren inneholder gjeld til selvkostområder og øvrige investeringer og er derfor ikke den beste for å beskrive belastningen i driftsregnskapet. Rådmann foreslår likevel å benytte denne indikatoren fordi den kan sammenlignes med andre kommuner. Dersom gjeldssituasjonen i kommunen endres vesentlig, f.eks. ved omorganisering av eiendomsområdet, må verdien på indikatoren vurderes på nytt. Verdien er satt til 75 % ved utgangen av 2021, som er maksimum for et moderat økonomisk handlingsrom.

5.2. Investeringsbudsjettet (Budsjettskjema 2A og 2B) for perioden 2018-2021

Budsjettet inneholder ingen investeringer knyttet til skolene. Det skyldes følgende forhold:

- Vurdering av justering av handlingsregelen for låneopptak som tilsier at låneopptak til skoleutbygging i perioden frem til 2021 er lite aktuelt
- Revisjon av skole- og barnehagebehovet er igangsatt og forventes ferdigstilt i mars 2018. Rådmann kommer tilbake med bedre behovsbeskrivelser i løpet av våren 2018
- Kommunestyret har flere saker under arbeid som kan medføre andre finansieringskilder enn låneopptak
- Salg av eiendommer og bygg vil kunne tilføres skole- og barnehageutbygging, men vil ikke bli budsjettet før salgssummen er kjent
- Øvrige investeringer må vurderes opp mot behovet for skole- og barnehageutbygging når behovet er revidert

Budsjettskjema 2A:		Regnskap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	Ansvar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Investeringer i anleggsmidler		269 001	193 727	128 307	108 363	124 063	134 063
Utlån og forskuttering		14 853	16 549	14 000	15 000	15 000	15 000
Kjøp av aksjer og andeler		2 767	3 100	3 400	3 400	3 400	3 400
Avdrag på lån		77 018	2 500	3 000	3 000	3 000	3 000
Avsetninger		14 873	2 982	1 830	0	0	0
Årets finansierungsbehov		378 511	218 858	150 537	129 763	145 463	155 463
Finansiert slik:							
Bruk av lånemidler		126 402	188 071	134 602	114 850	126 950	135 350
Inntekter fra salg av anleggsmidler		715	572	0	0	0	0
Tilskudd til investeringer		57 123	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift		22 145	19 631	7 705	8 513	12 113	13 713
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner		135 925	4 956	4 830	3 000	3 000	3 000
Andre inntekter		256	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering		342 566	213 230	147 137	126 363	142 063	152 063
Overført fra driftsbudsjettet		3 108	3 100	3 400	3 400	3 400	3 400
Bruk av tidligere års udisponert		3 759	0				
Bruk av avsetninger		29 078	2 528	0	0	0	0
Sum finansiering		378 511	218 858	150 537	129 763	145 463	155 463
Udekket/udisponert		0	0	0	0	0	0
Budsjettskjema 2B:							
Fordelt til investering:							
Rådmann, politisk og felles	10	1 000	1 492	1 000	1 000	1 000	1 000
Service og fellestjenester	11	2 619	6 877	10 000	7 500	7 500	7 500
Samfunnsutvikling	12	98 866	54 385	17 380	21 313	39 313	47 313
VA eks mva	23	67 459	80 913	82 302	63 800	61 500	63 500
Teknisk	20	91 946	46 671	13 250	11 000	11 000	11 000
Oppvekst	30-31	1 836	0	2 500	2 500	2 500	2 500
Kultur og livskraft	35	289	314	625	0	0	0
Helse og omsorg	50	4 986	3 076	1 250	1 250	1 250	1 250
Sum investeringer		269 001	193 727	128 307	108 363	124 063	134 063

5.2.1. Investeringsbudsjettet for 2018

Årets finansieringsbehov

- Planlagte investeringer utgjør 128,3 mill.kr inkl. beløp for momskompensasjon. Hvert enkelt investerings-prosjekt er kommentert i kapittel 5.4.
- Utlån og forskuttering er startlån med 14 mill.kr.
- Kjøp av aksjer og andeler er egenkapitaltilskudd i KLP med 3,4 mill.kr (tilsvarende overført fra driftsregnskapet).
- Avdrag på lån er kommunens avdrag på lån i Husbanken, startlån, 3 mill.kr.
- Avsetninger er mottatte avdrag på utlån til Eikern Turisttrafikk, Vestfossen Kunstlaboratorium, Eiker Omsorgsbygg AS, Eiker Vekst AS og Sorenskrivergården i tillegg til avdrag fra idrettslagene.

Budsjettskjema 2A:	Regnskap	Budsjett	Budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Investeringer i anleggsmidler	269 001	193 727	128 307
Utlån og forskuttering	14 853	16 549	14 000
Kjøp av aksjer og andeler	2 767	3 100	3 400
Avdrag på lån	77 018	2 500	3 000
Avsetninger	14 873	2 982	1 830
Årets finansieringsbehov	378 511	218 858	150 537

Sum ekstern finansiering

- Bruk av lånemidler er budsjettet med 134,6 mill.kr. Låneopptaket gjelder 14 mill.kr til Startlån, 82,3 mill.kr til vann- og avløpsanlegg og 38,3 mill.kr til investeringer innenfor handlingsregelen.
- Vann- og avløpstjenestene har en ambisiøs investeringsplan. Dersom fremdriftsplanene forrykkes, vil det bli fremmet saker i løpet av året om endring i låneopptak. Ifølge handlingsregelen (kapittel 6.2) for låneopptak holdes VA-investeringene utenom.
- Kompensasjon av merverdiavgift skal inntektsføres i budsjettskjema 2A, men i prosjektoversikten i kapittel 5.4 er kompensasjonen inntektsført på det enkelte prosjekt.
- Mottatte avdrag på startlån er budsjettet likt med kommunens nedbetaling til Husbanken med 3 mill.kr. Avdrag mottatt fra idrettslag og kulturinstitusjoner er budsjettet med 1,8 mill.kr.
- Overført fra driftsregnskapet - Årlig egenkapitaltilskudd til KLP. Regnskapsmessig behandles egenkapitaltilskuddet som kjøp av andeler og kan ikke finansieres med lånemidler.

Budsjettskjema 2A:	Regnskap	Budsjett	Budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Bruk av lånemidler	126 402	188 071	134 602
Inntekter fra salg av anleggsmidler	715	572	0
Tilskudd til investeringer	57 123	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	22 145	19 631	7 705
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	135 925	4 956	4 830
Andre inntekter	256	0	0
Sum ekstern finansiering	342 566	213 230	147 137

Investeringsfondene er sterkt redusert og beløpet anses som en del av pensjonskostnadene og bør belastes driftsregnskapet.

Budsjettskjema 2A:	Regnskap	Budsjett	Budsjett
Tekst (alle beløp i tusen kr.)	2016	2017	2018
Overført fra driftsbudsjettet	3 108	3 100	3 400
Bruk av tidligere års udisponert	3 759	0	0
Bruk av avsetninger	29 078	2 528	0
Sum finansiering	378 511	218 858	150 537

Budsjettskjema 2B – administrativ fordeling av investeringsprosjektene

De ulike investeringsprosjektene er fordelt i henhold til den seksjonen som har ansvar for prosjektet.

5.3. Gjeldsutvikling

Gjeldsnivået i økonomiplanen er utarbeidet med utgangspunkt i at investeringer til skoler og barnehager ikke lånefinansieres. Rådmann kommer tilbake med nye beregninger på hvor stort låneopptaket kan være når revidert skole- og barnehagebehovsplan foreligger.

Investeringene for 4 års-perioden utgjør 495 mill.kr. Investeringene finansieres med momskompensasjon og låneopptak på 453 mill.kr.

Rådmann har i planene ikke lagt inn investeringer i skolebygg. Det forutsettes at investeringer i skolebygg finansieres uten låneopptak.

Brutto lånegjeld vil øke fra 1,2 mrd.kr ved utgangen av 2017 til i underkant av 1,4 mrd.kr ved utgangen av 2021. Økningen utgjør ca. 229 mill.kr eller ca. 20 % i fireårs-perioden.

Diagrammet viser utviklingen fra 2013.

Det er viktig å merke seg at økningen i brutto gjeld kommer i Startlån og VA. Øvrig investeringsgjeld er budsjettert med nedgang.

	Ø.Eiker 2014	Ø.Eiker 2015	Ø.Eiker 2016	Gruppe 7 2016	Landet 2016
Langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter	207	212	211	206	211
Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter	78,4	85,1	85,3	82,2	74,0
Netto lånegjeld i kroner per innbygger	48 579	54 397	56 179	57 074	58 246

Langsiktig gjeld omfatter total brutto lånegjeld, altså inkl. utlån og lån til Startlån og VA-området. Netto lånegjeld er langsiktig gjeld fratrasket utlån og Startlån, men inkl. lån til VA-investeringer. Tabellen viser at selv om Øvre Eiker har lavere lånegjeld pr innbygger enn gruppe 7 og landet, så utgjør lånegjelden en større andel av brutto driftsinntekter. Det viser at kommunens lave inntektsnivå reduserer evnen til å betjene gjeld.

Rådmann foreslår å benytte netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter som en måleindikator for kommunen. Indikatoren bør da være på maks 75 % som er et av kriteriene for økonomisk handlingsrom i kommunene jf punkt 4.3.6. Indikatoren har svakheter knyttet til at den ikke skiller på gjeld til selvkostområder og annen gjeld. Det er likevel et poeng å benytte en indikator som er sammenlignbar med andre kommuner og som er en Kostra-indikator. Målet i 2021 bør være 75 % og med en årlig nedtrapping fra 2016-nivå på 85,3 %.

Utvikling i Startlån

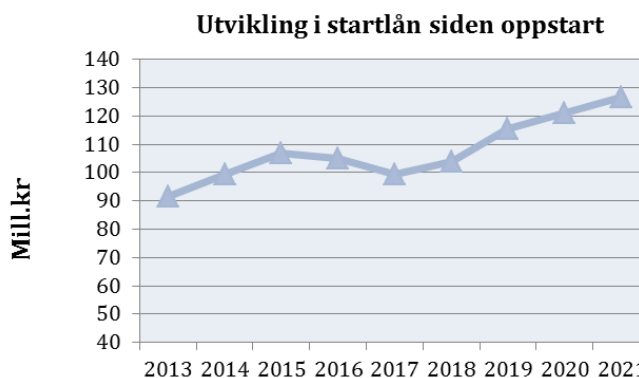
Siden oppstart i 2003 har lån til videre utlån økt jevnt. Tabellen viser gjeldsnivå pr 1.1.

Kommunen har opparbeidet en betydelig lånegjeld som er videre utlånt til kommunens innbyggere.

Startlån til videre utlån er foreslått med 49 mill.kr i

perioden. Rådmannen vil bemerke at dette tilbudet, som er meget positivt for de som ønsker etablering i kommunen, også påfører kommunen en viss risiko som først blir aktualisert flere år frem i tid pga. lånenes tilbakebetalingsprofil. Det har siden oppstarten vært lite tap, men i 2016 ble det foretatt tapsføringer på ca. 0,5 mill.kr.

Kommunestyret har i PS 121/17 (20.09.2017) vedtatt at Startlån skal benyttes aktivt som et virkemiddel i det boligsosiale arbeidet. Startlån skal inngå som en viktig innsatsfaktor i prosjektet leie til eie. Derfor foreslås også rammen for låneopptak økt i forhold til tidligere år.

5.4. Investeringsprosjektene i 2018

Budsjetteringsrutine for investeringsprosjekter

Midler til prosjektering og forundersøkelser budsjetteres i hovedsak på *prosjekt 101199*

Under prosjektering. Når prosjektet kan legge frem et godt kostnadsoverslag flyttes det ut til et eget prosjekt og endelig bevilgning foreslås. På denne måten vedtas prosjektene først når reelle kostnadsoverslag er utarbeidet. Unntaket i oversikten nedenfor er skoleutbygging som i rådmannens budsjettforslag ikke har forslag om bevilgning i økonomiplanperioden.

Nettobudsjett pr prosjekt:

Tekst (alle beløp i tusen kr.)	Prosjekt	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett ansvar
Fordelt til investering:							
Startlån til videre utlån	5101	16 549	14 000	15 000	15 000	15 000	Helse og omsorg
Påkostninger bygg	6131	6 763	5 800	4 000	4 000	4 000	Teknisk
Bygningsmessig oppgradering Rådhuset	6134	3 591	4 000	4 000	4 000	4 000	Teknisk
Grunnerverv	6400	3 909	1 000	1 000	1 000	1 000	Teknisk
Investeringer i kirker	6912	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	Rådmann
Utstyr Omsorg + hj.middellager	7000	2 461	1 000	1 000	1 000	1 000	Helse og omsorg
Under prosjektering (tidl 221002)	101199	32 699	70 582	62 000	74 400	81 800	Rådmann
IKT-investeringer i utstyr og programvare	110999	5 501	8 000	6 000	6 000	6 000	Service og felles
Skoleutbygging	201501	4 926	0	0	0	0	Teknisk / Oppvekst
Oppgradering sentrumsområder	220904	1 226	1 150	1 050	1 050	1 050	SSU - vei og park
Oppgradering av bruer og veier	220995	9 527	7 200	7 000	7 000	8 000	SSU - vei og park
Vei og gateløys	220996	5 686	2 000	2 000	2 000	2 000	SSU - vei og park
Maskiner og utstyr vei og parkanlegg	220997	736	2 150	500	500	500	SSU - vei og park
Trafikksikkerhet	220998	4 694	1 000	4 500	4 500	4 500	SSU - vei og park
Strømbo og Eikern vannverk	230906	193	3 000	300	0	0	SSU - vann og avløp
Maskiner og utstyr - vann og avløp	230998	1 401	500	500	500	500	SSU - vann og avløp
Ledninger og kummer vann og avløp	230999	4 351	3 000	3 000	3 000	3 000	SSU - vann og avløp
Horgen vann og avløpsnett	231204	18 221	5 220	0	0	0	SSU - vann og avløp
Rehabilitering pumpestasjoner	Ny		1 500	0	0	0	SSU - vann og avløp
IKT-satsing oppvekst	Ny		2 000	2 000	2 000	2 000	Oppvekst
Selvbetjent bibliotek	351601	250	500				Kultur og livskraft
Sum investeringer og utlån		123 684	134 602	114 850	126 950	135 350	

Prosjekt 5101 Startlån til videre utlån

Låneopptak fra Husbanken til Startlån for videre utlån er foreslått økt med 7 mill.kr til 14 mill.kr. Økningen skal benyttes til å realisere tiltak under kommunens boligsosiale program, blant annet tiltaket Leie til eie. Gjennom Leie til eie vil innbyggere som er varig vanskeligstilte på boligmarkedet få anledning å kjøpe en kommunal bolig med nøktern standard. Startlånsordningen er et viktig virkemiddel for å sikre vanskeligstilte innbyggere trygge boforhold. Flere kan få reduserte bokostnader og kunne klare seg uten økonomisk sosialhjelp.

Øvre Eiker er med i Husbankens kommuneprogram. Gjennom dette får kommunen faglig støtte og tilgang til et nettverk av andre kommuner som satser på å styrke det boligsosiale arbeidet.

Prosjekt 6005 Salg av eiendom

Rådmann arbeider kontinuerlig med klargjøring og salg av kommunale eiendommer. Det har vært praksis å ikke budsjettere inntekter fra fremtidige salg. Når inntektene kommer vil rådmann fremme forslag til disponering av midlene.

Prosjekt 6131 Påkostninger bygg

Følgende bygg og bygningstyper har behov for oppgraderinger:

- Vinduer på skolene
- Utearealene på barnehager og skoler

- Teknisk sentral – utvendig oppgradering
- Eikertun – tak og ombygging avdeling E2. Endringene på Eikertun må ses i sammenheng med mulig restbevilgning under prosjekt 6205 Fremtidens omsorgstjenester

Prosjekt 6134 Bygningsmessig oppgradering rådhuset

Foreslått bevilgning sammen med ubenyttet bevilgning fra 2017 anses å være tilstrekkelig for å skifte vinduene i rådhuset. Rådmann vil avvente mulighetsstudien for å sikre at nødvendige endringer i rådhuset blir gjennomført i optimal rekkefølge. AMU har fattet vedtak om behovet for oppgraderinger på grunn av dårlig inneklima. Tilstandsrapporten som ble utarbeidet i 2017 er et viktig grunnlagsdokument.

Rådmann kommer tilbake til dette når mulighetsstudien foreligger.

Prosjekt 6400 Grunnerverv

Grunnerverv knyttet til planlagte investeringsprosjekter utenom VA-prosjekter.

Prosjekt 6912 Investeringer i kirker

Det er fremdeles oppgraderingsbehov på flere av kirkene. I 2018 slutføres arbeidene på Haug og Bakke.

Prosjekt 7000 Utstyr omsorg

Helse- og omsorgsseksjonen har jevnlig behov for fornyelse av utstyr, maskiner og teknologi. Investeringsmidler på 1,0 mill. kr. benyttes bl.a. på hjelpemidler, velferdsteknologi og maskiner i kjøkken / vaskeri.

Prosjekt 101199 Under prosjektering

Prosjektering av vann- og avløpsanlegg:

- Objekt 230913 Loesmoen - vann- og avløpsnett fase 2.
Første trinn blir omlegging og sanering av VA-anlegg over idrettsanlegget på Loesmoen, samt oppdimensjonering av vannledning til Loe Bruk.
- Objekt 231201 Ormåsen vann- og avløpsnett.
Vannverkets andel av høydebasseng ihht. utbyggingsavtale
- Objekt 231303 Lerberg – vann- og avløpsnett.
Avløpsledning rehabiliteres med strømpe. Prosjekteringsarbeidene for resterende anlegg er igangsatt. Videre detaljprosjektering av vann og overvann inne på Lerbergfeltet er ikke startet. Det tas sikte på å gjennomføre dette i første halvår 2018, med påfølgende anleggsarbeider som avsluttes i 2019.
- Objekt 231404 Hokksund Renseanlegg
Prosjektering av nødvendig tiltak ved Hokksund renseanlegg.
- Objekt 231407 Smellhauggata vann og avløpsanlegg.
Anlegget er ferdig prosjektert. Det gjenstår noen avtaler med grunneiere. Oppstart vinter/vår 2018.
- Objekt 231501 – Fiskum Næringspark
Kommunestyrets vedtak vedr. anleggsbidrag til vei- og VA-anlegg (høydebasseng) ved

Fiskum næringspark: 14 mill.kr m/tillegg av KPI-justering.

Prosjektering og planarbeid av anlegg for Vei og Park:

- Oppgradering av kommunal G/S-vei langs FV72 Fiskum fremmes som kommunens større trafikksikkerhetstiltak 2018 sett i sammenheng med etterbruksmidler fra avlastet vei. Planlegging og prosjektering er igangsatt høst 2017 i samarbeid med Statens vegvesen, men det foreligger ikke sikre kostnadsberegninger ennå. Tiltaket er oppført i Trafikksikkerhetsplanen. Mindre beløp foreslås avsatt til kommunal andel for planlegging av Buskerudbyltak.

Prosjekt 110999 IKT-investeringer i utstyr og programvare

Prosjektet omfatter:

- Nødvendige oppgraderinger og nye investeringer av nøkkelkomponenter for å sikre redundans/lastbalansering for å øke driftssikkerheten.
- Komponenter for å møte ny personvernforordning fra EU.
- Automatisk opprette brukere i fagsystemer basert på registrering av ansatte i HRM (personal-/lønnssystemet).
- Nødvendig oppgradering av basisprogramvare som ligger i bunn for fagsystemene og digitalisering.

Prosjekt 201501 Skoleutbygging

Det engasjeres ekstern bistand til å utarbeide en helhetlig skolebehovsplan inkl. prognoser for fremtidige barnehagebehov i Øvre Eiker for perioden 2017-2035. Valg av konsulent avgjøres 1. desember 2017 og analysen skal være ferdig i mars 2018.

Rask boligutbygging i enkelte deler av kommunen endrer skolebehovet på en måte som ingen kunne forutse bare for 1-2 år siden. Rådmann kommer tilbake med nye prognoser og behov når ny gjennomgang er utført. Det er tidligere bevilget midler til dette arbeidet. Rådmann kommer ikke til å foreslå utbygging av skoler før det er mulighet for at utbygginger kan finansieres helt eller delvis uten låneopptak.

Prosjekt 220904 Oppgraderings sentrumsområder

Videreføring av mindre oppgraderingsprosjekter i alle sentrumsområdene i tillegg til Sundhaugen og Skriverparken. Generell oppgradering av stein/hellebelegg, utstyr og beplantninger. På Sundhaugen planlegges anskaffelse av utstyr for lek og mosjon med mulighet for å søke eksterne friluftsmidler og eventuelt delfinansiering av påbegynt vann- og avløpsanlegg. På tidsbegrensede parkeringsplasser i Hokksund sentrum tilrettelegges for ladepunkter for elbiler i henhold til ny forskrift gjeldende fra 1.1.2018.

Prosjekt 220995 Oppgraderings bruer og veier

Det er tidligere meldt om større oppgraderingsbehov, spesielt i Stensetveien, Klommesteinveien og Grøslundveien. Forfallet i veiene er såpass stort at behovet for masseutskifting, nytt bærelag og dekke er nødvendig for store deler av strekningene. Under

henvisning til tidligere budsjettvedtak om generelt redusert aktivitet på prosjektet vil tiltakene nødvendigvis strekke seg over flere år. I tillegg til disse veiene er det behov for mindre oppgradering og fullføring av overvannstiltak, blant annet i Valmueveien, utskifting av underdimensjonerte stikkrenner Kolbrækveien, Klommesteinveien og Kåsaveien. Spesielt Klommesteinveien har store utfordringer med overvann på avveie og overvannssystem som går delvis under private bygninger. Det planlegges ny overvannsledning fra Klommesteinveien ned til Fv283. Nedre del av Rørenveien har stort behov for oppgradering, både dekke, overvann og mer trafiksikkerhetsmessige tiltak som bedring av siktlinjer og ventearealer for buss. Årsdøgntrafikk (ÅDT) er ca. 2300 kjøretøy i døgnet, og målinger viser en økning de senere årene. Av bruer er det Krekling bru og bru til Nedre Sandøra som er prioritert. Begge har behov for istandsetting og oppgradering etter brukontroll. Bru til Nedre Sandøra vil i tillegg bli tilrettelagt og ombygd for universell utforming.

Prosjekt 220996 Vei og gatelys

I henhold til budsjettvedtak 2017 videreføres fortrinnsvis utskifting av kvikksølvdamplampearmatur som befinner seg på både kommunale veier og fylkesveier der kommunen har ansvar for belysningen. Kommunale veier prioriteres i første omgang. Det har så langt ikke vært mulig å få til en avtale om delfinansiering med fylkeskommunen. Det er inngått rammeavtale på innkjøp av armatur og Øvre Eiker Nett foretar utskiftingen. Det vil i tillegg være behov for oppgradering av veilysanlegg i områder hvor det skal utføres andre gravearbeider f.eks. vann- og avløpsledninger.

Prosjekt 220997 Maskiner og utstyr vei og parkanlegg

Avdelingens maskin- og utstyrspark er sammensatt etter en vurdering og tilpassing av de oppgaver kommunen selv utfører og hva som settes bort til eksterne. Innenfor anleggsvirksomhet og vinterberedskap legges vekt på en utnyttelse av egne enheter koordinert med innleie i henhold til inngåtte rammeavtaler. Vurderingen danner grunnlag for maskinutskiftingsplanen som revideres hvert år. På planen for 2018 er oppført utskifting av traktor forberedt for påmontering av kantklipperen. Kantklipping er en viktig del av trafiksikkerhetsarbeidet langs med kommunale veger og har prioritet. Enheten bidrar til helårsdrift på traktoren. Videre foreslås utskifting av en liten lastebil og snøfres.

Prosjekt 220998 Trafiksikkerhet

Kommunens trafiksikkerhetstiltak i 2018 foreslås som nevnt under prosjekt 101199, G/S-vei langs FV 72 Fiskum, i tillegg til påbegynt planlegging av løsning for G/S-veg langs Fredfossgata og videreføring G/S-veg Semsveien. Prosjektene gir grunnlag for å søke om fylkeskommunale trafiksikkerhetsmidler og/eller Buskerudbymidler. Innenfor prosjektet er det i tillegg oppført mindre tiltak utenom TS-plan langs veier og gang/sykkelveier etter innspill fra innbyggere/FAU o.l., samt generelle sikringstiltak på sidearealer og nye skiltinger. Planlegging av ny G/S-vei på Sundhaugen føres opp i 2018 for gjennomføring i 2019, etter nærmere vurdering eventuelt finansiert med eksterne midler. Trafikkløsning ved Vestfossen

ungdomsskole planlegges i 2017/2018 for utførelse i 2019.

Prosjekt 230906 Strømbo vannverk og Eikeren vannverk

Nødvendige investeringer ved vannverkene. Det gjennomføres et forprosjekt for å avdekke mulige tiltak for å redusere jern- og manganinnholdet i vannet fra grunnvannsanlegget.

Prosjekt 230998 Maskiner og utstyr - Vann og avløp

Midlene er avsatt til å dekke kostnader til løpende behov for oppgradering og fornyelse av maskiner og utstyr innen vann og avløp.

Prosjekt 230999 Ledninger og kummer vann og avløp

Midlene er avsatt til å dekke strakstiltak på ledningsnett og der private utbyggingsprosjekter initierer deltagelse fra VA-tjenestene.

Prosjekt 231204 Horgen – vann- og avløpsnett

Samarbeidsprosjektet med Statens vegvesen er nå avsluttet og fase to med tilknytning til eksisterende infrastruktur på Lerberg er klar til å gjennomføres.

Prosjekt 231405 Tollamoen vann- og avløpsanlegg

Fremføring av ny VA fra Tregata opp til Tollamoen, ny elvekryssing av VA i egen rørbru og ny vannledning på hele strekket. Oppstart høst 2017.

Nytt Prosjekt Rehabilitering pumpestasjoner

Noen eldre pumpestasjoner for avløp har behov for rehabilitering og bytte av overbygg. Dette er et prosjekt som kan videreføres de neste årene slik at vi opprettholder høy driftssikkerhet på stasjonene.

Prosjekt 351601 Selvbetjent bibliotek

Investeringen skal realisere meråpent bibliotek på filialene på Darbu og Skotselv, slik at disse bibliotekene kan utvikles som lokale møteplasser.

6. STATSBUJSJETT, HANDLINGSREGLER, BEGREPSFORKLARINGER

6.1. Statsbudsjettet 2018

Årshjulet for regjeringens informasjon vedrørende kommuneøkonomien:

- I mai måned legges kommuneproposisjonen for kommende år frem. Kommuneproposisjonen beskriver vekstanslag og vesentlige endringer i oppgaver og økonomi for neste år.
- Forslag til statsbudsjett legges frem i begynnelsen av oktober. Budsjettet inneholder en status og nye anslag på inntekter og kostnader for inneværende år i tillegg til budsjett for kommende år. Statsbudsjettet blir vedtatt i Stortinget medio desember og rådmann må derfor bygge sitt budsjettforslag for Øvre Eiker kommune på forslaget til statsbudsjett.
- Revidert nasjonalbudsjett (RNB) legges frem i mai og beskriver endringer i forutsetningene fra statsbudsjettet for inneværende år.
- Sammen med RNB legges kommuneproposisjonen for kommende år frem.

Økonomisk opplegg for kommunesektoren (kommuner og fylkeskommuner) i 2018

Alle tall i milliarder kroner	Kommune prp 2018 (mai 2017)	Forslag Statsbudsjett 2018
Økning frie inntekter	3,8 – 4,3	3,8
Demografi	-2,2	-2,2
Pensjonskostnader utover deflator	-0,35	-0,35
Statlige satsinger - rusomsorg 300 mill.kr - tidlig innsats barnehage og skole 200 mill.kr - forebyggende tiltak barn, unge, familier barnevernsreform 200 mill.kr - ferjefylker 100 mill.kr	-0,8	-0,8
Økt handlingsrom	0,45 - 0,95	0,45

Tabellen viser at veksten i frie inntekter i 2018 i regjeringens forslag til statsbudsjett ligger helt nederst i det angitte intervallet for inntektsvekst i kommuneproposisjonen for 2018.

Skattøre

Den kommunale skattøren holdes uendret på 11,8 %. Skattøren er tilpasset forutsetningen om at skattenes andel av de samlede inntektene skal utgjøre 40 %.

Hovedprioriteringene for kommunesektoren i forslag til statsbudsjett 2018

Fylkesmannens informasjonsbrev til kommunene om regjeringens forslag til statsbudsjett ligger vedlagt den politiske saken. Brevet er mer utfyllende og detaljert enn det som er trukket frem og kommentert nedenfor.

Følgende tiltak gjennomføres med endringer i rammetilskuddet:

- 15 mill.kr statlig tilskudd til frivillighetssentralene overføres til kommunene
- 3 mill.kr overføring av vigselsmyndighet fra staten til kommunene
- - 5 mill.kr statlig finansiering av servicehunder
- -20,5 mill.kr redusert skjønnsrammen for å kompensere for plasser til enslige mindreårige flyktninger som ikke ble tatt i bruk

Barn og unge:

- 247,2 mill.kr helårseffekt av tilskudd til flere barnehagelærere – helårseffekt
- 18,5 mill.kr økt behov for barnehageplasser som følge av botidskrav for kontantstøtte – helårseffekt
- -127,9 mill.kr reduksjon som følge av økt kontantstøtte – medfører redusert behov for barnehageplasser – helårseffekt
- 7,9 mill.kr gratis kjernetid i barnehagene – helårseffekt
- 20 mill.kr tidlig innsats, trygg overgang mellom barnehage og skole
- -301,5 mill.kr økt foreldrebetaling i barnehagene

Helse og omsorg

- 15,5 mill.kr innlemming av tidligere øremerket tilskudd til boligsosialt kompetansetilskudd
- 28,5 mill.kr innlemming av tidligere øremerket boligsosialt tilskudd

Skjønnstilskudd

- Skjønnstilskudd er en pott som disponeres av fylkesmannen og tildeles kommunene etter spesielle vilkår. Fra 2015 ble rammen for skjønnstilskudd redusert. Reduksjonen og tidligere avsetning til inntektssvake kommuner i Sør-Norge på 100 mill.kr ble tilført veksttilskudd. Forutsetningene for veksttilskudd ble endret slik at langt flere kommuner enn tidligere mottar tilskudd. Det kreves en gjennomsnittlig vekst på mer enn 1,4 % de siste 3 år for å motta veksttilskudd. Den svake befolkningsveksten i Øvre Eiker i 2013 - 2015 medfører at kommunen ikke får veksttilskudd før tidligst i 2019.

Tilskudd	2014	2015	2016	2017	2018
Skjønnstilskudd	1500	1000	2600	2660	2885
Inntektssvake kommuner	1400				
Veksttilskudd		1935			
	2900	2935	2600	2660	2885

Tabellen viser tilskudd tildelt ved presentasjon av statsbudsjettene. Fylkesmannen holder tilbake en andel av skjønnsmidlene som fordeles i budsjettåret, disse utdelingene er ikke med.

Følgende tiltak gjennomføres uten direkte endring i rammetilskuddet:

Diverse tiltak

- videreføre tilskudd til psykologstillinger

Følgende tiltak foreslås dekket av veksten i de frie inntektene:

- 200 mill.kr tidlig innsats barnehage og skole
- 200 mill.kr forebyggende tiltak barn, unge og familier
- 300 mill.kr opptrappingsplan rus
- Videreføring av satsing på helsestasjon og skolehelsetjeneste

Investeringsstilskudd:

- Tilsagnsramme til 1800 heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsbolig i 2018.

Barn og unge:

- 20 mill.kr Tilskuddsordning for minoritetsspråklige

Omsorgstjenestene:

- 25 mill.kr økning i rammen for grunn-, videre- og etterutdanning i omsorgstjenestene
- legge til rette for 350 flere dagaktivitetsplasser for personer med demens i 2018, øremerket tilskudd

Ressurskrevende tjenester

Gjelder for personer under 67 år og med stort hjelpebehov. I takt med at behovene til brukerne har økt, har kostnadene skutt i været.

- Innslagspunktet foreslås økt til 1.235.000 kr
- Dette er en økning utover det som følger av anslått lønnsvekst for 2017 på 50.000 kr
- Kompensasjonsgraden utover innslagspunktet foreslås uendret på 80 %

6.2. Handlingsregler

6.2.1. Avdragsvolum

Avskrivninger synliggjøres i driftsregnskapet i kommunal sektor, men de får ikke resultatmessig effekt. Derimot føres avdrag på lån som en utgift i driftsregnskapet. Øvre Eiker lånefinansierer det aller meste av investeringer i avskrivbare anleggsmidler. For å sikre at kommunens verdier ikke blir forringet er det etablert en handlingsregel / prinsipp om at avdrag betales i takt med avskrivningene på anleggsmidlene.

Handlingsregelen kan revurderes dersom det i fremtiden benyttes andre finansieringskilder av enn låneopptak.

Rådmann anbefaler en justering av handlingsregelen i forbindelse med budsjettet for 2018, se kapittel 4.3.2.

6.2.2. Størrelsen på låneopptak

Øvre Eiker har hatt en vesentlig økning i langsiktig gjeld de siste årene. Med utgangspunkt i den utviklingen og stort fremtidig investeringsbehov vedtok kommunestyret i PS 158/13 og justert i PS 144/14, 10.12.2014 en handlingsregel for låneopptak.

Kostra benytter indikatoren Netto lånegjeld som er brutto lånegjeld med fradrag av utlån (startlån og andre utlån). Øvre Eikers handlingsregel knytter seg til Kostras netto lånegjeld med fradrag av låneopptak til vann og avløp (VA), som anses selvfinansierende. Denne størrelsen; som er et lokalt begrep, kalles i Øvre Eiker for korrigert netto lånegjeld og utgjør 38.000 kr pr innbygger i 2013. Handlingsregelen gir rom for et låneopptak i 2017 på inntil 73 mill.kr.

I tillegg til å trekke fra utlån og VA-gjeld ble det i vedtaket for handlingsregelen også sagt at lån knyttet til utbygging av Eikertun Helsehus skal trekkes fra. Det var da en forutsetning at investeringsbehovet skulle variere og at låneopptak pr innbygger ville justere seg til 38.000 kr pr innbygger over noe tid. Situasjonen har endret seg og så langt ser vi ikke at investeringsbehovet vil reduseres vesentlig.

Rådmann anbefaler derfor (kapittel 5.1) å innlemme låneopptaket på Eikertun i handlingsregelen fra og med 2018. Samtidig foreslår rådmann å legge en prisjustering på handlingsregelens nivå på 38.000 kr pr innbygger. Det er flere usikre faktorer i prognosen for investeringsvolum og låneopptak, blant annet innbyggertall. Det anbefales derfor å justere med mindre enn deflator. For økonomiplanperioden foreslår rådmann 2 %.

I tillegg foreslår rådmann å benytte Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i % av driftsinntekter som en strategisk måleindikator, se kapittel 5.1.

6.3. Begrepsforklaringer

6.3.1. Kommuneloven

Kapittel 8 (§§ 44-49) i Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) finnes bestemmelsene for Økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og rapportering.

6.3.2. Kommunale resultatbegreper

Bruken av ulike mål på kommunalt regnskapsresultat kan være egnet til å forvirre. I kommunelovens § 48 om årsregnskap og årsberetning omtales regnskapsmessig mer- og mindreforbruk, mens det i den obligatoriske hovedoversikten over kommunens drift er innført begrepene brutto og netto driftsresultat. Nedenfor omtales disse og andre resultatbegreper. Skjemaet til høyre kalles *økonomisk oversikt* og er et obligatorisk skjema ved regnskapsavslutningen, ikke i budsjettet. Flere av resultatbegrepene fremkommer bare her.

Regnskapsmessig mer- eller mindreforbruk

Når en kommune har høyere utgifter eller lavere inntekter enn budsjettet blir det gjerne sagt at kommunen går med underskudd. Mer presist er det å si at kommunen har et regnskapsmessig merforbruk. Dette behøver imidlertid ikke bety at kommunens økonomi er svekket sammenlignet med fjoråret. Anta at det er budsjettet med en avsetning på 10 mill.kr til fond (styrking av egenkapitalen), men at beløpet må reduseres til 5 mill.kr i regnskapet som følge av et merforbruk i tjenestene eller sviktende inntekter. Til tross for et negativt budsjettavvik vil driftsresultatet være positivt.

Brutto driftsresultat

Brutto driftsresultat er differansen mellom driftsinntekter og driftsutgifter, der driftsutgiftene også inkluderer avskrivninger. Dette er således et mål på om kommunens driftsinntekter over tid bærer driftsutgiftene. Et positivt brutto driftsresultat vil være

nødvendig dersom finansutgiftene (renteutgifter og avdrag) er større enn finansinntektene (renteinntekter og utbytte). Begrepet blir relativt lite benyttet.

Tekst (beløp i 1000 kr.)	Regnskap 2016
Driftsinntekter	
Brukerbetalinger	39 848
Andre salgs- og leieinntekter	76 382
Overføringer med krav til motytelse	162 333
Rammetilskudd	431 082
Andre statlige overføringer	37 238
Andre overføringer	371
Skatt på inntekt og formue	475 477
Eiendomsskatt	0
Andre direkte og indirekte skatter	0
Sum driftsinntekter	1 222 732
Driftsutgifter	
Lønnsutgifter	618 042
Sosiale utgifter	165 730
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	150 594
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	151 924
Overføringer	67 161
Avskrivninger	52 129
Fordelte utgifter	-16 563
Sum driftsutgifter	1 189 016
Brutto driftsresultat	33 715

Tekst (beløp i 1000 kr.)	
Finansinntekter	
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	15 126
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	2 957
Mottatte avdrag på utlån	132
Sum eksterne finansinntekter	18 215
Finansutgifter	
Renteutgifter, provisjoner og andre fin.utg.	31 688
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0
Avdragsutgifter	52 129
Utlån	876
Sum eksterne finansutgifter	84 694
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-66 478
Motpost avskrivninger	52 129
Netto driftsresultat	19 366
Interne finanstransaksjoner	
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	0
Bruk av disposisjonsfond	931
Bruk av bundne fond	4 028
Sum bruk av avsetninger	4 958
Overført til investeringsregnskapet	3 108
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	0
Avsetninger til disposisjonsfond	11 140
Avsetninger til bundne fond	9 835
Sum avsetninger	24 084
Regnskapsmessig mindreforbruk	241

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er det mest brukte resultatbegrepet i kommunesektoren. Dette resultatet fremkommer som en differanse mellom driftsinntekter, driftsutgifter og netto finansutgifter. Resultateffekten av avskrivningene er her eliminert. Om kommunen har holdt seg innenfor budsjettet er derimot ikke et tema for dette begrepet. Et positivt netto driftsresultat er en forutsetning for å kunne egenfinansiere investeringer (reduere nye låneopptak) og bygge opp disposisjonsfond (etablere buffere). En svakhet ved netto driftsresultat er at det ikke gir et tilstrekkelig godt bilde av den mer langsiktige utviklingen i en kommunes økonomi. Et lavt vedlikeholdsnivå vil for eksempel påvirke driftsresultatet positivt. En annen innvending er at avdrag og ikke avskrivninger inngår i resultatbegrepet, slik at kapitalslitet ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til (se 6.2.1 Øvre Eikers handlingsregel). Dette er et argument for at kommunene bør ha et netto driftsresultat som tilsvarer 1,75 % av driftsinntektene. Et annet forhold er at avsetninger til bundne fond (øremerkede formål) vil bidra til positive driftsresultat i det året pengene settes av i regnskapet, men vil svekke resultatet tilsvarende når midlene skal brukes i driften senere år. Endringer i pensjonspremieavvik og dekning av tidligere års underskudd vil også påvirke driftsresultatet, uten at disse forholdene bidrar til å gi et bilde på den reelle økonomiske situasjonen i det aktuelle regnskapsåret.

Alternative resultatbegrep

Flere alternative resultatbegreper er lansert, både i enkeltkommuner og i mer sentrale fora. Hensikten er å få et bedre bilde på den mer langsiktige utviklingen i økonomien. Kommunal Rapport benytter begrepet korrigert netto driftsresultat som eliminerer oppbygging av nye premieavvik (kunstig inntekt) og bruk av / avsetning til bundne fond (i all hovedsak selvkostfinansierte tjenester).

6.3.3. Premieavvik og pensjon

Pensjonskassene beregner en premie som skal innbetales med utgangspunkt i regler og kriterier gitt av Finanstilsynet. For å beregne kostnaden kommunen kan utgiftsføre i regnskapet er det regler gitt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet som gjelder. Dersom innbetalt premie er høyere enn tillatt kostnadsnivå, må kommunene inntektsføre mellomværende, premieavviket, i regnskapsåret. Inntektsføringen utgiftsføres over de kommende 7 år. Er kostnaden høyere enn premien behandles premieavviket som ovenfor, men med motsatt fortegn. Denne metoden har medført at Øvre Eiker sitter med en "gjeld" som skal utgiftsføres i kommende år på 79 mill.kr pr. 1.1.2017.

6.3.4. Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner

Det overordnede målet med inntektssystemet er å jamne ut kommunenes forutsetninger for å gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine. Ved fordelingen av rammetilskuddet tas det hensyn til strukturelle forskjeller i kommunenes kostnader (utgifts-utjevning) og forskjeller i skatteinntektene (skatteutjevning eller inntektsutjevning). Skatt og rammetilskudd betegnes som kommunenes frie inntekter. Sammen med momskompensasjonen skal disse inntektene dekke ca. 80 % av kommunenes utgiftsbehov.

For de resterende 20 % må kommunene selv skaffe inntekter, som f.eks. brukerbetaling, utbytte, eiendomsskatt, finansinntekter. Årlig beregnes det et gjennomsnittlig utgiftsbehov pr innbygger i Norge. For 2018 utgjør dette 50.167 kr. Rammetilskuddets andel av utgiftsbehovet kalles innbyggertilskudd og er på 23.726 kr for 2018. Innbyggertilskuddet for den enkelte kommune justeres for strukturelle forskjeller, som for eksempel alderssammensetningen i befolkningen. Ut fra disse beregningene er Øvre Eiker kommune en kommune som er noe mindre kostnadskrevende å drifte enn landsgjennomsnittet. For 2018 viser beregningene at kommunen er forholdsvis rimeligere å drifte enn i 2017. Det medfører at trekket i innbyggertilskuddet blir større enn i 2017. I hovedsak skyldes dette at Øvre Eiker har forholdsvis færre eldre over 67 år enn tidligere. I 2016 var Øvre Eiker kommunes kostnadsindeks på 0,9886 %, i 2017 på 0,9925 % og i 2018 på 0,9841 % av landsgjennomsnittet på 100 %.

Skatteinntektene til kommunene er andel av innbyggernes innbetalte skatt på formue og inntekt. Innbetalt skatt fordeles til kommunen, fylkeskommunen, staten og folketrygden. Også når det gjelder skatteinntektene er det en ordning i inntektssystemet som delvis ivaretar at kommunene har ulike skatteinntekter pr innbygger. 10 ganger årlig beregnes en gjennomsnittlig inntekt pr innbygger for landet totalt og pr kommune. Kommuner som har skatteinntekter utover landsgjennomsnittet får et trekk som benyttes til kompensasjon til de kommunene som har lavere skatteinntekter enn landsgjennomsnittet. Kommunene blir ikke justert helt ned eller helt opp til landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet betegnes som lavinntektskommuner. Øvre Eiker kommune er en lavinntektskommune.

Se Portal for frie inntekter (frieinntekter.regjeringen.no) som beskriver alle elementene i kommunenes rammetilskudd pr kommune

6.3.5. Kommunebarometeret

Kommunal Rapports egen beskrivelse av kommunebarometeret ved utgivelsen i 2017.

Kommunebarometer 2017 gjelder nøkkeltall rapportert fra regnskapsåret 2016.

Nøkkeltallene er en blanding av regnskapstall, tjenestedata og demografiske nøkkeltall.

Kommunebarometeret i et nøtteskall

En årlig rangering av alle kommuner, foretatt av Kommunal Rapport på basis av offentlig tilgjengelige data fra offisielle kilder.

Litt forenklet kan vi si at vi måler Norges beste kommune. Første rangering ble publisert i 2010. 2017-barometeret inkluderer 141 ulike nøkkeltall innen 12 forskjellige kategorier.

Kommunal Rapport har alt ansvar for vektning, vurderinger og eventuelle feil i framstillingene. Vi har forutsatt at kommunene har rapportert korrekt. I noen få tilfeller har vi fjernet data som har framstått

som mistenkelige. I de tilfellene står kommunen uten data.

Hensikten er å gi et lettfattelig bilde av hvordan kommunen presterer målt mot resten av Kommune-Norge, for å bidra til en mer opplyst lokaldemokratisk diskusjon. Dette er ingen vurdering av om innbyggerne får gode nok tjenester, men om det ser ut til at kommunen har noe å lære.

Det er viktig å huske på at det kan finnes gode forklaringer bak en svak tabellplassering, og at tilfeldigheter vil spille en rolle. Viktigere enn tabellplasseringen er om kommunen har

fått bedre eller dårligere nøkkeltall det siste året. En enkel tese er at om hovedvekten av nøkkeltallene forbedres, leverer kommunen også samlet sett bedre enn før.

Vil du lese mer om kildene til nøkkeltallene som er brukt og hvorfor Kommunal Rapport lager denne rangeringen? Gå til denne artikkelen: kommunal-rapport.no/kommunebarometeret/2017/metode

Fremtidsbarometeret er en fremskriving av data fra kommunebarometeret.